पाउ^ आपणपेयां वलघे । केवि वन्हि आपणपेयां लागे ।
आपणपेयां पाणी रिगे । गंगे स्नाना केवि ॥ ६१ ॥
ह्मणौनि सर्व मी जालेपणें । ठेलें तेया एणें जाणें ।
हें चि गा यात्रा करणें । अद्वया मज ॥ ६२ ॥
पैं जला वरिलु तरंगु । जऱ्हीं धांविंनला सवेगु ।
तऱ्हीं नाहिं भूमीभागु । क्रमिला जैसा ॥ ६३ ॥
जें सांडावें कां ठेवावें । चाळणें जें चालावें ।
तें तो चिं एक आघवें । ह्मणौनियां ॥ ६४ ॥
गेलेयां भलेतेउता । उदकपणें पांडुसुता ।
तरंगाची कां निश्चलता । न मोडे चि जेवि ॥ ६५ ॥
तैसा मीपणें हालों ठेला । तो आघवेया चि मज आला ।
इया यात्रा होये भला । कावडी माझा ॥ ६६ ॥
आणि शरीरस्वभाववसें । काहिं एक करूं बैसे ।
तरि मीं चि तेवि तेणें मीसें । नटें तेया ॥ ६७ ॥
तेथ कर्म आणि कर्त्ता । हें जाउनियां पांडुसुता ।
मी आत्मेनि मातें पांतां । मीं चि होयें ॥ ६८ ॥
पैं दर्पणातें दर्पणें । पाहिलेयां होये न पाणें ।
सोनें झांकिलेयां सुवर्णें । न झंके जेवि ॥ ६९ ॥
दीपातें दीपें प्रकाशिजे । तें न प्रकाशणें चि निफजे ।
तैसें कर्म मियां कीजे । तैं करणें कैंचें ॥ ११७० ॥
तें होंत चि आहे । जैं करावें भाष जाए ।
ऐसें न करणें चि होए । तेयाचें केलें ॥ ७१ ॥
क्रियाजात मियां जालेपणें । घडे काहिं चि न करणें ।
तेया चि नावं पूजणें । खुणेचें माझें ॥ ७२ ॥
ह्मणौनि कारितिया वोजा । न करणें कपिध्वजा ।
निफजे तेया महापूजा । पूजि तो मातें ॥ ७३ ॥

येवं तो बोले तें स्तवन । तो देखे तें दर्शन ।
अद्वया मज गमन । तो चाले तें चि ॥ ७४ ॥
तो करी तेतुली पूजा । तो कल्पी तो जपु माझा ।
तो असे ते चि कपिध्वजा । समाधि माझी ॥ ७५ ॥
जैसें कनकेंसिं कांकणें । असिजे अनन्यपणें ।
तो भक्तियोगें एणें । मासिं तैसा ॥ ७६ ॥
किंबहुना तंतुसिं पटु । कां मृत्तिकेसीं घटु ।
तैसा तो एकवटु । मजसिं माझा ॥ ७७ ॥
उदकिं कल्लोलु । कापुरिं परिमलु ।
रत्निं उजालु । अनन्यु जैसा ॥ ७८ ॥
इया अनन्यभक्ती । इयें आघवीं चि दृश्य जातीं ।
मज आपणपेयां सुमती । द्रष्टेयातें जाणें ॥ ७९ ॥
तिहिं अवस्थांचेनि द्वारें । उपाधि उपहिताकारें ।
भावाभावरूप स्फुरे । दृश्य जें हें ॥ ११८० ॥
तें हें आघवें चि द्रष्टा । ऐसां बोधाचां माजिवठां ।
अनुभवाचा सुभटा । ढेंढा तो नाचे ॥ ८१ ॥
रज्जु जालेयां गोचरु । आभासता तो व्यालाकारु ।
रज्जू चि ऐसा निर्धारु । होये जेवि ॥ ८२ ॥
भांगारा परौतें काहीं । लेणें गुंज भरि ही नाहिं ।
हें आटूनि पाइं । कीजे जैसें ॥ ८३ ॥
उदका एका परौतें । तरंग नाहिं चि हें निरुतें ।
जाणौनि तेया आकारातें । नेघपे जेवि ॥ ८४ ॥
कां स्वप्नविस्तारा समस्तां । चेंउनियां उमाणें घेतां ।
आपणपेयां परौता । न दिसे जैसा ॥ ८५ ॥
तैसी जे काहिं आथिनाथि— । पणें जे होये स्फूर्ति ।
ते ज्ञाता चि मीं हे प्रतीति । होउनि तो भोगी ॥ ८६ ॥

जाणें अजु मीं अजरु । अक्षय मीं अक्षरु ।
अपूरु मीं अपारु । आनंदु मीं ॥ ८७ ॥
अचळु मीं अच्युतु । अनंतु मीं अद्वैतु ।
आद्यु मीं अव्यक्तु । व्यक्तु ही मीं ॥ ८८ ॥
ईशु मीं ईश्वरु । अनादि मीं अमरु ।
अभय मीं आधारु । आधेय मीं ॥ ८९ ॥
स्वामि मीं सदोदितु । सहजु मीं सतंतु ।
सर्व मी सर्वगतु । सर्वातीतु मीं ॥ ११९० ॥
नवा मी पुराणु । शून्य मीं संपूर्णु ।
अस्थूळु मी अणणू । जें काहिं तें मीं ॥ ९१ ॥
अक्रियु मीं एकु । असंगु मी अशोकु ।
व्याप्य मी व्यापकु । पुरुषोत्तमु मीं ॥ ९२ ॥
अशब्दु मीं अश्रोतृ । अरूपु मीं अगोत्रु ।
समु मीं स्वतंत्रु । ब्रह्म मीं पर ॥ ९३ ॥
ऐसें आत्मत्वें एका मातें । इया भक्ती जाणे विरुतें ।
आणि इया बोधा जाणणें तें । तें ही मीं चि जाणें ॥ ९४ ॥
पैं चेइलेया नंतरें । आपलें एकपण उरे ।
तें हीं तें वारि स्फुरे । तेयासि जैसें ॥ ९५ ॥
कां प्रकाशतां अर्कु । तो चि होये प्रकाशकु ।
तेया ही अभेदा द्योतकु । तो चि जैसा ॥ ९६ ॥
तैसा वेद्याचां विलइं । केवळ वेदकु उरे पाहीं ।
तेणें जाणिवे तेया तो ही । हें इं जें जाणे ॥ ९७ ॥
तेणें अद्वय आपणां आपलेया । जाणति ज्ञप्ति जे धनंजया ।
ते ईश्वरू चि मीं तेया । बोधासि एं ॥ ९८ ॥
मग अद्वैतातीत । मी चि आत्मा एकु निभ्रांत ।
हें जाणौनि जाणणें जेथ । अनुभविं रिगे ॥ ९९ ॥

तेथ चेइलेयां एकपण । दीसे जें आपणेयां आपण ।
तें हिं जांतां नेणों कोण । होइज जेवि ॥ १२०० ॥
कां डोला देंतिये क्षणीं । सरूपपण सुवर्णीं ।
आटौनि होये आटणी । घनाकाराची ही ॥ १ ॥
नाना लवण तोय होए । मग क्षारता तोयत्वें राहे ।
तें किं जिरतां जें जाए । जालेपण तें ॥ २ ॥
तैसा मीं तो हें जें असें । ते स्वानंदानुभवरसें ।
कालवौनि प्रवेशे । मज चि माझि ॥ ३ ॥
आणि तो हे भाष तेथ जाए । तेथ मीं कोणासिं आहें ।
ऐसा मीं नां तो तिये सामाए । माझां चि रूपीं ॥ ४ ॥
जेधवां कापुरु जलों सरे । तेया चि नावं आगि पुरे ।
मग उभयातीत उरे । आकाश जेवि ॥ ५ ॥
कां गेळेयां एकाएकु । वाढे तो शून्यविशेखु ।
तैसा आहेनाहींचा शोखु । मीं चि मग आथि ॥ ६ ॥
तेथ ब्रह्म आत्मा ईशु । या बोला मोडे सौरसु ।
न बोलणेयां हिं पैसु । नाहिं जेथ ॥ ७ ॥
न बोलणें हिं न बोलौनि । तें बोलिजे तोंड भरूनि ।
जाणिवे नेणिव नेणौनि । जाणिजे तो ॥ ८ ॥
तेथ बोधिजे बोधु बोधें । आनंदु घेपे आनंदें ।
सुख वरि नसुदें । सुख भोगिजे ॥ ९ ॥
तेथ लाभु जोडला लाभा । प्रभा आलिंगिली प्रभा ।
विस्मयो बुडाला उभा । विस्मया माझि ॥ १२१० ॥
समु तो सामाविला । विश्रामु विश्रांती आला ।
अनुभवु ही वेडावला । अनुभूतीपणें ॥ ११ ॥
किंबहुना ऐसें निखल । मीपणें जोडे तेया एक फळ ।
सेउनि वेल्हाल । क्रमयोगाची ते ॥ १२ ॥

पैं क्रमयोगा किरीटी । चक्रवर्तिचां मुगुटीं ।
मी चिद्रत्न ते साटोवाटी । होये तो माझा ॥ १३ ॥
किं क्रमयोगप्रसादाचा । कळशु जो हा मोक्षाचा ।
तेया वरिला आकाशाचा । उवाउ जाला तो ॥ १४ ॥
नाना संसारअडवीं । क्रमयोगु वाट बरवी ।
जोडलियां मदैक्यगावीं । पैठा जाला ॥ १५ ॥
ऐसा क्रमयोगु उर्धे । तेणें भक्तिचित्तगंगें ।
मी स्वानंदोदधि वेगें । टाकिलां गा ॥ १६ ॥
हा ठाउ वेरीं सुवर्मा । क्रमयोगी आहे महिमा ।
ह्मणौनि वेळोवेळां तुह्मां । सांघों तें आह्मीं ॥ १७ ॥
पैं देशे काळे पदार्थे । साधुनि घेइं मातें ।
तैसा नव्हे मी आइतें । सर्वांचें सर्व ॥ १८ ॥
एकु शिष्यु एकु गुरु । हा रूढला साचु वेव्हारु ।
तो मत्प्राप्तिप्रकारु । जाणावेया ॥ १९ ॥
ह्मणौनि माझां ठांइं । जचावें न लगे काहिं ।
मी लाभें ये उपाइं । जचिजे चि गा ॥ १२२० ॥
अगा वसुधेचां पोटीं । निधान सिद्ध किरीटी ।
वन्हि सिद्ध काष्टीं । वोहां दूध ॥ २१ ॥
परि लाभे तें असतें । तेया कीजे उपायातें ।
एर सिद्ध तैसा येथें । उपायें मीं ॥ २२ ॥
हा फळ ही वरि उपाउ । कां प्रस्तावितसे देवो ।
हें पूसा तरि अभिप्राउ । एथिचा ऐसा ॥ २३ ॥
जें गीतार्थाचें चांगावें । मोक्षउपाय परि आघवें ।
आणि शास्त्रउपाय किं न्हवे । प्रमाणसिद्धी ॥ २४ ॥
वारा अभाळ चि फेडी । वांचौनि सूर्यातें न घडी ।
कां हातु बाबुली धाडी । तोय न करी ॥ २५ ॥

तैसा आत्मदर्शनीं आडलु । असे जो अविद्येचा मलु ।
तो शास्त्र नासी एरु निर्मलु । प्रकाशें स्वयें ॥ २६ ॥
म्हणौनि आघवीं चि शास्त्रें । अविद्याविनाशिचीं पात्रें ।
बांचौनि नव्हंति स्वतंत्रें । आत्मबोधीं ॥ २७ ॥
तेया आत्मबोधा शास्त्रांसि । जैं साचपणांचीये पूति ।
तैं एइजे जेया ठायासि । ते हे गीता ॥ २८ ॥
भानुभूषिता प्राचिया । येरी सतेजा दिशा आघविया ।
तैसी असे सर्वा गीता येया । सनाथें शास्त्रें ॥ २९ ॥
हें असो एणें शास्त्रेश्वरें । मागां उपावो बहुतें विस्तारें ।
सांघितला असे जो निकरें । वेऊं ये आत्मा ॥ १२३० ॥
पारि प्रथमा श्रवणा सवें । अर्जुना विपायें फावे ।
हा भाऊ सकणवे । धरुनि श्रीहरी ॥ ३१ ॥
तें चि प्रमेय येकोल । शिष्यें होआवें अढल ।
सांघिजतसे मुकुल—। मुद्रा आतां ॥ ३२ ॥
आणि प्रसंगें गीता । हा ठावो ही संपता ।
म्हणौनि दावी आद्यंता । एकार्थतें ॥ ३३ ॥
जें ग्रंथाचां मध्यभागीं । नाना अधिकारप्रसंगीं ।
निरूपण अनेगीं । सिद्धांतीं केलें ॥ ३४ ॥
तारि तेतुले ही सिद्धांत । इये शास्त्रीं प्रस्तुत ।
हें पूर्वापर नेणत । कोण्ही जैं मानीनां ॥ ३५ ॥
तें महासिद्धांचा एवाका । सिद्धांतकक्षा अनेका ।
भिडूनि आरंभें देखां । संपवितसें ॥ ३६ ॥
एथ अविद्यानाशु हें स्थल । तेणें मोक्षोपादान फल ।
येयां दोहीं केवल । साधन ज्ञान ॥ ३७ ॥
हें एतुलें चि नाना परीं । निरोपिलें ग्रंथविस्तारीं ।
तें आतां दों आखरीं । अनुवादावें ॥ ३८ ॥

ह्मणौनि उपेय ही हातीं । जालेयां उपायस्थिति ।
देउ॰ प्रवर्त्तले पुढुतीं । एणें चि भावें ॥ ३९ ॥

सर्वकर्माण्यपि सदा कुर्वाणो मद्व्यपाश्रयः
मत्प्रसादादवाप्नोति शाश्वतं पदमव्ययं ॥ ५६ ॥

मग ह्मणे गा सूभटा । तो क्रमयोगि इया निष्ठा ।
मी होउनि होये पैठा । माझां रूपीं ॥ १२४० ॥
स्वकर्माचां लाखौलीं । मज पूजा करुनि भली ।
तेणें प्रसादें आकली । ज्ञाननिष्ठेतें ॥ ४१ ॥
ते निष्ठा जेथ हातवसे । तेथ भक्ति माझी उल्हासे ।
तेया मजसीं समरसें । सुखिया होए ॥ ४२ ॥
आणि विश्वप्रकाशितेया । आत्मेयां मज आपुलेया ।
अनुसरे जो मज करुनिया । सर्वत्रताहं ॥ ४३ ॥
सांडूनि आपुला आडलु । लवण आश्राये जलु ।
कां हींडौं राहे निश्चलु । वायु व्योमीं ॥ ४४
तैसा बुद्धी वाचा कायें । जो मातें आश्राउनि ठाए ।
तो निषिद्धें हीं विपायें । कर्मे करू ॥ ४५ ॥
पारि गंगेचां संबंधीं । बीदी आणि महानदी ।
ऐक्य तेवि माझां बोधीं । शुभाशुभांसि ॥ ४६ ॥
कां बावनेयां आणि घूरें । ह्म निवाडु तवं चि सरे ।
जवं नेघपति वैश्वानरें । कवळूनि दोन्हीं ॥ ४७ ॥
नाना पांचिकें आणि सोलें । हें सोनेयां तवं चि आलें ।
जवं परिसु आंगमेलें । एकवटी नां ॥ ४८ ॥
तेवि शुभाशुभें ऐसें । हें तवं चि वेन्हीं आभासे ।
जवं एकु न प्रकाशे । सर्वत्र मी ॥ ४९ ॥
आगा रात्रि आणि दीवो । हा तवं चि द्वैतभाउ॰ ।
जवं न रिगिजे गाउ॰ । गभस्तीचा ॥ ५० ॥

ह्मणौनि माझिया भेटी । तेयाचीं सर्व कर्मे किरीटी ।
जाउनि बैसे तो पाटीं । सायुज्याचां ॥ ५१ ॥
देशें कालें स्वभावें । वेचु जेया न संभवे ।
तें पद माझें पावे । अविनाश तें ॥ ५२ ॥

चेतसा सर्वकर्माणि मयि संन्यस्य मत्परः ॥
बुद्धियोगमुपाश्रित्य मच्चित्तः सततं भव ॥ ५७ ॥

किंबहुना पांडुसुता । मज आत्मेयाची प्रसन्नता ।
लाहे तेणें न पविजता । लाभु कवणु असे ॥ ५३ ॥
या कारणें गा तुयां । सर्वकर्मी आपुलेयां ।
माझां रूपिं धनंजया । संन्यासु कीजे ॥ ५४ ॥
परि तो चि संन्यासु वीरा । करणीयेचा झनें करा ।
आत्मविवेकीं धरा । चित्तवृत्ति हे ॥ ५५ ॥
मग तेणें विवेकबलें । आपणपें कर्मा वेगलें ।
माझां स्वरूपीं निर्मले । देखिजैल ॥ ५६ ॥
आणि कर्माची जन्म भोए । ये प्रकृती जे कांहीं आहे ।
ते आपणेयांहूनि बहुवें । देखसी दुरि ॥ ५७ ॥
तेथ प्रकृति आपणेयां । वेगली नुरे धनंजया ।
रूपें विण छाया । जिया परीं ॥ ५८ ॥
ऐसेनि प्रकृतीनाशु । जालेयां कर्मसंन्यासु ।
निफजैल अनायासु । सकारणु ॥ ५९ ॥
मग कर्मजात गेलेयां । आत्मा मी उरें आपणपेयां ।
बुद्धि घापे करूनियां । पतिव्रता ॥ १२६० ॥
बुद्धी अनन्य एणें योगें । मज माझि जैं रिगे ।
तैं चित्त चैत्यत्यागें । मातें चि भजे ॥ ६१ ॥
ऐसें चइत्य जातें सांडिलें । चित्त माझां ठांइं जडलें ।
ठके तैसें वहिलें । सर्वदा करीं ॥ ६२ ॥

मच्चित्तः सर्वकर्माणि मत्प्रसादात्तरिष्यसि ।
अथ चेत्त्वमहंकारान्न श्रोष्यसि विनंक्ष्यसि ॥ ५८ ॥

मग अभिन्ना इया सेवा । चित्त मियां चि भरे जेधवां ।
माझा प्रसादु जाण तेधवां । संपूर्ण जाला ॥ ६३ ॥
तेथ सकलदुःखधामे । भुंजिजति जियें मृत्युजन्में ।
तियें दुर्गमें चि सुगमें । होंती तुज ॥ ६४ ॥
सूर्याचेनि सावायें । डोळा सावाइला होए ।
तैं आंधाराचा आहे । पाडु तेया ६५ ॥
तैसा माझेनि प्रसादें । जीवकणु जेयाचा मर्दे ।
तो संसाराचेनि बंधें । बांधला केवि ॥ ६६ ॥
ह्मणौनि धनंजया । संसारदुर्गती इया ।
तरसील माझिया । प्रसादा तव ॥ ६७ ॥
अथवा हान अहंभावें । माझें बोलणें हें आघवें ।
कानामनाचिये सींवे । नेंदीसि टेंकों ॥ ६८ ॥
जेया देहसंबंधा आंतु । प्रतिपदीं आत्मघातु ।
भुंजतां उसंतु । कहीं चि नाहिं ॥ ६९ ॥

यदहंकारमाश्रित्य न योत्स्य इति मन्यसे ॥
मिथ्यैष व्यवसायस्ते प्रकृतिस्त्वां नियोक्ष्यति ॥ ५९ ॥

येवडेनि दारुणें । निमणें न निमणें ।
पडैल जारि बोलणें । न घेसी माझें ॥ १२७० ॥
पथ्यद्वेषिया पोसी ज्वरु । कां दीपद्वेषिया आंधारु ।
विवेकद्वेषें अहंकारु । पोसुनि तैसा ॥ ७१ ॥
स्वदेहा नावं अर्जुनु । परदेहा नावं स्वजनु ।
संग्रामा नावं मलिनु । पापाचारु ॥ ७२ ॥
ये मती आपुलेया । तीघां तीनि नावें इयां ।
ठेउनि धनंजया । न झुझें ह्मणसी ॥ ७३ ॥

जीवा माझि निष्टंकु । करीसि जो अत्यंतिकु ।
तो वायां धाडी वेलु नैसर्गिकु । स्वभाओ तूझा ॥ ७४ ॥
आणि मीं अर्जुनु हें आत्मक । इयां वधु करणें हें पातक ।
हें माया वांचौनि तात्विक । कांहि आहे ॥ ७५ ॥
आर्दि तूंतें जूझ होआवें । मग जूझा शस्त्र घेयावें ।
कां न जुझावेया करावें । देवांगण ॥ ७६ ॥
ह्मणौनि न जूझणें । ह्मणसी तें वायागें ।
ना मानूं लोकपणें । लोक दृष्टिसि इहिं ॥ ७७ ॥
तर्न्हि न जुझें ऐसें । निष्टंकीसि जें मानसें ।
ते प्रकृति अनारिसें । करिल चि ॥ ७८ ॥
पैं पूर्वे वाहांत पाणी । पन्हिजे पश्चिमिली वाहाणी ।
तरि आग्रहो चि उरे तें आणी । आपुलिया लेखा ॥ ७९ ॥
कां सालिचा कणु ह्मणे । मीं नुगवें सालिगणें ।
तर्न्हीं आन न करणें । स्वभावासि ॥ १२८० ॥
तैसा क्षत्रिया संस्कारसिद्धा । प्रकृती घडिलासि प्रबुद्धा ।
आतां नुठिं ह्मणसि हा धांधा । उठिविजसी चि ॥ ८१ ॥
शौर्य तेज दक्ष्यता । एवमादिक पांडुसुता ।
गुण दीधले नियता । प्रकृति तुज ॥ ८२ ॥

स्वभाजेन कौंतेय निबद्धः स्वेन कर्मणा ॥
कर्त्तुं नेच्छसि यन्मोहात्करिष्यस्यवशोपि तत् ॥ ६० ॥

तरि तेयांचेया समवाया । आन रूप धनंजया ।
न करितां उगलेयां । न येईल ऐसें ॥ ८३ ॥
ह्मणौनि तिहिं गुणिं । बांधलासि तूं कोदंडपाणी ।
त्रिशुद्धी निगसी वाहाणी । क्षात्राचिया ॥ ८४ ॥
नां हें आपुलें जन्ममूल । न विचारीसि तूं केवल ।
न जुझें ऐसें अढल । व्रत जारे वेंसी ॥ ८५ ॥

तरि बांधौनि हातपाए । जो रथीं घातला आये ।
तो न चले तऱ्हीं जाये । दिगंता जेवि ॥ ८६ ॥
तैसा तूं आपुलेया कडौनि । मीं काहिं चि न करिं ह्मणौनि
ठांसी परि भरवसेनि । तें चि करीसी ॥ ८७ ॥

ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति ॥
भ्रामयन्सर्वभूतानि यंत्रारूढानि मायया ॥ ६१ ॥

ह्मंगा रोगु काइ रोगिया । आवडे दारिद्र दारिद्रिया ।
पारि भोगविजे बलिया । अदृष्टें जेणें ॥ ८८ ॥
तें अदृष्ट अनारिसें । न करील ईश्वरवसें ।
तो ईश्वरु ही असे । जवळिके चि ॥ ८९ ॥
सर्वभूतांचां अंतरीं । हृदयमहाअंबरीं ।
चिद्वृत्तिचां सहस्रकरीं । उदैला असे जो ॥ १२९० ॥
अवस्थात्रया तीन्हीं लोक । नव्हे प्रकाशूनि अशेष ।
अन्यथादृष्टी पथीक । चेवाविले ॥ ९१ ॥
वेद्योदकाचां सरोवरीं । फांकति विषयकल्हारीं ।
इंद्रियषट्पदाचारी । जीवभवंरांतें ॥ ९२ ॥
असो रूपक हें तो ईश्वरु । सकळ भूतांचा अहंकारु ।
पांगुरौनि निरंतरु । उल्हासतसे ॥ ९३ ॥
स्वमायेचें आडवस्त्र । लेउनि एकला खेळवी सूत्र ।
बाहिरि नटि छायाचित्र । चौरासी लक्ष ॥ ९४ ॥
तेया ब्रह्मादिकीटांतां । अशेषां हिं भूतजातां ।
देहाकारें योग्यता । पाउनि दावी ॥ ९५ ॥
तेथ हें देह तेयां पुढें । अनुरूपपणें मांडे ।
तें भूत तिये आरूढे । हें मीं ह्मणौनि ॥ ९६ ॥
सूत सूतें गुंतलें । तृण तृणें बांधलें ।
कां आत्मबिंब घातलें । बाळकें जळीं ॥ ९७ ॥

तेया परीं देहाकारें । आपणपें चि दुसरें ।
देखौनि जीउ आविष्करे । आत्मबुद्धी ॥ ९८ ॥
ऐसें शरीराकारीं । यंत्रीं भूतें अवधारीं ।
वाउनि हाल्वी दोरी । प्राचीनांची ॥ ९९ ॥
तेथ जेया जें कर्मसूत्र । मांडूनि ठेविलें स्वतंत्र ।
तें तिये गती पात्र । हों चि लागे ॥ १३०० ॥
किंबहुना धनुर्द्धरा । भूतातें स्वर्गसंसारा ।
माजि भवंडी तृणें वारा । आकाशीं जैसा ॥ १ ॥
भ्रामकाचेनि संगें । जैसें लोह चि वेढां रिगे ।
तैसीं ईश्वरसत्तायोगें । चेष्टती भूतें ॥ २ ॥
जैसें चष्टा आपुलालिया । समुद्रादिक धनंजया ।
चेष्टति चंद्राचिया । संनिधी एकी ॥ ३ ॥
तेयां सिंधू भरितें दाटे । सोमकांता पाझरु फुटे ।
कुमुदचकोरां फीटे । संकोचु तो ॥ ४ ॥
तैसीं बीजप्रकृतिवसें । अनेकें भूतें एकें ईसें ।
चेष्टविजे तो असे । तूझां हृदइं ॥ ५ ॥
अर्जुनपण नेघतां । मी ऐसें पांडुसुता ।
उठितसे तें तत्वता । तेयाचें रूप ॥ ६ ॥
यया लागि तो प्रकृतितें । प्रवर्त्तवील हें निरुतें ।
आणि तें जूझवील तूतें । न जुझसि तऱ्हीं ॥ ७ ॥

तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत ।
तत्प्रसादात्परां शांतिं स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतं ॥ ६२ ॥

ह्मणौनि ईश्वरु गोसांवि । तेणें प्रकृति हे नियमावी ।
तिया सुखें राहाटवावि । इंद्रियें आपुलीं ॥ ८ ॥
तूं करणें न करणें दोन्हीं । लाउनि प्रकृतिचां मानीं ।
प्रकृति ही कां आधीनि । हृदयस्था जेया ॥ ९ ॥

तेयां अहं वाचा आंग । देउनि शरण रीग ।
महोदधी कां गांग । रिगालें जैसें ॥ १३१० ॥
मग तेयाचेनि प्रसादें । सर्वोपशांतिप्रमदें ।
कांतु होउनि स्वानंदें । स्वरूपिं रमसी ॥ ११ ॥
संभूति जेणें संभवे । विश्रांति जेथ विसंवे ।
अनुभूतीं अनुभवे । अनुभउ जेया ॥ १२ ॥
तिये निजात्मपदिचा राउ । होउनि ठांसी अव्ययो ।
ह्मणे लक्ष्मीयेचा नाहो । पार्था तूं गा ॥ १३ ॥

इति ते ज्ञानमाख्यातं गुह्याद्गुह्यतरं मया ।
विमृश्यैतदशेषेण यथेच्छसि तथा कुरु ॥ ६३ ॥

हे गीता नावं विख्यात । सर्ववाङ्मयाचें मथित ।
आत्मा जेणें हस्तगत । रत्न होए ॥ १४ ॥
ज्ञानी ऐसिया रूढी । वेदांतिं जेयाची प्रौढि ।
वानितां कीर्त्ति चोखडी । पातली जगीं ॥ १५ ॥
बुध्यादिकें डोलसें । हे जेयाचे कां कडवसे ।
मी सर्वद्रिष्टी ही दीसें । पाहों जिया ॥ १६ ॥
तें हें गा आत्मज्ञान । मज गोप्याचें हि गुपित धन ।
परि तूं ह्मणौनि आन । केवि करूं ॥ १७ ॥
येया कारणें गा पांडवा । आह्मिं आपुला हा ठेवा ।
तुज दीधला कणवा । जाकलिलेपणें ॥ १८ ॥
परि भूलली वोरसें । माये बोले बालका दोसें ।
प्रीति ही परि तैसें । न करुं चि हो ॥ १९ ॥
एथ आकाश आणि गालिजे । अमृता ही झारि फेडिजे ।
कां दिव्या करविजे । दिव्य जैसें ॥ १३२० ॥
जेयाचेनि अंगप्रकाशें । पातालिचा परिमाणु दीसे ।
तेया सूर्या ही कां जैसें । अंजन सूदलें ॥ २१ ॥

तैसें सर्वज्ञें ही मियां । सर्व ही निर्द्धारूनियां ।
नीकें होये तें धनंजया । सांघितलें तुज ॥ २२ ॥
आतां तूं यया वरी । नीकें हें निर्द्धारीं ।
मग निर्द्धारुनि करीं । आवडे जैसें ॥ २३ ॥
येया देवाचेया बोला । अर्जुनु उगा चि ठेला ।
तेथ देउ ह्मणे भला । अवंचकु होंसी ॥ २४ ॥
वाढितेया पुढां भूकैला । उपरोधें ह्मणे धालां ।
तैं तो चि पीडे आपुला । दोखु ही तेया ॥ २५ ॥
तैसा सर्वज्ञ श्रीगुरु । भेटलेयां आत्मनिर्द्धारु ।
न पुसे जैसा भारु । धरुनियां ॥ २६ ॥
तैं आपण चि वंचे । आणि पाप ही तेया वंचनाचें ।
आपणेयां चि तें साचें । चुकविलें तुवां ॥ २७ ॥
पैं उगेपणां तूझेया । अभिप्राउ हा चि धनंजया ।
जें एकोल एक वंकौनियां । सांघावें ज्ञान ॥ २८ ॥
एथ पार्थु ह्मणे दातारा । भलें जाणसि माझेया अंतरा ।
हें ह्मणों तरि दुसरा । जाणता असे काइ ॥ २९ ॥
परि ज्ञेय जी हें आघवें । तूं ज्ञाता एकू चि स्वभावें ।
मा सूर्यो ह्मणौनि वानावें । सूर्यातें काइ ॥ १३३० ॥
यया बोला श्रीकृष्णें । ह्मणितलें काइ एणें ।
हें चि थोडें गा वानणें । जें बुझतासि तूं ॥ ३१ ॥

सर्वगुह्यतमं भूयः श्रुणु मे परमं वचः ।
इष्टोऽसि मे दृढमिति ततो वक्ष्यामि ते हितं ॥ ६४ ॥

तरि अवधान प्रबळ । करूनि एकोल ।
वाक्य माझें निर्मळ । अवधारि पां ॥ ३२ ॥
हें वाच्य ह्मणौनि बोलिजे । कां अवागमें आइकिजे ।
तैसें नव्हे परि तूझें । भाग्य बरवें ॥ ३३ ॥

कूर्मिचेया पीलिया । दृष्टि पान्हा ये धनंजया ।
आकाश बाहे वापैया । वरिचें पाणी ॥ ३४ ॥
जो व्यवहारु ही जेथें न घडे । तेयातें फल चि तेथ जोडे ।
काइ दैवें न संपडे । सानुकूलें ॥ ३५ ॥
यन्हवि द्वैताची वारि । सारूनि ऐक्याचां परिवरीं ।
भोगिजे तें अवधारीं । रहस्य हें । ३६ ॥
आणिं निरूपचारा प्रेमा । विषो होये जें वीरोत्तमा ।
तें दूजें नोहे किं आत्मा । ऐसें चि जाणावें ॥ ३७ ॥
आरिसेयाचें देखिलेयां । गोमटें कीजे धनंजया ।
तें तेया नव्हे आपणेयां । लागि जैसें ॥ ३८ ॥
तैसें पार्था तूझेनि मिसें । मी बोलें आपणपेया चि दोसें ।
माझां तूझां ठांइं असे । मीतूंपण गा ॥ ३९ ॥
ह्मणौनि जिव्हारिचें गुज । सांघतसें जीवितासी चि तुज ।
अनन्यगतिचें मज । आथि व्यसन ॥ १३४० ॥
पैं जला आपणपेया देंतां । लवण भूललें पांडुसुता ।
किं आघवें तेयाचें होंतां । न लजे चि तें ॥ ४१ ॥
तैसा तूं माझां ठांइं । राखों नेणसी चि काहिं ।
तरि आतां तुज मी काई । गोप्य करीं ॥ ४२ ॥
ह्मणौनि आघवीं चि गुढें । जें पाउनि अति उघडें ।
तें गोप्य माझें चोखडें । वाक्य आइक ॥ ४३ ॥

मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ॥
मामेवैष्यसि सत्यं ते प्रतिजाने प्रियोसि मे ॥ ६५ ॥

तरि बाह्यांतरा । आपुलेया सर्वव्यापारां ।
मज व्यापकातें वीरा । विषो करीं ॥ ४४ ॥
आघवां आंगिं जैसा । वायु मिलौनि आकाशा ।
तूं सर्वकामिं तैसा । मासीं चि अस ॥ ४५ ॥

किंबहुना आपुलें मन । करीं माझें एकायतन ।
माझेनि श्रवणें कान । भरूनि घालीं ॥ ४६ ॥
आत्मज्ञानें चोखडीं । संत जे माझि रूपडीं ।
तेथ दृष्टि पडो आवडी । कामिनी जैसी ॥ ४७ ॥
मज सर्ववसतिचें वसैटें । माझिं नामें जियें चोखटें ।
तें जिव्हा येयावेया वाटे । वाचेचिये लावीं ॥ ४८ ॥
हातांचें करणें । पायांचें चालणें ।
तें होये मज कारणें । ऐसें करीं ॥ ४९ ॥
आपुलां अथवां परावां । ठांइं उपकरिसि पांडवा ।
तेणें यज्ञें होये बरवा । याज्ञिकु माझा ॥ १३५० ॥
हें येकैक सिकउं काई । पैं सेवकै आपुलां ठांइं ।
उरौनि एर सर्व हीं । मी सेव्यु चि करीं ॥ ५१ ॥
तेथ जाउनि भूतद्वेषु । सर्वत्र नमवीन मीं चि एकु ।
ऐसेनि आश्रयो अत्यंतिकु । लहांसील तूं माझा ॥ ५२ ॥
मग भरलेया जगा आंतु । जाउनि तिजेयाची मातु ।
होउनि टाईल एकांतु । आह्मां तुह्मां ॥ ५३ ॥
तेधवां भलेतिये अवस्थे । मी तूंतें तूं मातें ।
भोगीसि ऐसें ऐक्य तें । वाढैल सुख ॥ ५४ ॥
आणि तीजें आडलु करितें । निमालें अर्जुना जेथें ।
तें मीं तूं चि ह्मणौनि मातें । पावसि सेखीं ॥ ५५ ॥
जळिची प्रतिभा । जळनाशीं बिंबा ।
यंतां गाभागोभा । कांहिं असे ॥ ५६ ॥
पैं पवनु अंबरा । कां कल्लोळु सागरा ।
मीळतां आडवारा । कोणाचा गा ॥ ५७ ॥
ह्मणौनि तूं आणि आह्मीं । हें दीसतसे देहधर्मीं ।
मग याचां विरामीं । मी चि होसी ॥ ५८ ॥

एया बोला माझारि । होये नव्हे हें झनें करीं ।
एथ आन आथि तरि । तूझी आण ॥ ५९ ॥
पैं तूझी आण वाणें । हें आत्मलिंगातें सिवणें ।
प्रीतिची जाति लाजणें । आठवों नेदी ॥ १३६० ॥
यन्हविं वेढुनि प्रपंचु । जेणें विश्वाभासु हा साचु ।
आज्ञेचा नडनाचु । कालातें जिणें ॥ ६१ ॥
तो देउ मी सत्यसंकल्पु । आणि जगाचा ही बापु ।
मा आणेंचा आक्षेपु । कां करावा ॥ ६२ ॥
पैं अर्जुना तूझेनि वेधें । मियां देवपणाचिं बिरदें ।
सांडिलीं गा मी हें आधें । सगळें तुवां ॥ ६३ ॥
पैं काजा आपुलिया । रावो आपुली आपणेयां ।
आण वाये धनंजया । तैसें हें चि ॥ ६४ ॥
येथ अर्जुनु ह्मणे देवें । अचाट हें न बोलावें ।
जी आमचें काज नावें । तूझेनि होये ॥ ६५ ॥
यया वारि सांघों बैससी । कां सांघतां भाष हीं देंसी ।
यया तूझेया विनोदासि । पार असे जी ॥ ६६ ॥
कमलवनिं विकाशु । करी रवीचा एकु अंशु ।
किं तेथ आघवा चि प्रकाशु । नीच देंतो ॥ ६७ ॥
पृथिवी निवौनि सागर । भारिजति एवडे थोर ।
वरिषे तेथ मिषांतर । चातकु कीजे ॥ ६८ ॥
ह्मणौनि औदार्या तूझेया । मज निमित्त ना ह्मणावेया ।
प्राप्ति असे दानिराया । कृपानिधी ॥ ६९ ॥
तवं देउ ह्मणति राहें । यया बोलाचा प्रस्ताउ नोहे ।
पैं मातें पावसी उपायें । साच चि एणें ॥ १३७० ॥
सैंधव सिंधू पडिलेयां । जो क्षणु एकु धनंजया ।
तेणें विरे चि किं उरावेया । कारण कवण ॥ ७१ ॥

तैसें सर्वत्र मातें भजतां । सर्व मी होतां जातां ।
शेष जाउनि तत्वता । मी चि होंसि ॥ ७२ ॥
एवं माझी प्राप्ति वेन्हीं । कर्मा लागौनि अवधारिं ।
दाविली तुज उजिरी । उपायाची ॥ ७३ ॥
जें आधिं तवं पांडुसुता । सर्व कर्म मज अर्पितां ।
सर्वत्र प्रसन्नता । लाहिजे माझी ॥ ७४ ॥
पाठिं माझां तिये प्रसादीं । माझें ज्ञान जाये सिद्धी ।
तेणें मिसळिजे त्रिशुद्धी । स्वरूपिं माझां ॥ ७५ ॥
मग पार्था तिये ठांइं । साध्यसाधना होये नाहिं ।
किंबहुना तुज काहिं । उरे चि ना ॥ ७६ ॥
तरि सर्व कर्में आपुलीं । तुवां मज अर्पिलीं ।
तेणें प्रसन्नता लाधली । आजि हे माझी ॥ ७७ ॥
ह्मणौनि एणें प्रसादबळें । नोहे जूझाचेनि आडळें ।
न ठकें चि एकें वेळें । भाललां तुज ॥ ७८ ॥
जें सप्रपंच अज्ञान जाये । जेणें एकु मी गोचरु होयें ।
तें उपपत्तिचेनि उवायें । गीतारूप हें ॥ ७९ ॥
मियां ज्ञान तुज आपुलें । नाना परिं उपदेशिलें ।
एणें अज्ञान सांडी विआलें । धर्माधर्म जें ॥ १३८० ॥

सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ॥
अहं त्वां सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुच ॥ ६६ ॥

आशा जैसी दुःखातें । व्याली निंदा दुरितें ।
हें असो जैसें दैन्यातें । दुर्भरत्व ॥ ८१ ॥
तैसें स्वर्गनरकसूचक । अज्ञान वियालें धर्मादिक ।
तें सांडूनि घालीं अशेख । ज्ञानें एणें ॥ ८२ ॥
हातिं घेउनि तो दोरु । सांडिजे जैसा सर्पाकारु ।
कां निद्रात्यागें घराचारु । स्वप्निचा जैसा ॥ ८३ ॥

नाना सांडिलेनि कवळें । चंद्राचें ळोपे पीवळें ।
व्याधित्यागें कडुवाळे— । पण मुखाचें ॥ ८४ ॥
आगा दिवसा पाठि देउनि । मृगजळ घापे त्यजूनि ।
कां काष्टत्यागें वन्हि । त्याजिजे जैसा ॥ ८५ ॥
तैसें धर्माअधर्माचें टवाळ । दावी अज्ञाना कां जें मूळ ।
तें त्यजूनि त्यजीं सकळ । धर्मजात ॥ ८६ ॥
मग अज्ञान निमालेयां । मी चि एकु असें आपैसेया ।
सनिद्र स्वप्न गेलेयां । आपणपें जैसें ॥ ८७ ॥
तैसा एकु मी वांचौनि काहिं । मग भिन्नाभिन्न आन नाहिं ।
स्वयंबोधें तेयाचा ठांइं । अनन्यु होयें ॥ ८८ ॥
पैं आपुलेनि भेदें विण । माझें जाणिजे एकपण ।
त्या चि नावें शरण । मज एणें गा ॥ ८९ ॥
ह्मणौनि घटाचेनि नासें । गगन चि गगनीं असे ।
मज शरण एणें तैसें । ऐक्यें करीं ॥ १३९० ॥
सुवर्णमणि सोनेयां । ए कल्लोळु जैसा पाणियां ।
तैसा मज धनंजया । ए शरण तूं ॥ ९१ ॥
वांचौनि सागराचां पोटीं । वडवानळ शरण किरीटी ।
जाळों न टाके तिया गोठी । जाळी देख पां ॥ ९२ ॥
मज शरण रिगिजे । आणि जीवत्वें असिजे ।
धिगी बोलिया या न लजे । प्रज्ञा केवि ॥ ९३ ॥
आगा प्राकृतां ही राया । आंगि पडे जें धनंजया ।
तें दाशिरुं हिं किं तेया । मान्य होये ॥ ९४ ॥
मा मीं विश्वेश्वर भेटें । आणि जीवग्रंथि न सुटे ।
हे बोल नको उन्खटे । कानीं लाउं ॥ ९५ ॥
ह्मणौनि मी होउनि मातें । सेवणें असे आइतें ।
तरि करीं हातांइतें । ज्ञानें एणें ॥ ९६ ॥

मग ताकौनियां काढिलें । लोणि ताकिं माघौतें घातलें ।
परि नेघपे चि काहिं केलें । ताकें जेवि ॥ ९७ ॥
लोह उभें खाये माती । तें परिसाचेया संगती ।
सोनें जालेयां पुडुतीं । न लिंपिजे मलीं ॥ ९८ ॥
हें असो काष्ठा पासौनि । मथूनि घेतलेयां वन्हि ।
मग काष्टें हिं कोंडौनि । न ठके जैसा ॥ ९९ ॥
तैसें अद्वैतत्वें मज । शरण रिगालेयां तुज ।
धर्माधर्म हे साहाज । लागतील नां ॥ १४०० ॥
अर्जुना काइ दिनकरु । देखतसे अंधकारु ।
किं प्रबोधां होये गोचरु । स्वप्नसंभ्रमु ॥ १ ॥
तैसें मजसिं एकवटलेयां । मी सर्व रूप वांचौनियां ।
आन काहिं उरावेया । कारण असे गा ॥ २ ॥
ह्मणौनि तेयाचें काहिं । न चिंतीं आपुलां ठांइं ।
तूझें पापपुण्य पाहिं । मी चि होइन ॥ ३ ॥
जळिं पडिलेयां लवण । सर्वै जल चि होये विचक्षण ।
तुज मी अनन्यशरण । होईन तैसा ॥ ४ ॥
तेथ सर्वबंधलक्षणें । पापें उरावें दूजेपणें ।
तें माझे बोधिं वायाणें । होउनि जाइल ॥ ५ ॥
एतुलेनि आपैसेया । सूटला चि अससि धनंजया ।
घेइं मी प्रकाशूनियां । सोडवीन तूतें ॥ ६ ॥
यया कारणें पुडुतीं । हें आधीं न व्हाये चित्तीं ।
मज एकासि ए सुमती । जाणौनि शरण ॥ ७ ॥
ऐसें सर्वरूपें रूपसें । सर्वदृष्टी डोलसें ।
सर्वदेवनिवासें । बोलिलें कृष्णें ॥ ८ ॥
मग सावळा सकंकणु । बाहु पसरूनि दक्षणु ।
आलंगिला स्वशरणु । भगतराजु तो ॥ ९ ॥

तन्मयता जेयातें । काखे सूनि बुद्धितें ।
बोलणें माघौतें । ऊसरलें ॥ १४१० ॥
ऐसें जें काहिं एक । बोला बुद्धी ही अटक ।
तें देयावेया मीख । क्षेमाचें केलें ॥ ११ ॥
दीपें दीपु लाविला । तैसा परिससंगु तो जाला ।
द्वैत न मोडितां केला । आपणपें पार्थु ॥ १२ ॥
तेधवां सुखाचा मग तेया । पुरु आला जो धनंजया ।
तेथ वाडु तऱ्हीं बुडौनियां । ठेला देऊ ॥ १३ ॥
सिंधु सिंधुतें पाऊं जाए । तें पाहणें ठाकणें दूण होए ।
वरि रिगे पुरवणिये । आकाश ही ॥ १४ ॥
तैसें दोहिंचें तेयां मीलणें । दोघां नावरे जाणावें कवणें ।
किंबहुना नारायणें । विश्व कोंदलें ॥ १५ ॥
एवं वेदाचें मूलसूत्र । सर्वाधिकारैकपवित्र ।
श्रीकृष्णें गीताशास्त्र । प्रकट केलें ॥ १६ ॥
एथ गीता मूल वेदां । ऐसें केवि आलें पां बोधा ।
हें ह्मणा तरि प्रसिद्धा । उपपत्ती सांघों ॥ १७ ॥
तरि जेयाचेनि श्वासीं । जन्म जालें शद्बराशी ।
तो सत्यप्रज्ञु पैजेसीं । बोलिला हे ॥ १८ ॥
ह्मणौनि वेदा मूलभूत । गीता ह्मणों हें होये उचित ।
आणिकि ही एकि एथ । उपपत्ति असे ॥ १९ ॥
जें न नसत स्वरूपें । जेयाचा विस्तारु जेथ लपे ।
तें तेयाचें ह्मणिपे । बीज जगीं ॥ १४२० ॥
तरि कांडत्रयात्मकु । शद्बराशि अशेखु ।
गीते माझि असे रूंखु । बीजीं जैसा ॥ २१ ॥
ह्मणौनि वेदांचें बीज । श्रीगीता होये हें मज ।
गमे आणि साहाज । दीसत ही असे ॥ २२ ॥

जें वेदांचे तीन्ही भाग । गीते उमटले असति चांग ।
भूषणरत्निं सर्वांग । आपुलें जैसें ॥ २३ ॥
तियें चि कर्मादिकें तीन्हीं । कांडें कोणी कोणी स्थानीं ।
गीते असति तियें नयनीं । दाखउं आइकां ॥ २४ ॥
तरि पहिला जो अध्याउ । तो शास्त्रप्रवृत्तिप्रस्ताउ ।
द्वितीये सांख्यसद्भाउ । प्रकाशिला ॥ २५ ॥
मोक्षदानिं स्वतंत्र । ज्ञानप्रधान हें शास्त्र ।
येतुलालें दूजां सूत्र । उभारिलें ॥ २६ ॥
मग अज्ञानें बांधलेयां । मोक्षपदिं बैसावेया ।
साधनां आरंभु तो तृतीया । अध्याइं बोलिला ॥ २७ ॥
जें देहाभिमानबंधें । सांडूनि काम्यें निषिद्धें ।
विहित परि अप्रमादें । अनुष्ठावें ॥ २८ ॥
ऐसेंनि कर्म करावें । हा तीजां अध्याइं जो देवें ।
निर्णयो केला तो जाणावें । कर्मकांड एथ । २९ ॥
आणि तें चि नित्यादिक । अज्ञानाचें आवश्यक ।
आचरतां मोचक । केवि होये पां ॥ १४३० ॥
ऐसी अपेक्षा जालेयां । बद्धु मुमुक्षते आलेयां ।
देवें ब्रह्मार्पणक्रिया । सांघितली ॥ ३१ ॥
जें देहवाचामानसें । विहित निफजे जैसें ।
तें एका चि ईश्वरोद्देशें । कीजे ह्मणितलें ॥ ३२ ॥
हें चि ईश्वरीं कर्मयोगें । भजनकथनाचेनि खागें ।
आदरिलें शेषभागें । चतुर्थाचेनि ॥ ३३ ॥
तें विश्वरूप अकरावा । अध्याउ संपे जेथ आघवा ।
तवं कर्मी ईशु भजावा । हें जें बोलिलें ॥ ३४ ॥
तें अष्टाध्याइं उघड । जाणा एथ देवताकांड ।
शास्त्र सांघतसे आड । मोडूनि बोलें ॥ ३५ ॥

आणि तेणें चि ईशप्रसादें । श्रीगुरुसंप्रदायलब्धें ।
साच ज्ञान उद्बोधें । कोंवळें जें ॥ ३६ ॥
तें अद्वेष्टादिप्रभृतिकीं । अथवा अमानित्वादिकिं ।
वाढविजे म्हणौनि लेखीं । बारावां गुणु ॥ ३७ ॥
तो बारावां अध्याउ आधीं । आणि पन्हरात्रा अवधि ।
ज्ञानफलसिद्धी । निरूपणांसी ॥ ३८ ॥
म्हणौनि चहूं इहीं । ऊर्ध्वमूळांतीं अध्यायिं ।
ज्ञानकांड इये ठांई । निरूपिजे ॥ ३९ ॥
एवं कांडत्रयनिरूपणी । श्रुति हे कोडीसवाणी ।
गीतापदरत्नाचिं लेणिं । लेइली असे ॥ १४४० ॥
हें असो कांडत्रयात्मक । श्रुति मोक्षरूप फल एक ।
बोबामे जें आवश्यक । टाकात्रेया म्हणौनि ॥ ४१ ॥
तेयाचेनि साधनें ज्ञानेंसिं । वैर कारि जो प्रतिदिवसीं ।
तो अज्ञान वर्गु षोडशीं । प्रतिपादिजे ॥ ४२ ॥
तो चि शास्त्रउल्लाना । घेउनि वैरी जीणावा ।
हा निर्णयो तो सतरावां । अध्याउ एथ ॥ ४३ ॥
ऐसा प्रथमा लागौनि । सतरावां लाणि करूनि ।
आत्मनिश्वास विवरूनि । दाविला देवें ॥ ४४ ॥
तेयां अर्थजातां अशेषा । केला तात्पर्याचा एवांका ।
तो अठरावां देखां । कलशाध्याउ ॥ ४५ ॥
एवं सकलसांख्यसिंधु । श्रीभगवद्गीता प्रबंधु ।
हा औदार्यें आगला वेदु । मूर्त्तु जाणा ॥ ४६ ॥
वेदु संपन्न होये ठांइं । परि कृपणु आन नाहीं ।
जें कानिं लागला तिहिं । वर्णाचां चि ॥ ४७ ॥
एरां भवव्यथा ठेलेयां । स्त्रीशूद्रादिकां प्राणियां ।
अनवसरु मांडूनियां । असे नव्हे ॥ ४८ ॥

तरि गज पांतां तें उणें । फेडावेया गीतापणें ।
वेदु वेठला भलेतेणें । सेव्यु होआवेया ॥ ४९ ॥
नव्हे अर्थे रिगौनि मनिं । श्रवणें लागौनि कानीं ।
जपमीखें वदनीं । वसौनियां ॥ १४९० ॥
गीतेचा पाठु जाणे । तेयाचेनि सांघातीपणें ।
गीता लीहुनु वाहाणें । पुस्तकमीखें ॥ ९१ ॥
ऐसैसां मीसकटां । संसाराचां चौहटां ।
गवांदि घातली चोखटा । मोक्षसुखाची ॥ ९२ ॥
पारे आकाशिं बसावेया । पृथ्वी वरि बैसावेया ।
रविदीप्ति राहाटावेया । आवारु जैसें ॥ ९३ ॥
तेवि उत्तम अधम ऐसें । सेवितां कव्हणातें हिं न पुसे ।
कैवल्यदानें जैसें । निववी जग ॥ ९४ ॥
इया लागि मागिली कूटी । बिहाला वेदु गीतेचां पोटीं ।
रिगाला आतां गोमटी । कीर्ति पातला ॥ ९९ ॥
ह्मणौनि वेदांची सुसेव्यता । ते हे मूर्त्त जाणा गीता ।
श्रीकृष्णें पांडुसुता । उपदेशिली ॥ ९६ ॥
परि वछाचेनि वोरसें । दुभतें होये घरा दोसें ।
जालें पांडवाचेनि मीसें । तैसें विश्वा ॥ ९७ ॥
चातकाचिये कणवे । मेघु पाणियेंसिं धांवे ।
तेथ चराचर आघवें । निवालें जेवि ॥ ९८ ॥
कां अनन्यगती कमलां । लागि सूर्यु ए वेलोवेलां ।
किं सुखिया होइजे डोलां । त्रिभुवनाचेया ॥ ९९ ॥
तैसें अर्जुनाचेनि व्याजें । गीता प्रकाशूनि श्रीराजें ।
संसारा एसणें थोर बोझें । फेडिलें जगाचें ॥ १४६० ॥
सर्वशास्त्रा रत्नदीप्ती । उजलिता हा त्रीजगती ।
सूर्यु नव्हे लक्ष्मीपती । वक्त्राकाशिचा ॥ ६१ ॥

बापु कुळ तें पवित्र । जेथिचा पार्थु येया पात्र ।
जेणें गीता केलें शास्त्र । आवारुं जगा ॥ ६२ ॥

इदं ते नातपस्काय नाभक्ताय कदाचन ॥
न चाशुश्रूषवे वाच्यं न च मां योऽभ्यसूयति ॥ ६७॥

हें असो मग तेणें । सद्गुरुश्रीकृष्णें ।
पार्थाचें मिसळणें । आणिलें द्वैता ॥ ६३ ॥
पाठिं ह्मणतसे पांडवा । शास्त्र हें मानलें कीं जीवा ।
तेथ येरु ह्मणे देवा । आपुलीया कृपा ॥ ६४ ॥
तरि निधान जोडावेया । भाग्य घडे गा धनंजया ।
परि जोडलें भोगावेया । विपायें होये ॥ ६५ ॥
पैं क्षीरसागरा एवडें । अविरजीं दूधाचें भांडें ।
सुरां असुरां केवडें । मथितां जालें ॥ ६६ ॥
ते सायास ही फळा आले । जें अमृत डोळां देखिलें ।
परि वरिचिली चूकले । जतनें तिए ॥ ६७ ॥
जेथ अमरत्वा उगरिलें । तें मरणा चि लागि जालें ।
भोगु नेणतां जोडलें । ऐसें असे ॥ ६८ ॥
नहुषु स्वर्गप्राप्ति जाला । परि राहाटी भांभावला ।
तो भुजंगत्व पातला । नेणसि काई ॥ ६९ ॥
ह्मणौनि बहू पुण्य तुआं । केलें धनंजया ।
आजि शास्त्रराजा येया । जालासि विषो ॥ १४७० ॥
तरि येया चि शास्त्रचेनि । संप्रदायें पांगुरौनि ।
शास्त्रार्थु हा नीकेनि । अनुष्टीं हो ॥ ७१ ॥
यऱ्हवि अमृतमथनां । सारिखें होईल अर्जुना ।
जरि रिगसी अनुष्ठाना । संप्रदायें विण ॥ ७२ ॥
गाये धड जोडे गोमटी । ते तैं चि पियों ये किरीटी ।
जैं जाणिजे हातवटी । सांजवणिची ॥ ७३ ॥

तैसा गुरु प्रसन्न होए । शिश्यु विद्या ही फिर लाहे ।
परि ते फळे संप्रदायें । उपासिली ॥ ७४ ॥
ह्मणौनि शास्त्रिं जो इये । उचित संप्रदाओ आहे ।
तो तो आइक बहुवें । आदरेंसीं ॥ ७५ ॥
तरि जें हें तुवां पार्था । गीताशास्त्र लाधलें आस्था ।
तें तपोहीना सर्वथा । सांघावें ना ॥ ७६ ॥
अथवा तापसु ही जाला । परि गुरुभक्ती जो भीला ।
तो वेदुं अंत्यु बाळिला । तैसा वाळीं हो ॥ ७७ ॥
नातीर पुरोडासु जैसा । नेघेपे वृद्ध तऱ्हीं वायंसा ।
गीता नेंदीं तैसी तापसा । गुरुभक्ती हीनां ॥ ७८ ॥
कां तप ही जोडे देहीं । भजे गुरुदेवाचां ठांइं ।
परि आकर्णनिं नाहिं । चाड जरि ॥ ७९ ॥
तरि तो मागिलीं दोहिं आंगिं । उत्तमु होये फिर जगिं ।
परि येया श्रवणा लागि । योग्यु नोहे ॥ १४८० ॥
मुक्ताफळ भलेतैसें । होये परि मुख नसे ।
तवं गुणु प्रवेशे । तेथ काइ ॥ ८१ ॥
सागरु गंभीरु होए । हें कोण ना ह्मणत आहे ।
परि वृष्टि वायां जाए । जाली तेथ ॥ ८२ ॥
धालेया दिव्यान्न सोआवें । मग जें वायां धाडावें ।
तें आर्त्तीं कां न करावें । उदारपण ॥ ८३ ॥
ह्मणौनि योग्या भलेतैसें । होंतु परि चाड नसे ।
तरि ज्ञनें वानवसें । देंसी हें तेया ॥ ८४ ॥
रूपाचा सुजाणु डोळा । वोडीं ये काइ परिमळा ।
जेथ जें मानें तें फळा । तेथ चि ये गा ॥ ८५ ॥
ह्मणौनि तपीं भक्ती । पाहा ते सुभद्रापती ।
शास्त्रश्रवणिं अनाकृती । वाळावे चि ते ॥ ८६ ॥

नातरि तप भक्ति । होउनि श्रवणीं आर्ति ।
आथि ऐसी आइती । देखसी जऱ्हीं ॥ ८७ ॥
तऱ्हीं गीताशास्त्रनिर्मिता । जो मीं सकळलोकु शास्ता ।
तेया मातें सामान्यता । बोलैल जो ॥ ८८ ॥
माझा सज्जनीं मातें । पैशून्याचेनि अव्हातें ।
एकाहाथीं तेयातें । योग्यु न ह्मण ॥ ८९ ॥
तेयाची परि आघवी । सामग्री ऐसी जाणावी ।
दीपें विण ठाणवी । रात्रिची जैसी ॥ १४९० ॥
आगा गोरें आणि तरुणें । वरि लेइलें असे भूषणें ।
परि एकलेनि प्राणें । सांडिलें जेवि ॥ ९१ ॥
सोनेयाचें सुंदर । निर्वाळलें होये घर ।
परि सर्पांगना द्वार । रुंधलें असे ॥ ९२ ॥
निफजे दिव्यान्न चोखट । परि माझि असे कालकूट ।
हें असो मैत्री कपट— । गुर्विणी जैसी ॥ ९३ ॥
तैसि तपभक्तिमेधा । तेया चि जाण प्रबुद्धा ।
जो माझयाची कां निंदा । माझी चि करी ॥ ९४ ॥
येया कारणें धनंजया । तो भक्तु मेधावी तपिया ।
तऱ्हीं नको बापा शास्त्रा इया । आतळों देवों ॥ ९५ ॥
काइ बोलों निंदका । योग्या स्रष्टेया ही एका ।
गीता हे कवतिका । लागि ही नेदां ॥ ९६ ॥
ह्मणौनि तपाचा धनुर्द्धरा । तळीं दाटौनि गाडौरा ।
वरि गुरुभक्तिचा पुरा । प्रासादु जो जाला ॥ ९७ ॥
आणि श्रवणाचा पुढां । दारवठा सदा उघडा ।
वरि कळसु चोखडा । अनिंदरत्नाचा ॥ ९८ ॥
ऐसां भक्तालइं चोखटीं । गीतारत्नेश्वर हा प्रतिष्ठीं ।
मग माझिया सवंसाठीं । तूकसी जगीं ॥ ९९ ॥

य इमं परमं गुह्यं मद्भक्तेष्वभिधास्यति ॥
भक्तिं मयि परां कृत्वा मामेवैष्यत्यसंशय ॥ ६८ ॥

कां जें एकाक्षरपणेंसि । त्रिमातृकेचिये कूंसी ।
प्रणवु होंता गर्भवासीं । सांकडला जो ॥ १५०० ॥
तो गीतेचिया बाहाली । वेदबीज गेलें पाहालीं ।
किं गायत्री फुलीं फलीं । श्लोकाचां आली ॥ १ ॥
तें हें मंत्ररहस्य गीता । मेलवी माझेयां जो भक्तां ।
अनन्यजीविता माता । बालका जैसी ॥ २ ॥
तैसी भक्तां गीतेसिं । भेटि करी जो आदरेंसीं ।
तो देहा पाठिं मजसीं । एक चि होए ॥ ३ ॥

न च तस्मान्मनुष्येषु कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः ॥
भविता न च मे तस्मादन्यः प्रियतरो भुवि ॥ ६९ ॥

आणि देहाचें हिं लेणें । लेउनि वेगलेपणें ।
असे तवं जीवें प्राणें । तो चि पढियें ॥ ४ ॥
ज्ञानियां कर्मठां तापसां । इयां खूणेचियां माणुसां ।
माझि तो एकु ऐसा । पढियें मज ॥ ५ ॥
तैसा भूतलिं अवचा । आनु नेदखें पांडवा ।
जो गीता सांघे मेलावा । भक्तजनाचां ॥ ६ ॥

अध्येष्यते च य इमं धर्म्यं संवादमावयोः ॥
ज्ञानयज्ञेन तेनाहमिष्टः स्यामिति मे मतिः ॥ ७० ॥

मज ईश्वराचेनि लोभें । हें गीता पढतां अखोभें ।
जो मंडण होये सभे । संतांचिये ॥ ७ ॥
नवां पल्लविं रोमांचितु । मंदानीलें कंपवितु ।
आनंदजलें ऊलंबवितु । फलाचे डोले ॥ ८ ॥
कोकिलां कलरवाचेनि मीसें । सद्गद बोलवित जैसें ।
वसंतु कां प्रवेशे । आरामा माझि ॥ ९ ॥

कां जन्माचें फल चकोरां । होंतु चंद्रु ये अंबरा ।
नाना नवा मेघु मयूरां । वो देंतु पावे ॥ १५१० ॥
तैसा सज्जनाचां मेळापिं । गीतापद्यरत्नीं उमपीं ।
वर्षे जो माझां रूपीं । हेतु ठेउनि ॥ ११ ॥
मग तेयाचेनि पाडें । पढियंतें मज फुडें ।
नाहिं चि मागें पुढें । निहाळितां ॥ १२ ॥
अर्जुना हा ठावो वेऱ्हीं । मीं तेयांतें सुवें जिव्हारीं ।
जो गीतार्थाचें करी । परगुणें संतां ॥ १३ ॥
पैं माझिया तूझिया मिळणी । वाढिनली जे हें काहाणी ।
मोक्षुधर्मु कां जीणी । आला असे जेथ ॥ १४ ॥
तो हा सकळार्थप्रसादु । आह्मां दोघांचा संवादु ।
न करितां पदभेदु । पाठें जो पढे ॥ १५ ॥
तेणें ज्ञानानळिं प्रदीप्तीं । मूळ अविद्येचिया आहुती ।
तोखविला होये सुमती । परमात्मा मीं ॥ १६ ॥
धऽनि गीतार्थां उगाणा । ज्ञानिये जेवि विचक्षणां ।
टाकिति तें गाणांवाणां । गीतेचां तो लाहे ॥ १७ ॥
गीतापाठकासि एसें । फळ अर्थज्ञाना चि सरिसें ।
गीतामाउलीसि नसे । जानेंतानें ॥ १८ ॥

श्रद्धावाननुसूयंश्च श्रृणुयादपि यो नरः ॥
सोपि मुक्तः शुभांल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणां ॥ ७१ ॥

आणि सर्वमार्गीं निंदा । सांडूनि आस्था शुद्धा ।
गीताश्रवणीं श्रद्धा । उभारी जो ॥ १९ ॥
तेयाचां श्रवणसंपुटीं । गीतेचिं अक्षरें पैठीं ।
होंति ना तवं उठाउठी । पळे चि पाप ॥ १५२० ॥
अटवियें माझि जैसा । वन्हि रिगतां सहसा ।
लंघीति कां दिशा । वनौकें तियें ॥ २१ ॥

का उदयाचला कुळीं । झलकतां अंशुमाळी ।
तिमिरें अंतराळीं । हारपती ॥ २२ ॥
तैसा कानाच्यां महाद्वारीं । गीता जपु जेथ करी ।
तेथ श्रिष्टि आदि वेरी । जळे चि कलुष ॥ २३ ॥
ऐसी जन्मवेलि धोवट । होये पुण्यरूप चोखट ।
यया ही वरि अचाट । फळ लाहे ॥ २४ ॥
जो इये गीतेचिं अक्षरें । जेतुलीं कर्णद्वारें ।
घे तेतुलीं होंती पुरे । अश्वमेध किं ॥ २५ ॥
ह्मणौनि श्रवणें पापें जांती । आणि धर्मु धरी उन्नती ।
तेणें स्वर्गराज्यसंपती । लाहे चि शेषीं ॥ २६ ॥
तो पैं मज येयावेया लागि । पहिलें पेणें कारि स्वर्गीं ।
मग आवडे तवं भोगी । पाठीं ए चि तो ॥ २७ ॥
ऐसी गीता धनंजया । आइकतेया पढतेया ।
फळे महानंदें मियां । बहुत काइ बोलों ॥ २८ ॥

कच्चिदेतच्छ्रुतं पार्थ त्वयैकाग्रेण चेतसा ।
कच्चिदज्ञानसंमोहः प्रनष्टस्ते धनंजय ॥ ७२ ॥

एया कारणें असो । जेया लागि शास्त्रअतिसो ।
केला तें तवं तूतें पूसों । काज तूझें ॥ २९ ॥
तरि सांघ पां पांडवा । हा शास्त्रसिद्धांतु आघवा ।
तुज एकचित्तें फावा । गेला आहे ॥ १९३० ॥
आह्मि जैसें हें जिया रीती । उगाणिलें कानाचां हातीं ।
इहिं तैसें तूझां चित्तीं । पैठें केलें किं ॥ ३१ ॥
हांगा स्वज्ञानजनितें । मागिलें मोहें तूतें ।
भुलविलें तो एथें । असे कीं ना ॥ ३२ ॥
हें बहू पूसों काइ । सांघैं तूं आपुलां ठांइं ।
कर्माकर्म काहीं । देखतु आहासि ॥ ३३ ॥

पार्थु स्वानंदैकरसें । विरैल ऐसा भेददशे ।
आणिला एणें मीसें । प्रश्णाचेनि ॥ ३४ ॥
यन्हविं आपुलें करणें । सर्वज्ञ काइ तो नेणें ।
परि केलें पूसणें । या चि लागि ॥ ३५ ॥

अर्जुन उवाच ॥

नष्टो मोहः स्मृतिर्लब्धा त्वत्प्रासादान्मयाच्युत ।
स्थितोऽस्मि गतसंदेहः करिष्ये वचनं तव ॥ ७३ ॥

मग क्षीराब्धितें सांडितु । गगनीं पूंजा मांडितु ।
निवडे जैसा न निवडितू । पूर्णचंद्रु ॥ ३६ ॥
तैसा ब्रह्म हें मीं विसरें । तेथ जग चि ब्रह्में भरे ।
हें इं सांडे तरि विरे । ब्रह्मपण हीं ॥ ३७ ॥
दुःखें देहाचिये सीमे । मी अर्जुनु एणें नामें ।
मोडतु मांडतु ब्रह्में । उभा ठेला ॥ ३८ ॥
मग कांपतां करतलीं । दडपौनि रोमावली ।
पुलकस्वेदजलीं । विरोनियां ॥ ३९ ॥
प्राणुक्षोभें डोलतेया । आंगा आंग टेंकतेया ।
सुनि स्तंभुचालेया । भुलौनियां ॥ १५४० ॥
नेत्रयुगुलिचेनि उऽतें । आनंदामृताचें भरितें ।
उऽसंडत तें माघौतें । काढौनियां ॥ ४१ ॥
विविधा औत्सुक्याची दाटि । चीप आतलि होंती कंठिं ।
ते करूनियां पैठी । हृदया माझि ॥ ४२ ॥
वाचेचें वितुलणें । सांवरौनि प्राणें ।
अक्रमाचें स्वसणें । ठेउनि ठांइं ॥ ४३ ॥
मग ह्मणे काइ देऽ । पूसताति आवडे मोहो ।
तो सकु गेला जी ठाऽ । घेउनि आपुला ॥ ४४ ॥

पासिं एउनि दिनकरें । डोळेयांतें अंधरें ।
पूसिजे हें काइ सरे । कोणी ठांइं ॥ ४५ ॥
तैसा तूं श्रीकृष्णा राया । आमचेयां इयां डोळेयां ।
गोचरु हें चि काइसेया । न पुरे तवं ॥ ४६ ॥
वारें लोभें माए पासौनि । तें सांघसि तोंड भरूनि ।
जें काइसेनि हिं करुनि । जाणों नैए ॥ ४७ ॥
आतां मोहो असे किं नाहिं । हें ऐसें पूससी काई ।
कृतकृत्य जालां पाहीं । तूझेपणें ॥ ४८ ॥
मी तूझेनि प्रसादें । लाधलेनि आत्मबोधें ।
मोहाचे तेया कांदे । नेंदिसी चि उरों ॥ ४९ ॥
आतां करणें न करणें । हें उठी जेणें दूजेपणें ।
तें तूं वांचौनि नेणें । सर्वत्र गा ॥ १५५० ॥
इये विखिं माझां ठांइं । संदेहाचें नूरे चि कांहिं ।
त्रिशुद्धी कर्म जेथ नाहिं । तें मि जालां ॥ ५१ ॥
ह्मणौनि मी एक पाहुनि । क्रय गेलें निपटौनि ।
परि आज्ञा हे वांचौनि । तूझी प्रभू ॥ ५२ ॥
कां जें दृश्यातें नासी । जें दूजें दूजेयातें ग्रासी ।
जें एक परि सर्वदेशीं । वसवी सदा ॥ ५३ ॥
जेयाचेनि संबंधें बंधु फीटे । जेयाचिया आशा आश तूटे ।
जें भेटलेयां सर्व भेटे । आपणगं चि ॥ ५४ ॥
तें तूं गुरुलिंग जी माझें । एकलेपणिचें विरजें ।
जेया लागि उल्लांडिजे । अद्वैतबोधु ॥ ५५ ॥
आपण चि होउनि ब्रह्म । सारिजे कृत्याकृत्याचें काम ।
मग कीजे कां निःसीम । सेवा जेयाची ॥ ५६ ॥
तें मां तूं निरुपचारु । सेव्य सकळां दातारु ।
मीं ब्रह्मतेचा उपकारु । हा चि मानीं ॥ ५७ ॥

जें मज तुह्मां आड । होतें भेदाचें कवाड ।
तें फेडूनि केलें सुआड । तुवां जी देवा ॥ ५८ ॥
तरि आतां तूझी आज्ञा । सकलदेवराज्ञा ।
करीन देईं अनुज्ञा । भलेतिये विषीं ॥ ५९ ॥
येया अर्जुनाचेया बोला । देउ डोलों लागला ।
ह्मणे विश्वफला जाला । लाभु हा मज ॥ १५६० ॥
उणेनि उमचला सुधाकरु । देखौनि आपुला कुमरु ।
मर्यादा क्षीरसागरु । विसरे चि ना ॥ ६१ ॥
ऐसें संवादाचा बाउलां । लग्न दोघांचेयां आंतुलां ।
लागलें देखौनि जाला । निर्भरु संजयो ॥ ६२ ॥

संजय उवाच ॥

इत्यहं वासुदेवस्य पार्थस्य च महात्मनः ॥
संवादमिममश्रौषमद्भुतं रोमहर्षणं ॥ ७४ ॥

तेणें उच्चंबळलेपणें । मग धृतराष्ट्रतें ह्मणे ।
जी कैसें बादरायणें । रक्षिलों दोघे ॥ ६३ ॥
आजि तुमतें अवधारां । चर्मचक्षु ही सर्वसारा ।
किं ज्ञानदृष्टी व्यवहारा । आणिलेति ॥ ६४ ॥
आणि रथिचिये राहाटी । वेइजे घोडेयां साठीं ।
तेया आह्मां इया गोटी । गोचरा होति ॥ ६५ ॥
वरि जूझाचें निर्वाण । मांडलें असे दारुण ।
दोघींसि हारि आपण । हारविजे ऐसें ॥ ६६ ॥
एवडां इये सांकडां । कैसा अनुग्रहो पैं गाढा ।
जें ब्रह्मानंदु उघडा । भोगवीतसे ॥ ६७ ॥
ऐसें संजयो बोलिला । परि न द्रवे एरु उगला ।
चंद्रकिरणीं सीतला । पाखाणु जैसा ॥ ६८ ॥

हे देखौनि तेयाची दशा । मग कारे चि ना वाश्या ।
परि सुखें जाला पींसा । बोलतु असे ॥ ६९ ॥
भुलविला हर्षवेगें । ह्मणौनि धृतराष्ट्रा सांघे ।
यन्हर्वि नोहे तेया जोगें । हें किर जाणे ॥ १५७० ॥
मग ह्मणे पैं कुरुराजा । ऐसें भ्रातृपुत्र तो तूझा ।
बोलिला तें अधोक्षजा । गोड जालें ॥ ७१ ॥
आगा पूर्वापरसागर । इया नावांचा सिनार ।
येर आघवें चि नीर । एक जैसें ॥ ७२ ॥
तैसा श्रीकृष्णु पार्थु ऐसें । हें आंगा चि पासीं दीसे ।
मग संवादीं जी नसे । काहीं चि भेदू ॥ ७३ ॥
दर्पणा हिं हूनि चोखें । दोन्हि होंति संमुखें ।
तेथ एरीं एर देखे । आपणपें जैसें ॥ ७४ ॥
तैसा देवेंसिं पांडुसुतु । आपणपें देविं देखतु ।
पांडवेंसिं देखे अनंतु । आपणपें पार्थीं ॥ ७५ ॥
देउ॰ देवा भक्ता लागि । जिये वित्रु नेदखे आंगि ।
येरु ही तिए चि भागीं । दोन्हीं देखे ॥ ७६ ॥
आणिक काहिं चि नाहिं । ह्मणौनि करिती काई ।
दोघे एकपणें पाहीं । नांदत आहाति ॥ ७७ ॥
आतां भेदु जरि मोडे । तरि प्रश्णोत्तर कां घडे ।
ना भेदू चि तरि जोडे । संवादसुख कां ॥ ७८ ॥
ऐसें बोलतां दूजेपणें । संवादें द्वैत जें गीळणें ।
तें आइकिलें बोलणें । दोघांचें मियां ॥ ७९ ॥
उटूनि दोन्हीं आरिसे । वोडविलेयां सरिसे ।
कोण कोणां पाहांतसे । जाणवे ना ॥ १५८० ॥
कां दीपा सदमुखु । ठेविलेयां दीपकु ।
कोणु कोणा अधिकु । कोणु जाणे ॥ ८१ ॥

हें निर्द्धारूं जातां फुडें । निर्द्धारासि ठक पडे ।
ते दोघे जाले एवडे । संवादें सारिसे ॥ ८२ ॥
तैसे श्रीकृष्ण ते दोन्हीं । संवादले तें मनीं ।
धरितां मज ही वानीं । ते चि हों पांतसे ॥ ८३ ॥
ऐसें ह्मणे ना मोटकें । तवं हीरौनि सात्विकें ।
आठौ नेला नेणों कें । संजयपणांचा ॥ ८४ ॥
रोमांच जवं फरकें । तवं तवं आंग सुरके ।
स्तंभस्वेदातें जींके । एकला कंपु ॥ ८५ ॥
अद्वयानंदपरिसें । दृष्टि रसमय जाली असे ।
ते अश्रु नव्हंति जैसे । द्रवत्व चि ॥ ८६ ॥
नेणों काइ न माये पोटीं । काइ नेणों गुंपे कंठिं ।
व्यग्रता पडे मिठी । उससाचिया ॥ ८७ ॥
किंबहुना सात्विकां आठां । चाचरु मांडतां उमेठा ।
संजय जाला असे चौहटा । भावभवनिचा ॥ ८८ ॥
तेया सुखाची ऐसी जाति । जें आपणपां चि धरी शांति ।
मग पुडुतीं देहस्मृति । लाधली तेणें ॥ ८९ ॥

व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्गुह्यमहं परं ॥
योगं योगेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतः स्वयं ॥ ७५ ॥

तेधवां बैसतेन आनंदें । ह्मणे जी जें उपनिषदें ।
नेणति तें व्यासप्रसादें । आइकिलें मियां ॥ १५९० ॥
हे आघवे चि योग । जेया ठाया यंति मार्ग ।
तेयाचें वाक्य समर्थ । केलें व्यासें ॥ ९१ ॥
आहो अर्जुनाचेनि मीसें । आपणपें चि दूजें ऐसें ।
नटूनि आपणेयां दोसें । बोलिले जें देवो ॥ ९२ ॥
तेथ किं माझे श्रोत्र । पाठाचें जालें पात्र ।
काइ वानूं स्वतंत्र । सामर्थ्य गुरुचें ॥ ९३ ॥

राजन्संस्मृत्य संस्मृत्य संवादमिममद्भुतं ॥
केशवार्जुनयोः पुण्यं हृष्यामि च मुहुर्मुहुः ॥ ७६ ॥

हें बोलतां कां राउ होए । तेणें चि मोडवला ठाए ।
रत्न कां रत्नकीळा ए । झांकोलें जैसें ॥ ९४ ॥
हिमवंतिचिं सरोवरें । चंद्रोदइं होंति काश्मिरें ।
मग सूर्यागमीं माघारें । द्रवत्व ए ॥ ९५ ॥
तैसा शरीराचेया स्मृती । तो संवादु संजयो चित्तीं ।
धरुनि आणि पुढुतीं । तें चि होए ॥ ९६ ॥

तच्च संस्मृत्य संस्मृत्य रूपमत्यद्भुतं हरेः ॥
विस्मयो मे महान्राजन्हृष्यामि च पुनः पुनः ॥ ७७ ॥

मग उठूनि ह्मणे नृपा । श्रीहरिचेया विश्वरूपा ।
भेटलेयां उगा पां । काइ असिजे ॥ ९७ ॥
नेदखणेन जें दीसे । नाहिंपण चि जें असे ।
विसरें आठवे तें कैसें । चुकौं आतां ॥ ९८ ॥
देखौनि चमत्कारु । कीजे तो नाहिं पैसारु ।
मजै सकट हा पूरु । नेंत असे ॥ ९९ ॥
ऐसा श्रीकृष्णार्जुन— । संवादसंगमिं स्नान ।
करूनि देंतसें दान । अहंतेचें ॥ १६०० ॥
तेथ असंवरें आनंदें । अलौकिक ही स्पदें ।
श्रीकृष्णु ह्मणे सद्गदें । वेळवेळां ॥ १ ॥
इया अवस्थांची काहीं । कौरवांतें पारि नाहिं ।
ह्मणौनि राया तें काहिं । कल्पावें जवं ॥ २ ॥
तवं जाला सुखलाभु । आपणपां करुनि स्वयंभु ।
बुझविला अवष्टंभु । संजयें तेणें ॥ ३ ॥
एथ कोण्हीं एकि अवसरि । होवावी ते करूनि दूरि ।
रावो ह्मणे संजया परि । कैसी तूझी गा ॥ ४ ॥

तेणें तूंतें एथ व्यासें । बैसविलें काइसेया दोसें ।
अप्रसंगा माजि ऐसें । बोलसी काइ ॥ ५ ॥
रानिचें राउला नेलेयां । दाही दिशा मानी सुनियां ।
कां रात्रि होये पाहालेयां । निशाचरां ॥ ६ ॥
जो जेथिचें गौरव नेणे । तेयातें भिंगुलवाणें ।
ह्मणौनि अप्रसंगु तेणें । ह्मगावा किं तो ॥ ७ ॥
मग ह्मणे सांधैं प्रस्तुत । उदैलें असे जें हें उत्कलित ।
तें कोणासि रे बा जेत । देईल शेषीं ॥ ८ ॥
यन्हवि विश्वे बहुत एक । आमचें ऐसें मानसिक ।
जें दुर्योधनाचे अधिक । प्रताप सदा ॥ ९ ॥
आणि एरांचेनि पाडें । दल ही तें देवडें ।
ह्मणौनि जैत फुडें । आणील तो तें ॥ १६१० ॥
आह्मा तवं गमे ऐसें । मां तूझें जोईस कैसें ।
तें नेणों संजया असे । तसें सांग पां ॥ ११ ॥

यत्र योगीश्वरः कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्द्धरः ॥
तत्र श्रीर्विजयो भूतिर्ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम ॥ ७८ ॥

यया बोला संजयो ह्मणे । जी येरायेरांचें मीं नेणें ।
परि आयुष्य तेथ जीणें । हें फुडें गा ॥ १२ ॥
चंद्रु तेथ चंद्रिका । शंभु तेथ अंबिका ।
संत तेथ विवेका । असणें कीं जी ॥ १३ ॥
रावो तेथ कटक । सौजन्य तेथ सोइरिक ।
वन्हि तेथ दाहक । सामर्थ्यता ॥ १४ ॥
दया तेथ धर्मु । धर्मु तेथ सुखागमु ।
सुखीं पुरुषोत्तमु । असे जैसा ॥ १५ ॥
वसंतु तेथ वनें । वनें तेथ सुमनें ।
सुमनीं पालेगनें । सारंगांचिं ॥ १६ ॥

गुरु तेथ ज्ञान । ज्ञानिं आत्मदर्शन ।
दर्शनीं समाधान । आथि जैसें ॥ १७ ॥
भाग्य तेथ विलासु । सुख तेथ उल्हासु ।
हें असो तेथ प्रकाशु । सूर्यो जेथें ॥ १८ ॥
तैसे सकल पुरुषार्थ । जेणें स्वामी कां सनाथ ।
तो श्रीकृष्णराऊ जेथ । तेथ लक्ष्मी ॥ १९ ॥
आणि आपुलेनि कांतेंसिं । ते जगदंबा जया पासिं ।
अणिमादिकी दासी । नो होंतु तेयातें ॥ १६२० ॥
तेयांचिये देशिचां झाडिं । कल्पतरुतें होडीं ।
न जीणावें काइ थोडीं । मायबापें ॥ २१ ॥
ते पाषाण हिं आघवे । चिंतारत्नीं कां नोहावें ।
तिये भूमी कां नैयावें । सुवर्णत्व ॥ २२ ॥
तेयांचिये गाविंचिया । नदी अमृतें वाहातिया ।
नवल काइ राया । विचारिं पां ॥ २३ ॥
तेयांचे बिसाट शब्द । सुखां ह्मणों यंति वेद ।
सदेह सच्चिदानंद । कां न व्हावे ते ॥ २४ ॥
पैं स्वर्गापवर्ग दोन्हीं । इयें पदें तियां आधिनि ।
श्रीकृष्णु बापु जननी । कमला जेयां ॥ २५ ॥
ह्मणौनि जिये बाहे उभा । तो लक्ष्मीयेचा वाल्लभा ।
तेथ सर्वसिद्धी स्वयंभा । एर नेणों ॥ २६ ॥
आणि समुद्रा मेघु । उपेगें तेया ही हुनि चांगु ।
तैसा पार्थी आजि लागु । असे तिये ॥ २७ ॥
कनकत्वदीक्षागुरु । लोहा परिसु होये कीरु ।
परि जगा पोसिता व्यवहारु । तें चि जाणे ॥ २८ ॥
एथ गुरू यंतसे उणें । ऐसें ह्मनें हें कोण्हीं ह्मणे ।
वन्हि प्रकाशु दीपपणें । प्रकाशी आपुलां ॥ २९ ॥

तैसा देवाचिया शक्ती । पार्थु देवासी चि बहुती ।
परी माने इये स्तुती । गौरव असे ॥ १६३० ॥
आणि पुत्रें मी सर्वगुणीं । जीणांवा हे बापु श्रियाणी ।
करी तैसा सारंगपाणी । फला आला ॥ ३१ ॥
किंबहुना ऐसा नृपा । पार्थु जाला असे कृष्णकृपा ।
तो जिया कडे साक्षेपा । रिती पाहे ॥ ३२ ॥
तो चि गा विजयासि ठावो । एथ कोणु तुज संदेहो ।
तेथ न ए तरि वावो । विजयो चि होये ॥ ३३ ॥
म्हणौनि जेथ श्रीमंतु । आणि जेथ पांडुचा सुतु ।
तेथ विजयो समस्तु । अभ्युदयो तेथ ॥ ३४ ॥
जरि व्यासाचेनि साचें । मानी मन तुमचें ।
तरि या बोलाचें । ध्रुव चि माना ॥ ३५ ॥
जेथ तो श्रीवल्लभु । जेथ तो भक्तकदंबु ।
जेथ सुखें तेथ लाभु । मंगलांचा ॥ ३६ ॥
या बोला आन होये । तरि व्यासाचा अंकु न व्हाए ।
ऐसें गाजौनि बाहे । उभिली तेणें ॥ ३७ ॥
एवं भारताचा एवांका । आणूनि अक्षरा एका ।
संजयें कुरुनायका । दीधला हातिं ॥ ३८ ॥
जैसा नेणों केवढा वन्हि । कां परि गुणाग्रिं ठेउनि ।
आणिजे सूर्याची हाणी । निस्तरावेया ॥ ३९ ॥
तैसें शब्दब्रह्म अनंत । जालें सवा लक्षु भारत ।
भारताचें सतें सात । सर्वस्व गीता ॥ १६४० ॥
तेयां हिं सातां शतांचा । इत्यर्थु हा श्लोकु शेषिचा ।
व्यासशिष्यसंजयाचा । पूर्णोद्गारु हा ॥ ४१ ॥
एणें एकें चि श्लोकें । राहे तेणें असिकें ।
अविद्याजाताचें नीकें । जींतलें होए ॥ ४२ ॥

ऐसेयां श्लोकां सें सात । गीतेचिं पदें आंगें वाहात ।
पदें ह्मणों किं अमृत । गीताकाशिचें ॥ ४३ ॥
किं आत्मराजाचिये सभे । गीते उभडविले खांबे ।
मज श्लोक प्रतिभे । ऐसे एंती ॥ ४४ ॥
किं गीता हे सप्तशती— । मंत्रप्रतिपाद्य भगवती ।
मोहमहिषमुक्ती । आनंदली असे ॥ ४५ ॥
ह्मणौनि मनें कानें वाचा । जो सेवकु होईल इयेचा ।
तो स्वानंदसाम्राज्यींचा । चक्रवर्ति करी ॥ ४६ ॥
किं अविद्यातिमिररोखें । श्लोक सूर्याचें सावाइकें ।
खेलविलें गीतामीखें । रायें श्रीकृष्णें ॥ ४७ ॥
किं श्लोकाक्षरद्राक्षलता । मांडो जाली आहे गीता ।
संसारपथश्रांता । विसावांवेया ॥ ४८ ॥
किं सभाग्यसंतीं भ्रमरीं । केले ते श्लोक कल्हारें ।
श्रीकृष्णास्यसरोवरीं । सांसिनली हे ॥ ४९ ॥
किं श्लोक नव्हंति आन । गमे गीतेचें महिमान ।
वाखाणिते बंदिजन । उदंड जैसे ॥ १६५० ॥
किं श्लोकांचेया आवरां । सात से करूनि सौंदरा ।
सर्वागम गीतापुरा । वसों आले ॥ ५१ ॥
कां निजकांता आत्मेयां । आवडि गीता मिळावेया ।
श्लोक नव्हंति बाह्या । पसरु कां जो ॥ ५२ ॥
किं गीता कमळिचे भृंग । किं गीतासागरतरंग ।
किं हरिचे हे तुरंग । गीतारथिचे ॥ ५३ ॥
किं श्लोक—सर्वतीर्थांतु । आली गीता गंगा अद्भुत ।
जें अर्जुनु जाला सिंहस्थु । ह्मणौनियां ॥ ५४ ॥
किं नव्हे हे श्लोकश्रेणी । सतंत जाली चिंतामणी ।
किं निर्विकल्पलावणी । कल्पतरूची हे ॥ ५५ ॥

ऐसेयां सें सात श्लोकां । परि आगला एकु एका ।
आतां कोणु वेगलिका । वानावा पां ॥ ५६ ॥
दीपा आदीलु मागीलु । सूर्यासि धाकुटा वडीलु ।
अमृतसिंधु खोलु । उतलु काइसा ॥ ५७ ॥
तानी आणि पारिठी । इया कामधेनूनें दीठी ।
सूनि जैसिया गोठी । कीजति नां ॥ ५८ ॥
तैसे पहिले आणि सरते । श्लोक न ह्मणावे गीते ।
जूनि नवि पारिजातें । असति काइ ॥ ५९ ॥
आणि श्लोकां पाडु नाहिं । हें किर समर्थु काइ ।
एथ वाच्यवाचक हिं । भागु न धरी ॥ १६६० ॥
जे इये शास्त्रि एकु । श्रीकृष्णु चि वाच्यवाचकु ।
हें प्रसिद्धी जाणे लोकु । भलेतो ही ॥ ६१ ॥
एथ अर्थें तें चि पाठें । जोडे एवडेनि घटें ।
वाच्यवाचकें एकवटें । साधीति शास्त्रें ॥ ६२ ॥
ह्मणौनि मज काहिं । समर्थनीं आतां विषो नाहिं ।
गीता जाणा हे वाङ्मई । श्रीमूर्त्ति प्रभूची ॥ ६३ ॥
शास्त्र वाच्यें अर्थें फले । मग आपण मावले ।
तैसें हें नव्हे समूलें । परमतत्व चि ॥ ६४ ॥
कैसा विश्वाचिया कृपा । करूनि महाआनंदु सोहपा ।
अर्जुना व्याजें रूपा । आणिला देवें ॥ ६५ ॥
चकोरांचेनि निमित्तें । तीन्हीं भुवनें संतप्तें ।
निवविलिं कलावंतें । जिया परीं ॥ ६६ ॥
तैसें हें गीतेचें दुभतें । वत्स करूनि पार्थातें ।
दुभिनली पुरतें । श्रीकृष्णु गाए ॥ ६७ ॥
कां गौतमाचेनि मीसें । कलिकालुज्वरितादोसें ।
पाणिढालु गिरीशें । गंगेचा केला ॥ ६८ ॥

एथ जीवें जारि नाहाल । तरि हें चि कीरु होआल ।
ना पाठमीखें तीमाळ । जीभ पैं जरि ॥ ६९ ॥
तऱ्हीं लोह हें एकें अंशें । झगटिले होये परिसें ।
तरि एकी कडे आपैसें । सुवर्ण होए ॥ १६७० ॥
तैसी पाठाची ते वाटी । लाविजे ना जवं वोंठीं ।
तवं ब्रह्मतेची पुष्टी । एईल आंगा ॥ ७१ ॥
नां येणेंसि तोंड वांकुडें । करूनु ठाकाल कानवडें ।
तरि कानें हिं घेंति पडे । तें चि लेख ॥ ७२ ॥
कां जें श्रवणें पाठें अर्थें । गीता नेंदी मोक्षा आरौतें ।
स्थूल दाता कि कोण्हातें । नास्ति न ह्मणैल ॥ ७३ ॥
ह्मणौनि जिया तिया सवा । गीता चि येकि सेवा ।
काइ कराल आघवां । शास्त्रि एरें ॥ ७४ ॥
आणि कृष्णार्जुनिं मोकली । गोठि केली निराळीं ।
ते व्यासें दाविली करतलीं । घेऊं ये ऐसी ॥ ७५ ॥
बालकातें वोरसें । माये जेवऊं बेसे ।
तेव्हाळि तेया ठाकति तैसें । घांस करी ॥ ७६ ॥
कां अफांटा समीरणा । आपैतेपणेंसिं आणा ।
केलें जैसें वीजणा । निर्मूनियां ॥ ७७ ॥
तैसें शद्बें जें न लभे । तें घडूनु अनुष्टुभें ।
स्त्रीशूद्रादिप्रतिभे । सामविलें ॥ ७८ ॥
स्वातीचेनि पाणियें । न्हवंति जरि मोतियें ।
तरि आंगीं सौंदरांचियें । कां शोभती तियें ॥ ७९ ॥
नादु वाद्या नैयंता । तरि कां गोचरु होंता ।
फुलें नव्हतां घेपता । आमोदु केंवि ॥ १६८० ॥
गोडें नव्हंति पक्वान्नें । तरि कां फावती रसनें ।
दर्पणें विण नयनें । नयनु कां दीसे ॥ ८१ ॥

द्रष्टा श्रीगुरुमूर्त्ति । न रिगतां दृश्यपंथीं ।
तरि काह्या उपास्ती । आकलता तो ॥ ८२ ॥
तैसें वस्तु जें असंख्यात । तेया संख्या इयें शतें सात ।
नव्हंति तरि कोण एथ । लागों ये तें ॥ ८३ ॥
मेघु सिंधुचें पाणी वाहे । तर्‍हीं जग तेयातें चि पाहे ।
कां जें उमप तें नोहे । टाकतें कोण्हां ॥ ८४ ॥
आणि वाचा जें न पवे । तें श्लोक न्हवंति बरवें ।
तरि कानें मुखें फावे । ऐसें कां होंतें ॥ ८५ ॥
ह्मणौनि व्यासाचा हा थोरु । विश्वा जाला उपकारु ।
श्रीकृष्णउक्तिं आकारु । ग्रंथाचा केला ॥ ८६ ॥
आणि तो मियां हा आतां । व्यासाचि पदें पाहातपाहातां ।
आणिला श्रवणपथा । मर्‍हाटिया ॥ ८७ ॥
व्यासादिकांचे उन्मेष । राहाटति जेथ साशंक ।
तेथ मी रंक एक । वाचालै करीं ॥ ८८ ॥
परि गीता ईश्वरु भोळा । ले व्यासोक्तिकुसुममाळा ।
परि माझेया दूर्वादळा । ना न ह्मणे ॥ ८९ ॥
आणि जेया सिंधुतटा । पाणियां येंति गजघंटा ।
तरि काइ मुरकुटां । वारिजतसे ॥ १६९० ॥
पांखिकुटें पांखिरुं । गगनीं नुडे तरि काइ करुं ।
नभ क्रमूनि थोरु । गरुडु देखें ॥ ९१ ॥
राजहंसाचें चालणें । भूतळिं चालावें कवणें ।
तरि आणिकिं हीं कुंटेपणें । चालावें लागे ॥ ९२ ॥
जी आपुलेनि अवकाशें । अगाध घेपे कलशें ।
चूळु चूळु पाणी ऐसें । घेउनि निगे ॥ ९३ ॥
दिवियेचां आंगिं थोरी । तरि ते बहुतां तेजातें करी ।
वाति आपुलिया परी । आणीकीं ना ॥ ९४ ॥

जी समुद्राचेनि पैसें । समुद्रीं आकाशें आभासे ।
थिलरीं थिलरा ऐसें । बिंबें चि पैं ॥ ९५ ॥
तेवि व्यासादिमहामती । वावरों ये इये ग्रंथीं ।
मां आह्मी ठाकों हें युगुति । निमले चि कीर ॥ ९६ ॥
जिये सागरीं जलचरें । संचरति मंदराकारें ।
तेथ काइ सफरें । पव्हों न लहांति ॥ ९७ ॥
अरुणु आंगा जवलिके । ह्मणौनि सूर्यातें तो देखे ।
मा भूतलिं चि नेदखे । मुंगी काई ॥ ९८ ॥
इया लागि आह्मां प्राकृतां । देशिकारें बांधों गीता ।
ह्मणणें हें अनुचिता । कारण नव्हे ॥ ९९ ॥
आणि बापु पुढां जाये । देखां उचलता पायें ।
आणि बालक हळू हळू ये । तरि तें न पवों काइ ॥ १७०० ॥
तैसा व्यासाचा मागोवा घेंतू । भाष्यकारांतें पूसतु ।
अयोग्यु ही मी न पवतु । कें जाइन ॥ १ ॥
आणि पृथ्वी जेया क्षेमा । नुभगे स्थावरजंगमा ।
जेयाचेनि अमृतें चंद्रमा । निववी जग ॥ २ ॥
जेयाचें आंगें असिकें । तेज लाहूनि अर्कें ।
आंधाराचें सावाइकें । लोटिजतसे ॥ ३ ॥
समुद्रा जेयाचें तोए । तोया जेयाचें माधुर्य ।
माधूर्या सौंदर्य । जेयाचे होतें ॥ ४ ॥
पवना जेयाचें बल । आकाश जेणें पघल ।
ज्ञान जेणें उजल । चक्रवर्ती ॥ ५ ॥
वेद जेणें सुभास । सुख जेणें सोल्लास ।
हें असो रूपस । विश्व जेणें ॥ ६ ॥
तो सर्वोपकारी समर्थु । सद्गुरु श्रीनिवृत्तिनाथु ।
राहाटतसे मज आंतु । रिगौनियां ॥ ७ ॥

आतां आइती गीता जगीं । मीं सांगें मऱ्हाटिया भंगीं ।
एथ कैंचा विस्मया लागि । ठाउ असे ॥ ८ ॥
श्रीगुरुचेनि नांवें माती । डोंगरीं जेया पासिं होंती ।
तेणें कोलियें त्रिजगती । एकावद केली ॥ ९ ॥
चंदनें वेधिलीं झाडें । जालिं चंदनाचेनि पाडें ।
वसिष्ठें मानिली कीं भांडे । भानुसीं षाठी ॥ १७१० ॥
मा मी तवं चित्ताथिला । आणि श्रीगुरु ऐसा दादुला ।
जो दीठिवेनि आपुलां । बैसवी पदीं ॥ ११ ॥
आधीं चि देखणी दीठि । वरि सूर्यु पुरवी पाठि ।
तैं न दिसे ऐसी गोठि । कोठें असे ॥ १२ ॥
ह्मणौनि माझे नीच नवे । श्वास ही प्रबंध होआवे ।
गुरुकृपा काइ न्हवे । ज्ञानदेउ ह्मणे ॥ १३ ॥
या कारणें मियां । गीतार्थु मऱ्हाटिया ।
केला लोका लागिया । दीठिचा विखो ॥ १४ ॥
परि मऱ्हाटे बोल रंगें । कवलितां जैं गीतांगें ।
तैं गा तेयाचेनि पांगें । एकावट जाले ॥ १५ ॥
ह्मणौनि गातां गाउ ह्मणे । तैं गाणिवे होये नेणें ।
ना मोलें तरि उणें । गीता ही न आणिती ॥ १६ ॥
सुंदर आंगिं लेणें न सूए । तैं तो मोकला शृंगारु होये ।
ना लेइलें तरि आहे । तैसें कें उचित ॥ १७ ॥
कां मोतियांची जैसी जाति । सोनेयां हिं मानु देंति ।
ना यन्हविं तऱ्हीं मानवति । आंगें चि गुणु ॥ १८ ॥
नाना गुंफिलीं कां मोकलीं । उणीं न्हवति परिमलीं ।
वसंतागमिचिं वाटौलीं । मोगरें जैसिं ॥ १९ ॥
तैसी गाणीव तें मिरवी । गीतें विण रंगु दावी ।
ते लोभाचां बंधु उवी । केली मियां ॥ १७२० ॥

तेणें आबालसुबोधें । ओंवियेचेनि बंधें ।
ब्रह्मरसुस्वादें । आखरें गुंफिलीं ॥ २१ ॥
आतां चंदनाचां सेजारीं । परिमला लागि निमिष भरी ।
पारुखणें जिया परीं । न लगे तेथ ॥ २२ ॥
तैसा प्रबंधु हा श्रवणीं । लागत खेओं समाधी आणी ।
आइकिलेयां वाखाणी । व्यसन न लवी ॥ २३ ॥
पाकु कारिति व्याजें । पांडित्यें एथ वेखजें ।
तें अमृतातें नेणिजे । पातलेयां ॥ २४ ॥
तैसेनि आइतेपणें । कवित्व जालें उभणें ।
मननिदिध्यासश्रवणें । जीतलें आतां ॥ २५ ॥
हें स्वआनंदभोगाची सेल । भलेतेयासी चि देइल ।
सर्वेंद्रियें पोसवील । श्रवणा करवीं ॥ २६ ॥
चंद्रातें आंगवणें । भोगुनि चकोर सिहाणे ।
तऱ्हीं फावे जैसें चांदिणें । भलतेया ॥ २७ ॥
तैसें आध्यात्मशास्त्रीं इयें । एक अंतरंग चि अधिकारिये ।
येरि लोक वाक्चातुर्यें । होईल सुखिया ॥ २८ ॥
ऐसें श्रीनिवृत्तिनाथाचें । गौरव असें जी साचें ।
ग्रंथु नव्हे सुकृपेचें । वैभव तिये ॥ २९ ॥
क्षीरसिंधुपरिसरीं । शक्तिचां कर्णकुहरीं ।
तेणें कैं श्रीत्रिपुरारी । सांघितलें जें ॥ १७३० ॥
तें क्षीरकल्लोळा आंतु । मकरोदरिं गुपितु ।
होंता तेयाचा हातु । पैठें जालें ॥ ३१ ॥
तो मछप्रसवसृंगी । भग्नावयव चौरंगी ।
भेटला तो सर्वांगि । संपूर्णु जाला ॥ ३२ ॥
मग समाधि अव्यया इया । भोगाचा वास नां इया ।
ते मुद्रा श्रीगोरखराया । दिधली मीनीं ॥ ३३ ॥

तेणें योगाब्जिनीसरोवरू । विषयविध्वंसैकवीरु ।
तिये पदीं कां सर्वेश्वरु । अभिषेकिला ॥ ३४ ॥
मग तेहीं तें शांभव । अद्वयानंदवैभव ।
संपादिलें सप्रभाव । श्रीगायणिनाथीं ॥ ३५ ॥
तेणें कलिकलितभूतां । आला देखौनि निरुता ।
आज्ञा श्रीनिवृत्तिनाथा । दीधली ऐसी ॥ ३६ ॥
अनादिगुरुशंकरा । पासौनि शिष्यपरंपरा ।
बोधाचा हा सर्वसारा । जाला आमतें ॥ ३७ ॥
तो हा घेउनि आघवा । कलिगीलितेयां जीवां ।
सर्वप्रकारिं धावा । करि पां वेगां ॥ ३८ ॥
आधि तो तवं कृपालु । वरि गुरुआज्ञेचा बोलु ।
जाला जैसा वरिषाकालु । खवणलें मेघां ॥ ३९ ॥
मग आर्त्ताचेन उप्रसें । गीतार्थग्रथनमिसें ।
वरिखला शांतरसें । तो हा ग्रंथू ॥ १७४० ॥
तेथ पुढां मी बापिया । मांडलां आर्त्ती आपुलेया ।
कीं यया साठिं यवडेया । आणिलां यशा ॥ ४१ ॥
एवं गुरुक्रमें लाधलें । समाधिधन जें आपुलें ।
तें ग्रंथिं बांधौनि दीधलें । गोसांविं मज ॥ ४२ ॥
वांचौनि पढें ना वाचीं । ना सेवा ही जाणें स्वामिची ।
ऐसेया मज ग्रंथाची । योग्यता कें असे ॥ ४३ ॥
परि साच चि गुरुनाथें । निमित्य करुनि मातें ।
प्रबंधव्याजें जगातें । रक्षिलें जाणा ॥ ४४ ॥
तऱ्हि पुरोहितगुणें । मी बोलिलां पुरें उणें ।
तें तुह्मीं माउलीपणें । उपसाहिजो जी ॥ ४५ ॥
शद्बु कैसा घडिजे । प्रमेय कैसेयां चढिजे ।
अलंकारु ह्मणिजे । काइ तें नेणें ॥ ४६ ॥

सांएखेडाचें बाउलें । चालवंतिया सूत्राचेनि चाळे ।
तैसा मातें दावीति बोलें । स्वामि तो माझा ॥ ४७ ॥
या लागि मी गुणदोष । विषों क्षमावि ना विशेष ।
जें संजात मी ग्रंथिलों देख । आचार्ये कीं जी ॥ ४८ ॥
आणि तुह्मां संतांचिये सभे । जें उणीवांसि ठाके उभें ।
तें पूर्ण नोहे तैं लाभे । तुह्मा कोपों ॥ ४९ ॥
सितलेयां हिं परिसें । लोहत्वाचिए अवदशे ।
न मूकिजे चि आयसें । तो कोणां बोलु ॥ १७५० ॥
वोहलें हें चि करावें । जें गंगेचें आंग टाकावें ।
मग ही गंगा नोहे । तैं तो काइ करी ॥ ५१ ॥
ह्मणौनि भाग्ययोगें बहुवें । तुह्मां संतांचे मी पाए ।
पातलां आतां कें आहे । उणें जगीं ॥ ५२ ॥
आहो जी माझेनि स्वामीं । मज संत जोडुनु तुह्मीं ।
दीधलेति सर्वकामीं । संपूर्णु जालां ॥ ५३ ॥
पाहे पां मातें तुह्मां सांगडें । माहेर तेणें सुरवाडें ।
ग्रंथाचें हें आलियाडें । सिद्धी गेलें ॥ ५४ ॥
जी कनकाचें निखळ । उभूं येईल भूतळ ।
चिंतारत्नीं कुलाचळ । निर्मूं एंती ॥ ५५ ॥
सातां हिं सागरातें । सोहपें भरितां अमृतें ।
दुवाड नोहे तारातें । चंद्रु करितां ॥ ५६ ॥
कल्पतरूंचे आराम । लावितां नाहिं विषम ।
परि गीतार्थाचें वर्म । निवडी नैए ॥ ५७ ॥
तें मीं एकु सर्व मूंका । बोलौनि मन्हाटिया चोखा ।
करिं डोले वरि लोकां । घेउं ए ऐसें ॥ ५८ ॥
हा ग्रंथसागरु एवडा । उतरौनि पैलीकडा ।
कीर्तिविजयाचा ढेंढा । नाचे जे कां ॥ ५९ ॥

गीतार्थिचा अरुवारु । कलशेंसि महामेरु ।
रचूनि माझी श्रीगुरु- । लिंग जें पूजी ॥ १७६० ॥
गीता निष्कपट माए । चूकौनि हाँडिजे वाएं ।
ते माये पूतां भेटि होए । हा धर्मु तुमचा ॥ ६१ ॥
तुह्मा सज्जनाचें केलें । आकळूनि जी मीं बोलें ।
ज्ञानदेउ ह्मणे ठेंकुलें । तैसें हें नोहे ॥ ६२ ॥
काइ बहू बोलों सकलां । मेळविलां जन्मफळा ।
ग्रंथसिद्धिचा सोहळा । दाविला जो हा ॥ ६३ ॥
मियां जैसीजैसिया आशा । केला तुमचा भरवसा ।
तो पुरौनि जी बहुवसा । आणिलां सुखा ॥ ६४ ॥
जी मज लागि ग्रंथाची स्वामी । दूजी सृष्टि केली तुह्मीं ।
तें पाहूनि हांसों आह्मि । विश्वामित्रातें ॥ ६५ ॥
जें असौनि त्रिशंकुदोसें । धात्रेया ही आणावें वोसें ।
तैं नासतें कीजे किं ऐसें । निर्मावें ना हीं ॥ ६६ ॥
शंभु उपमन्युचेनि मोहें । क्षीरसागरु केला आहे ।
एथ तो ही उपमा नोहे । जें विषगर्भ किं ॥ ६७ ॥
अंधकारा निशाचरां । गीळितां सूर्यें चराचरा ।
धावा केला तऱ्हीं खरा । ताउनि तो ॥ ६८ ॥
तातलेया जगा कारणें । चंद्रें हिं वेचिलें चांदिणें ।
तेया सदोषा केवि ह्मणें । सारिखें हें ॥ ६९ ॥
ह्मणौनि तुह्मीं मज संतीं । ग्रंथरूपु जो हा त्रीजगती ।
उपेगु केला तो हा पुढुतीं । निरूपमु जी ॥ १७७० ॥
किंबहुना तुमचें केलें । धर्मकीर्त्तन सिद्धी गेलें ।
एथ माझें जी उरलें । पाइकपण ॥ ७१ ॥
आतां विश्वात्मकें देवें । एणें वाग्यज्ञें तोषावें ।
तोखौनि मज देयावें । पसायदान हें ॥ ७२ ॥

जें खळांची वांकुडै मोडे । तेयां सत्संगीं रति वाढे ।
भूतां परस्परें पडे । मैत्र जीवाचें ॥ ७३ ॥
दुरिताचें तिमिर जाऒ । विश्वा स्वधर्मसूर्यो पाहो ।
वांछिल तें तें लाहो । प्राणिजात ॥ ७४ ॥
वर्षतें सर्वमंगळीं । इश्वरनिष्ठांची मांदियळी ।
अनव्रत भूतळीं । भेटोतु भूतां ॥ ७५ ॥
चळां कल्पतरूचे आरव । चेतनाचिंतामणिचे गावं ।
बोलते पां अर्णव । पीयूखांचे ॥ ७६ ॥
चंद्रमे जे आलंछन । मार्त्तंड जे तपहीन ।
ते सर्वां हीं सदा सज्जन । सोयरे होंतु ॥ ७७ ॥
किंबहुना सर्वसुखीं । पूर्णा होउनि तिहिं लोकिं ।
भजिजो आदिपुरुषीं । अखंडित ॥ ७८ ॥
आणि ग्रंथोपजीविये । विशेषें लोकीं इये ।
दृष्टादृष्टविजयें । होआवें जी ॥ ७९ ॥
एथ ह्मणे विश्वेसरु राऒ । हा होईल दाओ पसाऒ ।
ऐणें वचनें ज्ञानदेऒ । सुखिया जाला ॥ १७८० ॥
ऐसें युगीं वरि कली । आणि महाराष्ट्रमंडळीं ।
श्री गोदावरिचां कुळीं । दक्षिणिलीं ॥ ८१ ॥
तेथ भुवनैकपवित्र । अनादिपंचक्रोशक्षेत्र ।
जगाचें जीवनसूत्र । जेथ श्रीमहालसा ॥ ८२ ॥
तेथ इंदुवंशविलासु । जो सकळकळां निवासु ।
न्यायातें पोखीत क्षितीशु । श्रीरामचंद्रु ॥ ८३ ॥
तैं माहेषान्वयसंभूतें । श्रीनिवृत्तिनाथसुतें ।
केलें ज्ञानदेवें गीते । देशीकार लेणें ॥ ८४ ॥
एवं भारताचां गावीं । भीष्मनामीं प्रसिद्धपर्वीं ।
श्रीकृष्णार्जुनीं बरवी । जे गोष्टि केली ॥ ८५ ॥

जें उपनिषदाचें सार । सर्वशास्त्राचें माहिएर ।
परमहंसीं सरोवर । सेविजे जें ॥ ८६ ॥
तिये गीतेचा कळसु । संपूर्ण हा अष्टादशु ।
ह्मणे निवृत्तिदासु । ज्ञानदेवो ॥ ८७ ॥
पुढुतीं पुढुतीं पुढुतीं । इया ग्रंथा पुण्यसंपत्ती ।
सर्वसुखीं सर्वभूतीं । संपूर्ण होइजो ॥ ८८ ॥

ॐ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे **मोक्षयोगो** नाम अष्टादशोध्यायः ॥
हिरण्य । श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ १८ ॥
लेखनं श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

श्री + + + + साम्राज्यलक्ष्मीस्वरूपीश्वरा
गुरुकृपाळुनारायण पातु मां ॥

शके बारा शतें बारोत्तरें । तैं टीका केली ज्ञानेश्वरें ।
सच्चिदानंदबाबा आदरें । लेखक जाला ॥ ९२ ॥

हें पुस्तक विश्वनाथु कोनेर धोलरदेवनुरकर

श्रीसद्गुरुमुकुंदेन दत्ता ज्ञानेश्वरी शुभा ॥
विद्याधराय शिष्याय स्वीए स्वत्वं न शोभते ॥ १ ॥

प्राचीन शब्दकोश

प्रस्तुत लहान कोशांत कांहीं ठळक ठळक प्राचीन शब्दांचे अर्थ दिले आहेत. दुसऱ्या खंडांत ज्ञानेश्वरींतील एकोनएक शब्दांची बृहत्सूचि द्यावयाची आहे, त्यांत अठराहि अध्यायांतील शब्दांचे अर्थ स्पष्ट होतील.

अ

अगत्या–निरुपायानें.
अगाधपण–अमेयत्व, गूढत्व.
अघ–पाप, दुःख.
अचल–स्थिर, पर्वत.
अचुंबित–अस्पृष्ट, अतर्कित.
अझुइंवरि–अद्यापपर्यंत.
अडदर–भय.
अडव–रान.
अडिनांव–अयथार्थनाम.
अडे–सांठवे.
अढंचें–वरचें.
अणुसुट–अनुच्छिष्ट.
अतिसो–अतिशय.
अथव, अथाव,–ठव, ठाव नाहीं असा जलसंचय.
अध्वर–यज्ञ, याग.
अनकलित–समग्र.
अनव्रत–निरंतर, नियत, व्रतबद्ध.
अनस्यूतु–अखंड ओंवलेलें.
अनारिसें–भिन्न, भलतें.
अनावर–आवरण्यास अशक्य.
अनुकार–अनुकरण.
अनुघाड–उघाड नाहीं तें, गुप्तपणा, कोंडणी.
अनुपरोध–रूपोपरोधरहित, यथार्थ.
अनुभौ–अनुभव.
अनुसंग–संगति, संबंध, विश्वास.
अनेग–एकाहून अधिक.
अपभ्रंशु–नाश, अपशब्द.
अपाड–साम्यरहित, अशक्य, सत्वर.
अपार–अपरिमित.
अपावृत–उघडले, प्रकटले.
अपांपरि–दुर्दशा, भिन्न रीति.
अभोल–भोळा नव्हे तो, प्रबुद्ध.
अर्चिरामार्ग–सूर्यकिरणमार्ग.
अरौतें–अलिकडचें.
अलिउलें–भुंग्यांचे थवे.
अलुकी–व्यसन, क्षुधा, आसक्ति.
अलौकिका–अलौकिकवान्, लोकांना सोडून वागणारा.

अवगाळ–गाळ.
अवष्टंभ–अहंकार, आश्रय, धैर्य.
अवसरीं–मोहें, समयीं.
अवसांत–अकस्मात्.
अव्हाटा–आडवाट.
अविद्या–माया.
अविट, अवीट–अलिप्त, शुद्ध, सरळ,
अविनाभाव–व्याप्तिमत्व, अविलगपणा
असकरणें–धिक्कारणें.
असका–अवघा, समग्र.
अस्तोव्यस्त–अस्ताव्यस्त
असमसाहस–ज्याचे साहसास साम्य नाहीं असा, अमर्याद.
असमाई–न समावणारी, न राहणारी
असंघडे–विघडे.
अक्षौहिणी–रथ व हत्ती २१८७०, घोडे ६५६१०, पदाति १०९३५०
अंगस्तिगौवण–अंग आच्छादणारी पिशवी

आ

आउठाविये–साडेतिसऱ्या.
आंकण–बंदी, प्रतिरोध.
आंकला–अंकित.
आंकूनि–मुद्रा ठोकून.
आखलिचे–दुष्टपणाचे.
आखर–अक्षर.
आगरीं–खाण, शेत, मळा.
आगलगें–समागमें.
आगलिक–आधिक्य.
आगलें–अन्य, भिन्न.
आंगवटा–अंतरंग, जातिस्वभाव.
आंगवणें–मानवणें.
आंगवखां–अंगप्रदेशांत.
आगसे–डाहाळ्याचे शेंडे.
आगा–अरे, रे, अहो.
आगियल–आगीचा डोंब.
आचरणें–करणें, अनुष्ठिणें.
आचरतेनि–आचरणाऱ्यांनीं.
आझुंई–अद्यापि.
आझूं–अद्यापि.
आटलिजों–आळावयास.
आंटी–गांठ, मिठी.
आटोपे–डौल, महत्व, व्यापकता.
आठमुठी–अज्ञपणानें व मुग्धपणानें
आंठूंइ–श्रमून.
आठौ–स्मृति.
आडकंठ–अलीकडला कांठ.
आडदरु–प्रतिभय.
आडलिजे–अडखळावें.
आडवंकी–खीळ.
आंडें–आणि, अथवा, कां.
आणी–आणतो.
आणि, णी–अग्र, महत्व.
आंतर–अंतःकरण.
आत्राटणें–थापटणें.
आंतुवटपणा–बलिष्टता.
आते–पावे.

आंतौतें-फार आंत.
आथि-आहे.
आथिला-संपन्न.
आथुधुरे-सदसत्पणें.
आदिल-प्रारंभीचें.
आधपलिपिं-तसझालेली.
आधव-आसक्ति.
आधाडा-मध्यभाग, आर्धांकडा, उद
काचा उगम अथवा मध्य.
आधिकां-बलवत्तर.
आधिली-अर्धी.
आनौति-अन्य.
आपणपें-आत्मत्व.
आपादिलें-प्रतिपादिलें.
आपु-प्राप्त.
आपेसिं-अपयशें.
आबुथिलीं-अभ्युत्थान झालीं, उठलीं.
आम्नाय-वेद.
आय-वश, लाभ, आकार, ठिकाण.
आयणी-सामर्थ्य, इच्छा, प्रसर, रीति,
तत्वनिर्णय.
आयतन-विश्रांतिस्थान.
आजें-मिळें.
आर्डि-दरड, खोल विवरें.
आर्त-इच्छा.
आरणीं-रक्षणकर्म, सेना.
आरंभरंभा-कदली, अप्सरोविशेष.
आराइले-वोपिले, अनुसरले.
आराणुक-विश्रांति.
आराय-सुख, समाधान, हर्ष.
आरौत-अलिकडील, अपकृष्ट.
आलवणें-बोलणें.
आलविलें-बोललें.
आलुकैलें-भुकेले.
आलोडावें-घुसळणें.
अवगाणिचें-अलिकडचें.
आंवगे-स्वीकारी, पावे.
आवडतें-हवें तें, इष्ट.
आवडे-वाटे. [अवच्छिन्न होणें.
आवरणें-पसरणें, विस्तरणें, आकारानें
आवसिक-अल्प वसती आहे जेथें.
आव्हासु-आभासु.
आवालुवें-ओष्ठ प्रांत.
आविंस-अमिष.
आवेंगवाणें-व्यंगरहित.
आशतूटि-निराश होऊन.
आसलगपणा-सोपेपणा, गोडी.
आसंसीति-वर्णन करतात.
आहाच-उथळ, सामान्य.
आहाचवाहाच-वरवर.
आहाणा-दृष्टान्त.
आहाति,ती-आहेत.
आहो-प्रतिष्ठा, आकार.
आक्षादिजे-आाछदिजे.

इ, ई

इतुले वेन्हीं-इतक्यापर्यंत इतकें.
इयेतव-इच्याकारणें.

इं-देखील.
ईभ-हत्ती.

उ, ऊ

उक्ता-सांगितल्या.
उकलियां-समविषमता.
उखितें-एकसरें, आगंतुक.
उगाणां, उगाणे-झाडा, उपदेश, सांगण, समर्पण.
उगेयां-स्वस्थ.
उगंडू-सुटका, बहिर्गमन.
उजगरा-जागृति.
उजरी, उजिरी-ऋजुता, रीति, स्वछता सरिसेपण, विस्तार.
उजलाचें-चकाकणारें.
उजीवडें-प्रकाश.
उजू-नीट.
उजुकारें-नीट प्रकारें.
उतत-बाहेर पडत.
उत्पवन-उडणें.
उते-बाहेर सांडणें,
उदका-उदकानीं.
उद्दंडीं-अत्युत्सुक होत्सात्यांनीं.
उदाणें-बाग, वर येणें, प्रादुर्भाव.
उदिपे-उद्दीपन होई.
उदो-उदय, प्रादुर्भाव.
उधवला-उसळला.
उन्मेखु सूक्ष्मेक्षणु-अवधान हाच सूक्ष्म [नेत्र ज्याचा.
उनदा-जागृत.
उपखा, खे-उपसा, व्यर्थत्व, वेच.
उपणितां-सुपानें झडपलें असतां.
उपरोधी-भीड, अडचण.
उपलवला-दृढ धरिला.
उपहतु-हानि पावलेला, येळिल.
उपादेय-ग्राह्य.
उपायिलें-प्राप्त झालें, विस्तारलें, प्रसिद्ध
उपास्ति-भक्ति.
उपासन-भक्ति.
उपेग-उपयोग.
उभगला-कंठाळा धरिला.
उभडा, डें-लोंढा, भडका.
उमपें-मोजण्यास अशक्य, अमूप,
उमाणितें-मोजितें.
उमेठें-मेळावा.
उराउरी-झडकर.
उरुयें-श्रेष्ठ.
उरोधु-प्रतिबंध, भीड.
उल्ब-गर्भाची पिशवी.
उल्हाटे-हटून पळे.
उलिगे-चोकऱ्या नोकऱ्या, बिगार, वेठ.
उवाउं-उत्साह.
उवायिला-बोधिला.
उवेढा-वेढा दूर करणें.
उसिटा-उच्छिष्ट.
उहरविलीं-उद्धरिलीं.
उहीपुही-भवति नभवति.
ऊठि-बाकी.

ए, ऐ.

ए-येतें, येई.

एकतुकें-एकमापाचें.

एकनिष्ठ-दृढश्रद्ध.

एकवंकैयेचा-सारखेपणाचा.

एकाधें-एखादें.

एकोल-एकवेळ.

एषा-इर्षा, बरोबरी.

एसणें-असलें.

एंति-येतात.

ऐसां-असा.

ओ.

ओइचिलें-अत्यंत अल्प.

ओगरा-वाढणें.

ओडवला-पातला.

ओतपली-दीप्ति.

ओथिजलें-पातळ केलें.

ओभाणें-पूर, वेग.

ओलांतरला-उशीर झाल्यामुळें फसला,

ओलावणी-शांति.

ओलिवटा-येण्याजाण्याचा मार्ग.

ओवंडति-घडघडतात.

ओवरां-खोलींत, वोवरींत.

ओसंडूनि-सोडून, टाकून.

ओषणतां-वरळतां.

ओसाणें-केर, कसपट.

ओह्रिरी-खोली.

क.

ककारांत-सुषुम्ना.

कटारे-शस्त्रविशेष.

कडवसा-कांहीं आधार, प्रडसावली.

कडसणी-कढ, मंथन, कसणें, सावध करणें, विचार करणें, यथाक्रम उच्चारणें.

कडसावें-परीक्षावें.

कडेलग-शेवटाजवळ

कडौनि-कडून.

कणवं-दया.

कपोलें-गालानें.

कऱ्हें-उंट.

करांडी-कुरतुडी.

कल्पिति-मायारूप, मानीव.

कलिया-वळ.

कव्हणी-कोणी.

कव्हाल-कवच.

कविलासु-कैलास.

कस-परीक्षा.

कसु-सामर्थ्य, बळ, परीक्षा.

कलभा-झगडा.

काचें-कच्चें.

काचेयां-कच्चा लोकांस.

काज-काय ?

कांटाळें-तराजू, रोमांच.

काढ-वेगानें वहाणारे.
काढत-धावत, लावित.
कांतले-जुंपिले.
कांबि-तिरकामठ्याची कांब.
कामिजे-इच्छावें.
कालवंखें-काळोख, अप्रकाश, आलस्य.
कालासला, कळासति=बांधिला, न्याहाळिला.
कालौनियां-विचारणा करून.
कासी-वाराणसी.
काह्या-कसा.
क्रान्तदर्शी-ज्ञानी.
कीजतासि-केला जात आहेस.
कीड-हीण, वाईट.
कीडरु-सर्प.
कीढाल-खोटें, फटकळ.
कीरु-खरें पाहिलें तर.
कुडें-खोटें, लटकें, फटकाळ.
कुरुठा-शहाणा, गांव्याळ, खजाना.
कुरौंडी-ओंवाळणी.
कुलकेणी-कुशलता.
कुलवाडी-संतति, रयतावा.
कुलैवा-कुलदीपक
कुवाड-दुर्घट.
कुवांसा-आश्रय, साहाय्य.
कुहां-कूप, विहीर
कूटि-निंदा, अपवाद.
कृदांतु-यमधर्म, मृत्यु.
कें-कोठें.
केणी-प्रकार वस्तु.
केणें-वस्त्राच्या घडीभोंवती बांधलेली दोरी.
केती-किती.
केरु-नाश
केव्हांलि-कोणत्या वेळीं ही.
कोठली-कुजकी घाण.
कोंडा-भूस.
कोंडणी-कोंडून टाकणें.
कोडें-सहज, कौतुक, प्रीति, संकट.
कोंढ-गावकुसू.
कोंधाटें-व्यापे, भरे.
कोलु-इटी.
कोल्हेरी-शाला, मंडप.
कोवलिक-कोंवळेंपणा.

ख

खडुलें-गढूळ पाणी, गाळ.
खरपें-रुक्षपणा, कठिणपणा, नीरसपणा.
खराटे-फांका, अप्राप्ति.
खलन-स्खलन.
खवलें-खपली.
खपणेंयाचां-नग्न, नागा, बौद्ध.
खांखांते-कर्कश.
खांचे-दमें, श्रम पावे.
खाजें-खाद्य.
खाल-कातडी, साल.

खालतिले-खालच्या, अधोभागीच्या.
खिरडला-मागें सरला, हटला.
खीचु-खिचडी,
खेओं-बरोबर, समवेत.
खेलतां-लीलेनें.
खेवणिलें-कोंदिलें.
खेवणें-कोंदण.
खेवां-बरोबर, समवेत.
खोंकरें-फुटकें
खोटि-गोळा, आंटीव सोनें.
खोले-वस्त्राची खोळ.

ग

गगनखलिचें-आकाशाच्या क्षेत्रांत बावरणारें.
गजघंटा-गजसमुदाय.
गडदे-अंधकार, निबिड.
गंधिकालिक-काळा मळ.
गमिजे-मिळविलें जातें.
ग्रंथुगरुवतिचा-ग्रंथगौरवाचा.
गवसणि-पिशवी.
गवे-सांपडे
गहीरु-गंभीर.
गाज्याबज्य-गजबज.
गाढिका-दृढता.
गावाई--विनोद.
गिवसावा--शोधावा, आच्छादावा.
गुतकुलिया--गुदगुल्या.
गुंपौनि-गुंतून.
गैसासै-नेणतेपणें.
गोखां--मध्यवर्त्ती लोकांस.
गोरि-व्याध, पारधी.
गोसांवि-धन्यानीं.
गोसांवीं-धनी.
गौल्य-माधुर्य.
गहिंसारा-निवांत असा.

घ

घणवट-परिपूर्ण, भारी.
घरडहुली-घरझाडा.
घराणीं-घिरटीं.
घली-काढी.
घसणी-घसट.
घाउस-ग्रहण करण्यास उत्सुक.
घांघवसितां-शोधितां (frequentative of गवसणें.)
घातेंचिये-संकटाचे.
घापत-सांपडत.
घारले-प्याले, खारट, व्यापिले.
घेतें-अंत:करण.
घेपे-घेतलें जातें, घेइजे.
घोकारि-चटकन्.
घोंवे-घोंघो करीत जाणारे पाण्याचे लोट, जलद जाणारें.

च

चटवंच-चटका व फसगत.
चडत-चढत.

चढावा—उत्कर्ष.
चलिया—क्षोभ, चांचल्य.
चवक—वचक, भय.
चवरें--शेवट, चामर, अंगण.
चांग—चांगले.
चांचोड—चोंच.
चाडे—बीं पेरावयाचें यंत्र.
चीरा पडे—नाश होई.
चुभळूनि—बुचकळून.
चुळकिं—मस्तकीं.
चेइरें—जागृति.
चेउनिया—जागृत होऊन.
चैति—जागे होत.
चेंपणें—पुट घालणें.
चोजें—कौतुक, आवड, नवल.
चोंढा—गर्त्ता, विवर.
चोपि—घडी.
चोबारा—चवाठा.
चोहट, चौहटां—चवाठा.
चौपाहारी—चार प्रहर.
चौह्येरि—चोहों बाजूनें.

ज

जन्मौनि—जन्मापासून.
जमावारि—यमावर.
जरंगा—जाळें.
जलसेन—जलशयन, महाविष्णु.
जवनीक—पडदा.
जवला—संनिध.
जवलिक—सान्निध्य.
जाकळूनि—व्यापून, ग्रासून.
जागेश्वरा—यागेश्वर, यज्ञेश्वर.
जाड—पचंग, बळ, थोर.
जाणतेन—ज्ञानी जो त्याणें.
जांपाणि जांपाणीं—लपतछपत.
जालीलीया—जाळल्या.
जियालें—जिणें.
जिव्हार—जीवनकला, मर्म.
जीणिजे—जिंकावें.
जींताणें—वाचणें, कुरवंडी.
जींति, जींथि—जीवन.
जींपे—जिंकवे.
जुतीस्वरूप—उक्तिरूप.
जूंतलेयां—जुंपलेल्यांना.
जें—यत्, यस्मात्, ज्या अर्थी.
जेउति—जितकी.
जेहाचें—ज्याचें.
जैं—जेव्हां.
जैत—जय.
जोगे--पोषक, समर्थक.
जोजारु—दुःख, कष्ट, संकट.
जौहर—अग्नि, विवर.

झ

झकवलपणें—फसवणुकीनें.
झनें—नकारार्थी, निश्चयार्थी, कादाचित्कत्वार्थी.
झांक—उडी.

झाकरी—झटकर.
झांकवति—फसवितात, ठकवितात.
झांकोले—आच्छादितहोई.
झांटी—गर्दी, फळी, समुदाय, झाडी,
झावळें—अस्पष्ट, ना उजेडं ना अंधार.
झांपकणे—फसलें जाणें, फसणें.
झुलुआ—झोके.
झोलु—पदर, मिथ्या, असार.

ट

टकति—सुटतात.
टाकी—पावें, येई, प्राप्त होई.
टांक—ठसे.
टांचें—लहान.
टिटियांतु—पायांच्या तिकटांत.
टीविला—चर्मवाद्यविशेष.

ठ

ठक—तटस्थ, तिऱ्हाईत.
ठाउनि—आसनावरून, स्थानावरून.
ठाणा दिवी—दिवली ठेवण्याची बैठक.
ठावावेऱ्हीं—हा काळपर्यंत.
ठी—स्थिति.

ड

डंसु—दंश.
डहुलतें—घुळतें.

डाखले—दंश करण्याचे दांत.
डालें—फुलेंफळें घालावयाची पाटी.
डावली—दूर करी, परिहरी.
डावा—दूर.
डोंड—मोठे चिरे.
डौंडी—दवंडी, डांगोरा.
डौरां—गोंधळयाचें वाद्य, उपहास
डौंले—डोहाळे.

ढ

ढवललें—शुभ्र झालें.
ढाली—हालवी, घाली.
ढिसाल—थोर.
ढेंढें—सूप.
ढोंढी—वाटोळा आकार, फुगारा
ढंकु—कोटाची भिंत.

त

तंडों—भांडों.
तण्हारे—गवताची झोपडी.
त्राय—सत्ता, रक्षण, ठाव.
त्राये—रक्षण, आश्रय, बळ, सत्ता, ठाव.
त्रिमालिकें—तीन मजली.
त्रैधातुक—वातपित्तकफत्व.
तळगे—पिलीं.
तल्हातिचेनि—तळहातच्या.
तव—मुळें, कारणें.

तवकें—धैर्य.

ताउवा—उघड, प्रकाशित.

तागा—नाव ढकलावयाचा वेळू, आधार.

ताटलें—तापलें.

तास—नांगराची रेघ.

तीमे—भिजे.

तुगुटी—त्रिकुटी, ज्ञातृज्ञानज्ञेयादि-प्रपंचरचना.

तुलिगासवें—प्रतिध्वनीबरोबर.

तुषान्न—कोंड्याचें अन्न.

तुहृतें— तुला.

तूक, तूंक—महत्व, वजन, हीण.

तूकलें—वजन केलें, सारखें झालें, डोललें, हालविलें.

तेउती—तितकी.

तेया—त्या.

तेसणा—त्याप्रकारचा.

तैसा—तसा.

तोंडागलें—मुखर.

थ

थाउं—ठिकाण, तळ.

थाटी—झाडी.

थाया—मोह.

थारे—स्थिर होई.

थावली—स्थिर झाली, बळावली.

थावें—बळ, उथळ, आश्रय, प्रांत.

थिनलें—छिन्न होणें.

थीतें—स्थित, सुस्थित, स्थिर.

थीलरातें—डबक्यास, पल्वलास.

थेंकुलें—थोडें.

थोकडें—थोडकें.

द

दटिजे—श्रमावें, दमावें, संकोच-पावावें.

दरकुटें—पर्वत तट.

दलवाडें—समुदाय, घनवट, मोठा दगड, आकार.

दलवैपणाचा—सेनापतित्वाचा.

दांग—वन.

दाघु—दाह.

दांडेवारि—काठीनें.

दादुला—पति, धनी, थोर पुरुष.

दायाद—दाईज.

दारवठेकारु—उंबरठा झिझविणारा.

दासट—दाहक, नाशक, पीडक.

दियां—दिवसां.

दिहबलें—उजेडाच्या साहाय्यानें.

दिहा, हें—दिवसां.

दिहेंदीसें—दिवसेंदिवस.

दी—दिवस.

दीठे—दृष्ट, अनुभूत.

दुपाउली—दोन पावलांत.

दुबला—दुर्बल.

दुर्भर–भरण्यास कठिण.
दुरासे–दुराशेनें.
दुरिकें–लांब.
दुवाडपण–दुस्तरत्व.
दूण–दुपटी.
देखी–रीति, दीक्षा, दंडक.
देवढे–तिढे, वक्र.

ध

धटे–निश्चयाने.
धडसा–धड असा, अव्यंग असा.
धडेयावरि–हातोळ्यावर (हातोळा=हस्तावलि)
धडौता–सांग.
धणि–पूर्ति, इच्छा.
धवड–मोठा दगड (धावड=कठिण लोखंडाच्या दगडावर काम करणारा.)
ध्वनित–व्यंगोक्ति, सूचना.
ध्वनिते–व्यंगोक्तीनें, सूचनेनें.
धसाल–स्थूलदृष्टीचा, अविचाराचा.
धाकडांसि–बळकट, धीट.
धायेपण–दायीचें काम, संगोपन.
धारणीं–इच्छा, खांब.
धारसे–मध्यप्रवाह.
धावेया–हांकेसरसें.
धीटीवं–धीटपणा.
धूरे–अग्रभागीं.
धोंधा, दा–वर्षाव.
धोरणु–धोपटमार्ग.

न

नडनाचें–नटाच्या नाचण्यानें.
नवनिसितिं–नव्यानें पाजळलेल्या तीक्ष्ण.
नव्हाळी–तकतकी, नवाई.
न्यसावी–ठेवावी, घालावी.
नां–नकारार्थी अथवा, नाथवा.
नाइकें–कान न देई.
नाखि–टांकी.
नागर–राजस, चतुर, नगरवासी, लिपिविशेष.
नागरपणें–संभावितपणें, चातुर्यानें.
नांगवे–न सांपडे.
नाडले–आढळेना.
नाथिलि–नसली.
नादिचे–श्रवण सुखाचे.
नाना–अथवा.
नापूवे–न बुडे.
नांभरि–क्षणभर.
नाराणुक–असमाधान.
नाव, वं–क्षण (?)
नावांनावां–क्षणक्षणां.
नावेक–क्षणैक.
नाशिली–नष्ट.
निगदु–शपथ.
निचाड–निष्काम, चाड नाहीं असा.

निजाचा-मनाचा, आत्मस्वरूपाचा.
निडलीं-कपाळीं.
निडार-पक्कदशा, समता.
निफनलिं-निष्पन्न झालीं.
निमथा-माथा.
नियता-नियमनशील पुरुषांनीं.
निर्गुडु-जेथें उच्चनीच दगडधोंडे नाहींत असा.
निरतां-निरतिवान्, मग्न.
निर्लाग-निराश्रय, लाग नाहीं जेथें.
निरविडी-निश्चयानें अनुरूप.
निरालीं-अंतराळीं.
निराश्र-आश्रारहित पुरुष.
निरोललें-व्यवस्थित रचना केले गेले, निर्मळ केले गेले.
निरोलिलिये-निर्मळ केले गेलेल्या.
निरुता-निश्चयानें, खरा.
निलेयाचा-इंद्रनीळरत्नाचा.
निवाडु-निर्णय, भेद.
निशाण-नगारा.
निष्ठा-स्थिती, श्रद्धा.
निषण्ण-शांत बसलेले, निवांत, निश्चल स्थिर.
निस्तरैल-तरून जाईल.
निसिं-तीक्ष्ण.
निसुगै-निर्लज्जपणा.
निहिटिला-दडपिला, जडला.
नीक, का, केनी-चांगलें, खरें, बरें, हिताचें.
नीकें-खरें, चांगलें.
नीणिलें-नेले, मेळविले.
नीरु ताउभि-पाणी स्पष्ट तपासून.
नुमगिजे-दमूंभागूं नयें, त्रासूं नये.
नेदखति-पाहत नाहींत.
नेवाणें-तिरस्काराचें पात्र.
नैए-येत नाहीं.
नैयंतां-न येतां.
नैयेइल-न येईल.
नोंकिलीं-निंदिलीं, चुकविलीं, लपविलीं
नोडवेचि-पुढें न करणें, पुढें न येणें, प्राप्त न होणें, न ओढवे.

प

पडप-प्रतिष्ठा, महत्व, श्रृंगार.
पडिभरें-आधिक्य, भर, अतिशय.
पडिसादा-प्रतिध्वनि.
पडिहासे-भासे, प्रतिभासे.
पढियंता-आवडता.
पढियें-प्रीतिपात्र.
पतिकरु-रचिलें ? संजोगिलें, अंगीकार
पन्नासिलें-रचिलें, संजोगिलें.
पन्हरें-पुतळीचें सोनें.
परउतें-पलीकडे, वेगळें.
परगुणें-पक्वान्न.
परमार्थ-महतत्त्व.
परवाली-प्रक्षाळलेले, धुतलेले, स्वच्छ
पऱ्हौतीं, पऱ्हौतें-पलीकडें.

परावा-परकी.
परि-प्रकार, रीति.
परिसावेया-ऐकण्यास.
परिहसें, परिहसैं, परियसें-लीलेनें, विनोदानें.
परिहसैं-विनोदानें किंवा लिलेनें बोल शील तर,
परौता-दुसरा, वेगळा, पलीकडे.
पलति-दूर जातात, पळतात.
पल्हातां-विस्तारानें विवेचन करतां.
पलिपे-पेटे.
पलिपलीं-पेटलीं.
पवडला-प्रवेशला.
पवले-प्रकर्षानें वळतो, जातो.
पव्हणा-पोहण्याजोग्या पाण्याचा डोह.
प्रतिपदी-विवेचन करी.
प्रतिस्फलें-उलट फलद्रूप होते, परत उत्पन्न होते.
प्रभवे-सामर्थ्य असतें.
प्लव-ताप, नौका.
पाइं-पाही, अवलोकी.
पाइकु, प्राइक-सेवक, पदाति.
पाउखौनिया-फिरवून.
पाउटीं-पायरीनें.
पाउडु-दक्षणा, पैसासुपारी.
पाउसीं-प्रावट्कालीं.
पाएं-पायानें.
पाएरवें-वरदळीनें.
पाखर-आश्रय.
पांगु-गरज, अपेक्षा, ओशाळगत, हीनत्व, पराधीनत्व, एकदेशित्व, दुर्लभत्व, राबणें.
पांगुतलीसे-आच्छादिली असे.
पांगूळ-पंगु, व्यंगावयव.
पांचवनेया-पंचवन्हींच्या समुदायाच्या.
पांचाखरी-पंचाक्षरी, मांत्रिक.
पांजरा-प्रतिबंध.
पांजला-व्यापला.
पाझडीं-दाट झुडुपें.
पाटा-आडपडदा.
पाटाऊ-वस्त्र.
पाटु-पट्टा.
पाड, पाडु-साम्य, योग्यता, वेगळेपण, मान, किंमत.
पाडि-डोंगर, टेंकाड.
पाणिवलें-पाण्यातील केरकचरा.
पांत-पावत.
पातलें-प्राप्त झालें.
पांतां-पाहातां.
पानियेडें-तळें, जळपात्र.
पांपरा-लाथ.
पावली-तुच्छ, नश्वर.
पायलू-पायाकडून उपजलेला, पायाळु
पारुखति-न राहती, न घडती, बंद होती, रुसती.
पालवे-पदर.
पाल्हाळु-विस्तार, गाबाळ, पाझर.
पालिंगणें-पंक्ति.

पालूविला-परजिला.
पावी-पाहावी, अवलेकावी.
पासवणें-फांस, बंधन.
पासिक-फांस.
पाहला-पातला, आला.
पाहांती-प्रकाश पावणारी,
पाहारु-प्रहर.
पाहाले-उजाडलें, प्रातःकाळ.
पाहिचा-उदयिकचा.
पाहूती-पायरी.
प्राकृतीं-अनधिकाऱ्यांनीं.
प्रांजल-सुगम, सोपें.
पींगि-पितात.
पुड्डुति-पुनः.
पुढिल, पुढैल-जवळचा, दुसरा.
पुणु-पुनः, पण, परंतु.
पुरुता-पुर्ता, पूर्ण.
पूंसा-पक्षी, पोपट.
पेंठा-आडरस्ता.
पेणा-मुक्काम, टप्पा, मजल.
पेलावा-ढकलावा, प्रेरावा.
पेलिला, पेलुनि-ढकलिला, ढकलून.
पैकु-समुदाय.
पैंज-प्रतिज्ञा (पइज्ञा.)
पैयारें-पाहिरीं.
पैसारु-मार्ग, (पादसार.)
पैसु, सें-मार्ग.
पोखलें-पोषलें.
पोटळूनियां-पोटाशीं धरून.
पोतासाची-भीमसेनी कापूर.
पौलि-प्रकार, सभोंवतालील भिंत.

फ

फटिकु-स्फटिक.
फली-समुदाय, रांग, पक्ष.
फाडेवरि-वेगळे करीपर्यंत
फावले-प्राप्त झालें.
फावा-प्राप्ती, लाभ.
फुडें-खरें, बरें, स्पष्ट.
फूटति-स्पष्ट, धड.
फूटावें-दूर व्हावें.
फूटी-विकास, प्रकटता.
फेडणें-घालवणें, नाहींसा करणें, पुसणें, सोडणें.

ब

बग-मार्ग, योग, देखावा, संबंध.
बनकरु-माळी.
बरटेनि-चिखलानें.
बरडी-माळजमीन.
बरल-भ्रांत, अस्वस्थ, एकाचें एक बोलणार, दुर्मार्गप्रवृत्त.
बरवते-चांगलें.
बरवा-चांगला.
बलियावीलें-बळकट केले.
बहुते (येकु)-फार, पुष्कळ.
बांधे-आकार.

बापु-वडिल, मान्य, संन्मान्य.
बापिकें-वडिलार्जित.
बाबुली-शेवाळ, गोंडाळ.
बाहाकातें-फाकणारीं.
बाहुडे,बहुडे-जाई,पाठवी,निरोप देई.
बाहिरसवडिआ-बहिरोष्टानें,स्पष्टपणानें.
बिरिदांचे-बाणेदार, प्रतिज्ञावंत, थोर
बिवड्डु-बीजपोषक जमीन.
बीक-आधिक्य, आवड, शोभा, बडिवार.
बुडडा-बुडबुडा.
बूंथि, बुंथी-बुरखा, आच्छादन.
बेगें-खिडकी.
बेठा-बसलेला
बेंधु-दांडगा.
बैसणें-आसत.
बोधला-ज्ञानसंपन्न, कळला.
बोंबलें-लिंपले, सारवले.
बोबांतां-हाक मारतां, पुकारतां.
बोलावें-वक्तव्य.
बोलती-बोलणारी, अभिप्राय स्पष्ट करणारी
बोलिजत-बोलिलें जात.
बोहिलीं-भस्म केलीं.
बौहसपणें, बौहस-फार, अत्यंत.
बौहे-फार, पुष्कळ.

भ

भडसे-पूर, महत्व, लोट, आधिक्य.
भंगी-रीति, प्रकार.
भरवसेनि-भरवश्यानें.
भरितु-पूर्ण, भरलेला.
भरें-पूर्ण, अशयित.
भले-हवेतसे, चांगले.
भ्रमातुकातें-गरगर फिरणारे.
भांगार-सोनें.
भांजे-भग्न होई, तुटे.
भाडिचा-बीभत्स व्यवहार व भाषण करणाऱ्या स्त्रीशीं व्यवहार ठेवणारा.
भाणें-ताट, पात्र.
भातें-मजूरी, पोटगी.
भांभ, भा-भ्रांति, शोभा, सौंदर्य.
भारणी-वशीकरण.
भांसललें-भ्रंशलेलें.
भितिल-भितील.
भुरुहिं-वनस्पति.
भूतला-झालेला, अनुभवलेला.
भूतषिचां-भूतरूप खिचडी.
भूवंग-सर्प.
भोंकसा-सगळें चर्म, मृत जनावराचें गवत वगैरे भरून ठेवलेलें सबंद कातडे.
भौंज-संतोष, महत्त्व, सोंग, स्वेच्छा, कौतुक,

म

मगाबासि-शोध केला जाबास.
मऱ्हाटा-उघडा, प्राकृत, सुगम, मराठी भाषेंतील, भाषेनें.

मवलां-मोजक्या.
मवावा-मोजावा.
महाकाव्याराॐ-महाकाव्यांचा राजा.
महारिखीचें-महर्षीचें.
महुर-मधुर.
ह्मणिपती-ह्मटले जातात, ह्मणवितात.
ह्मणियागत-आज्ञाधारक.
मांगल-मंगळ, पवित्र.
मागीलकी-पूर्वीची.
माजवण-कैफाचे पदार्थ.
मांजिठे-तांबडें वस्त्र.
माजिवटा-मध्यें.
माझारि-मध्यें.
माझिवडे-मध्यें, मध्यवाटेंत.
मांट-किर्र, निबिड.
माथुला-लहान रवि.
मांदल-वाद्यविशेष.
मांदोडा-फळांचा घड, बाहुल्य.
माधवी-वसंत.
मानेयाचे-अहंतावान पुरुषाचे.
मालें-रात्र, काकवी.
माल्हवे-विझे.
मासि-मजशीं.
माहेर-मायघर.
मिरवणियां-मिरविलेलीं रूपें.
मिलणीसमें-संयोगाबरोबर, प्राप्तिबरोबर.
मीति-गणनां.
मीनले-मिळाला, भेटले, एकत्र झाले.
मुगतु-मुक्त.
मुगुतें-सायुज्य.
मुलीं-तळवटीं.
मेकली-घट्ट बांधलेलीं.
मेघौडें-लहान मेघ.
मेरे-मर्यादेस.
मेल्हावणें-संयोग.
मेहुडें-लहान मेघ.
मैले-योगानें, प्राप्तीनें.
मोगर-निवडक लोक.
मोटका-थोडकें, इवलेसें.
मोडौनियेणें-भरानें येणें, मोडून येणें.
मोहरे-सन्मार्गी.
मोहलले-भ्रांत झाले.
मोहोर-सन्मार्ग, दिशा, अभिमुखता.
मोआलें-मवाळ, नरम.

य

यकवंकी-एकाकार.
यज्ञभाविर्ती-यज्ञानें पूजिलेल्या.
यंत्रवरांचि मार-गोलंदाज.
येकोळ-येकवेळ.
येतुलां इतका, एवढा.
योगानिक-योगाग्नि ज्यानें ठेवला तो.

र

रंगाथिलें-रंगविलेलें.
रमानाहें-रमानाथानें.

रळीं-विनोदानें.
रसव्रत्ति-शृंगारादिरसांची प्रकटता.
रसोयें-पाक.
रहवरु-रथश्रेष्ठ.
राउवें-पोपट.
राउनि-निश्चल करून, स्थिर करून, स्तब्ध करून, एकान्त करून.
राउळीं-राजवाड्यांत, महालांत.
राजवटा-राजमार्ग.
राणिव-राजपण.
राभस्य-त्वरा, सामर्थ्य, बलात्कार.
राल-आसक्ति.
रावित-रंगवीत, रांपवीत.
रासौभा-पखलण.
राहांत-स्तब्धता, लोप.
राहांतें-स्तब्धता.
ऱ्हाय-राही.
रितु-ऋतूंच्या.
रितुपति-वसंत.
रूढ-प्रसिद्ध, लोकमान्य.
रेखा-काव्य रचना, अक्षरपंक्ति.
रेवले-बुजालें, सांचलें, रुतलें.
रेवा-रुतण्याजोगी मऊ वाळू.
रोसें-राग, क्रोध.

ल

लंहिदवडी-लगबग, गडबड.
लाग-संबंध.
लागणेयां-लागट करणारा जो तो लागणा, त्याला.

लागु-संबंध.
लाटीं-वीचि.
लाठेपण—बलिष्ठता.
लाणि—प्राप्ति, गोळा करणें, मर्यादा.
लादु—लभ्य.
लांबा—पर्जन्य पडून भातगोट्याचें दुसऱ्यांदा उगवणारें रोप.
लाहा—अतिशयित इच्छा.
लिंगभेदु—शिष्यत्वादिचिन्हनाश.
लिंगु—चिन्ह, दैवत, लक्षण, मर्यादाचिन्ह.
लुसिली—खुडली, मोडली.
लेख—गणना, आकार.
लेप—दोष, मळ, चित्र, वर्णलेप.
लेसां—बरे रीतीनें.
लो—लय.

व

वंगु—कलंक, डाग.
वचिजे—जावें.
वज्रयोगें—हठयोग.
वडपें—वृष्टि.
वणवला—वणव्यानें व्यापिला.
वणिजे—उदिमास.
वणेसाठीं—व्यापाराकरतां, उदिमाकरितां.
वरगण—वांटणी.
वरचिलि, वरिचील—वरकड, वरील.
वरपडा, वरिपडा—स्वाधीन, पडता.

वरिवं—शोभा, उत्कृष्टपणां.

वरिवावें—वर जावें, उलट जावें, चढून जावें.

वर्षु—पाऊस, वृष्टि.

वलघलेयां—उल्लंघल्यास.

वसें—वशें.

वसैठ—वासस्थिति, वासस्थान.

वसैठा—वासस्थानक.

वहिला—सत्वर.

वहिवटीं—शेतें वाहणाऱ्यां लोकांच्या नावाचा पट्ट ह्मणजे याद.

वाइलें—वाहिलें, पेरिलें.

वाउनि—वाहून.

वाउर—वाईट.

वाउलीं—व्यर्थपणें, रिकामा.

वाखारी—वखार.

वाखोरां—हृदयरूप कपाटांत, छातीच्या कपाटांत.

वागारें—घोड्याचे दोर.

वागुर, वागूर—जाळें.

वांझौलें—वांझ फुलें.

वाटधंधें—वाटमार.

वाटवधेया—वाट मारणारातें.

वांठिवांविण—पुरुषार्थाविण.

वाणि—कमताई, वाचा.

वाणियें—प्रकारें, तऱ्हेनें.

वांत—वाहत.

वानिया—प्रकार, इयत्ता.

वानिवस—स्वेच्छा, कौतुक, दैवगती मध्यगृह.

वानी—पर्ण, कस, सारखें.

वापसा—बीं पेरावयाचा समय.

वायकांडें—व्यर्थ बाण.

वायाणें, णी—व्यर्थ, निष्फळ.

वारिक—घोडे.

वारुक—घोडे.

वारुनि—सांगून, बजावून, निवडून, घालवून.

वालभाचें—प्रेम, आवड.

वालीप—गंवसणी.

वावटे—विश्रांति पावे.

वावठेलें—विश्रांत.

वावडी—दुर्घट, कठिण, घातक.

वाविं—चार हातांनीं.

वास—वाट.

वासिपे, पु—भय पावे, नाश पावे.

वाहर—पीडा, वोहे, कास.

वाहातवणां—मार्गस्थ.

वाहो—कृषिकर्म.

व्याजें—निमित्त, रूप.

विकडी—चातुर्य.

विकरविला—विकार पावविला.

विकरे—क्षोभे.

विखें—विषयीं.

विखोंचे—भोंसकलें जाई.

विचंबे—श्रमे, कष्टे, उपहसे.

विणावणि—विणकर.

विंदाणें--निग्रह, कौतुक, दगाबाजी, येणें.
विनट--रंग, चिन्ह, खेळगडी.
विपाइलेया--एखादा, विरळा.
विपायें--कदाचित्, प्रसंगें.
विरगतां--विरक्तां.
विरजा--सहाय, व्यापक, दुसरा.
विरजेयाचेनि--सहायकर्त्याच्यानें.
विरु--विरोध.
विरुढि--अंकुर, पालवी.
विलग--उपद्रव.
विवललें--प्रभात जालें, प्रकाशित झालें.
विवसी--पिशाची, डांकीण, त्रास.
विशेषिति--विशेष वर्णन करतात.
विश्वे--सर्वतोपरी.
विषैं--विषयीं.
विस--असंभाव्य गोष्ट, विषम गोष्ट.
विसकुसे--विषमत्वें, वैषम्यानें, दुःखानें, गोंधळून.
विसणैले--बोसणेले, विषाद पावलेले.
विसंभति--सोडिती, मोकळिती.
विसंवादु--विरोध, भिन्नपणा.
विसुरा, रें--विस्मय, भ्रम, स्वरूप, चित्र.
विहिला--नियमिला, सांगितला.
वीकेति--विकांत.
वीजे--उत्पन्न होतो, निष्पन्न होतो.
वीपे--जाय.
वेखासें--श्रम, वाईट. व्यर्थ.
वेधवतियें--पृथ्वीला.
वेन्हीं, रि, न्ही--पर्यंत.
वेल--काळ, विलंब, समय.
वेल्हाल--विलासी, विस्तृत.
वेल्हावणें--भोग घेणें, विस्तरणें.
वेसजें--कंम
वेसन--जनावराच्या नाकांत घालतात दोरी ती, श्रोतृव्याख्यातृसंबंध, आसक्ति.
वैल्हे--सत्वर
वोज, वौजें-- चांगलें, प्रकार.
वोडण-- ढाल
वोतपली--कोंवळे ऊन, दीप्ति.
वोलिंबा--उधय, वाळवी
वोंवरा--खोलींत
वोहटावाहिला--मौन्य धरिलें

श

शयानु--निजलेला.
श्रद्धासूं--श्रद्धावंतांनीं.
शास्ति--नियमन, शास्त्र.
श्रावली--संतृत.
शिखराथिलेयां--सानुमंत, पर्वत.
श्रिष्टि--सृष्टि.
श्येया--शंभरास.

ष

षडा--खडा.

षडाडितां--खडाडिता.

षूणे--खुणें.

स

सकतीसवें-शक्तीबरोबर.

संकुल-व्याप्त, गर्द.

सकें-डाकलग.

संघे-जोडी, लावी.

संचकाची-चिक्कु, कृपण.

संजात-सार्थक.

सडिया आइती-केवळ देहमात्र सामग्रीनें.

सडेआ-एकट्याला, केवळ.

सणाणे-तीक्ष्ण.

सदमुखपण-सन्मुखता.

संदु-छंद.

सधर-बळकट, समर्थ.

सपिलें-समग्र दूध पिणारीं वत्सें.

सपुर-संपूर्ण, भरपूर.

सम-अविषम.

समस्या-शंका.

समात-समावत.

संयती-इंद्रिय नियमन.

सर-शर, बाण.

सरतें-ग्राह्य, मान्य, संपता.

सरली-मोकळीक.

सरलें--संपलें.

सरिपाडु--सोंगट्या.

सरिसे--सारखे, व्यापक.

सरौनि--संपून.

सली--छळी, क्षोभी.

संवचोर, संवियां--सगतीचा चोर, सोबतीचा चोर.

सवडी--ओठ.

सवंतारेनि--स्थिर आश्रयानें, ध्रुव जाग्याच्या आश्रयानें.

संवरे--सांवरतां येई, आटोपे.

संवसारा--पसारा, विस्तार, अनुसरणें, लाभ, दर्शनयोग्य.

सवा--बरोबर, समवेत, सह.

संवादियें--प्रश्नोत्तर करणारा.

सवियां--स्वतः

संहारवाहारे--संहाररूप उत्पात.

स्वसुखिचेनि--आत्मसुखाच्या ठायीं असणाऱ्या.

साइ-साहीं.

साइखेडेनि-सुत्रबाहुलीनें.

साउनि-सहन करून.

सांकडा-कठिण, संकटमय.

साकडु-कठिण.

साकें-डाकलग.

सांघडे-आचरण्यास सारखे.

सांचलु-चाहूल, जाग.

साचोकारें-यथार्थत्वें.

साजणें-सख्य, सज्ज होणें.

सांटपा-साठवण, ब्रह्मा.

सांटोवा-संग्रह.

साटोवाटी--अदलाबदल.

सांडले--सुटले.

सांता--अस् धातुचें वर्तमानकालवाचक पुल्लिंगी एकवचन.

सांते--अस् धातूचें वर्तमानकालवाचक धातुसाधित अनेकवचन संतः, त्याचें मराठी सांते (पु. अ.)

साद--शब्द.

सांदुकला-पेटला.

साधिति-मारिति, सिद्धीस नेणें, अनुकूल करणें.

सांधुक्षणें-पेटणें.

साना-लहान.

सान्हाॐ-कवच, चिलखत.

सानीव-लहानपण.

सांपडे-संपात होतो, गोंधळ होतो.

सांपें, पु-सांप्रत.

सांपेचा-सांप्रतचा.

साबरें-अंगण.

साबेरी-साबरीचें झाड.

सामधेनिआ-समधातपणें.

सामान्यत्वें-नीचपणानें.

सारिखे-योग्य.

सावाइं-मदतीच्याकामीं, स्वेच्छेनें.

सावाऊं, ओ-सहाय, वृद्धि.

साव्हाॐ-सहाय, उत्तेजक.

साव्हिआं, सावियां-बरोबर, समवेत, तत्काळ.

सावेसा--स्वेच्छा, अभिलाष.

सांसिनले-विस्तारले, भरले, साजे, जाहाले.

साह्यजें-लिलीनें.

स्वाराज्य-स्वराज्याचा भाव.

सिकिलेयां--भिजविण्यांत, सिंचण्यांत

सिघ, सीघ—शेंडा, अग्रभाग.

सिठी—सृष्टि.

सिंपे—लिप्त होई.

सिरे, रें—क्षरे, खरें, कमी होई.

सिविजे—स्पर्शिजे.

सिहाणें--शिक्षाज्ञ, शहाणें, सुज्ञ.

सियाणी—प्राप्ति, लब्धि.

सीग—शेंडा.

सीतले—शिवला.

सील—उद्युक्त.

सुअणी—मजली, टप्पे.

सुकतेया—सुकणाऱ्या.

सुखाडले—सुख जाले.

सुखाडें—आनंदलेल्या.

सुडसु--मर्मज्ञ.

सुडावणी—एकाकारता.

सुंदु--सुवासिक.

सुभति-- पडल्ये, घातली जाते.

सुमथितु--चांगला घुसळलेला.

सुयाण—सुकाळ, घालणें.

सुये—घाली.

सुरसाह्यें--देवांच्या साहाय्याच्या कामी.

सुवट—सुरूप, छानदार, वेश.

सुवण--जन्म.

सुवर्णवाइ--सोनपण.

सुवर्म--मार्मिक.

सुसडा--चांगलें सडीक.
सुहडा--चांगला योद्धा, राजा.
सुहाडा--आनंदयुक्त, मनोरम.
सूची--चिंती.
सृष्टिका--पडणें, सर.
सुतला--निजला.
सुती--वास करणें.
सूनु--घालून.
सूनि--घालून.
सूषाचें--सुखाचें.
से--स्मृति
सेखामृत--शेषामृत
सेयारी--डाकीण, भय, पिशाची.
सेल--उत्तम वांटा
सेलत--हातानें पाणी तोडीत
सेलवांटा--उत्तम शेलक्या वाटा
सेवडी--चर्म
सेविती--भजणाऱ्यांत
सेस--नवरानवरीस सोयऱ्यांनीं अक्षतां ठेवणें, उरलें.
सैघ--समूह, केवळ
स्थैर्यताअनुजिनी--स्थैर्याची धाकटी बहीण.
सोआंगें--सोंगें
सोंके--दुःखे, असंतुष्ट होई.
सोय--स्वरूप, ओळख, मार्ग.
सोरसें--प्रसाद, गोडी, अभिप्राय.
सोसु--शोष, तृष्णा.

ह

हकरे-टकरा.
हरैला-हरविला, घालविला.
हलुवट-हलकें.
हलुवारणें-हलकें केले, झाले.
हलुवारपण-मार्दव.
हलरु-एकप्रकारचें गाणें, पाळणा हालवितांना गावयाचें गाणें.
हवाव-शोभा, सुखी होणें.
हांगा-अंग, अरे.
हातढुकें-तर्क, अदमास.
हातबोने-हातांतले भक्ष्य.
हातासनें-मिषें.
हाथिवेनि-काडवातीनें.
हान-मग, कीं, जें, कांहीं, हा, ही, कदाचित्, का, पा, मा.
हारतला-हरविला.
हालासि-हाणिला गेलास, मारिला गेलास.
ऱ्हातेआतें-राहाणाऱ्यास.
हियें-हृदय.
हितलें-दूर नेणें, हिरून नेणें.
हींव-हिम.
हुडा-समय, उत्सव, सुकाळ.
हुडे-बुरुज.
हेंकाडु-अडाणी.
हेंट-येथें, खाली.
हेय-निषिद्ध.
हेला-वेळा.
होडा-पैज.
होनि-होऊन.

क्ष

क्षपिलें-काढून टाकले.
क्षीरारें-खिल्लार.
क्षेत्रीं-शेतांत.

प्राचीन शब्दकोश

ह्या खंडांत ज्ञानेश्वरींतील एकोनएक शब्दांची बृहत्सूचि द्यावयाचा विचार होता. पण ती फारच व्यापक होत असल्यामुळें तो विचार तूर्तं तहकूब केला आहे. या ठिकाणीं अध्याय १३ ते १८ यांतील ठळक शब्दांचे अर्थ दिले आहेत. पहिल्या बारा अध्यायांतील शब्द पहिल्या खंडांत दिलेच आहेत.

अ.

अगारीं–अग्रीं, अंकुरीं.
अगारे–अग्राच्या अऱ्या, शेंडे, अंकुर.
अडवंतावो–अडथळा.
अडी–रोधी.
अणगटीं–मुळांचे टायीं, शरीरीं.
अणुआरु–बारीक चुरा.
अतिकरे–उशीरानें.
अतूट–सबंद, बळकट.
अदलपण–झेंपण्याचें असामर्थ्य.
अधिचार–मंत्रप्रयोग.
अनावरातें–जें आवरण्यास कठिण त्यास
अनुघडु–उघाड नसलेला.
अनुपायनी–सहज.
अनुभौ–अनुभव.
अपखडी–निंदा.
अपटांतरी–पडद्याच्या आंत, परोक्ष.
अपवाडु–उमट नसलेला.
अपाडु–अप्रतिबंध.
अबोट–अखंडित लेप.
अभियज्ञ–जवळ नेणारा प्रयत्न.
अरडांते–आरडणाऱ्याला.
अरुवारें–सुकुमार, मृदु.
अल्हें–लवकर, एकदम.
अलू–लघू, लहान.
अवगलला–ढासळलेला, गाळानें भरलेला.
अवर–अपर, खालचे, कनिष्ट.
अवल्हाळ–अपलाभ, अनिष्ट लाभ.
अवष्टंभ–ऊर्मि.
अवागमें–अशास्त्रानें.
अवाटु–वाटेची गरज नसलेला, आडमार्गानें जाणारा.
अव्हातें–दुष्ट पक्षानें.
अव्हांत्रिक–भलत्याच्या मालकीचें.
अविनाभावें–व्याप्तीनें.
अवेंगवाणें–अव्यंग.
अशंकडी–विसंगतपणा.
असंघाडि–असंघटित.
असंभड–असंबद्ध.
असंवरे–सांवरण्यास कठिण.
असिकें–अशेष, समग्र, सर्व.
अहलि–जमली.
अक्षौणी–सैन्य.

आ.

आइती-विस्तार, ऐट.
आउख-आयुष्य.
आउतिं-बैलांच्या मेळयांत, नांगराच्या जुवांत.
आकर्णा-ऐका.
आकसाला-पारख.
आखरु-अक्षर.
आंखें-अंकानें.
आंगझील-वरची चकाकी, आंगची साल.
आंगदट-आंगानें दट, बळकट.
आगरा-क्षेत्रास.
आगलिक-आधिक्य.
आगलें-अन्य, भिन्न.
आंगवसें-स्वरूपतः.
आगारी-डिरी.
आगिठां-शेगडीवर.
आंगोपचार-अवयवांचे उपचार.
आग्रया-आग्रहास.
आघाट-भाग.
आटणियां-क्लेश.
आंटि-टु-मिठी, श्रम.
आठुलैजे-घट्ट होइजे, बांधिजे, निबर होइजे.
आडमोडी-प्रतिबंधाचा नाश.
आडवंगी-खीळ.
आडवारा-अटकाव.
आडसो-अडथळा.
आडें-दादरा, अडसर, प्रतिबंध.
आढंच-बर.
आणी-अग्र, टोंक आयणी.
आणोजें-अंकुर.
आते-पावे, होई, प्राप्त होई.
आंतौते-आंतील.
आधघणी-अर्धवट तृप्त, अर्धपोटी.
आंध्य-आंधळेपणा.
आधाइलें-भ्यालें.
आधैलें-अर्ध्या ताटांत जेवणें.
आनाभूती-नाना भूतांच्या रूपानें.
आनु-दुसरा.
आपजलिये-उत्पन्न झालेल्या.
आपैतिया-स्वाधीन.
आंबुखे-चिंतोंडें.
आबुथे-विपरीत होय.
आबुली-प्रिय पत्नी, स्त्री.
आमुला-प्रिय पती, नवरा.
आयें-आकार, प्रमाण, लाभ.
आर-अंकुर.
आरवसें-अंकुराच्या योगानें.
आरा-अंकुर.
आरौतें-अलीकडील.
आलव-आलाप.
आलावला-बळास आला.
आलिखलें-गोंटलें, घट्ट झालें.
आलोचु-विचार.
आवगु-घोड्याच्या काहाडण्या.

आवगे-स्वीकारला जाई.
आवांके-धैर्य धरी.
आवासु-स्थान.
आविष्कारें-प्राकट्यें, बळें.
आंविसा-आमिषास.
आंविसाले-आमिषाचें स्थान.
आंवु-ऊर्मि, वाचेची निष्ठुरता, प्रतिष्ठा.
आंवुट-साडे तीन.
आवैल-येईल, उगवेल.
आशसेया-आशारूपी डांकीण.
आसतूटिया-निरपेक्षेनें.
आसलग-सोपा, गोड.
आसललें-मंद गतीनें वाहणारें.
आहाच वाहाच-वरवर.
आहाड बाहाड-विस्तारबिस्तार.
आहाण-सर्व.
आहावसुवारें-अद्भुत राजवाडे.

इ.

इदंतेसि-हें ह्मणून बुद्धि तीस.
इटाल-धोंडमार.
इसालु-ईर्ष्यालु, कामुक.

उ.

उखरा-वालुकामय अरण्य.
उखरेवे-जमलेल्या रेतीच्या ढिगांत.
उखि-ऊहा, अनित्यत्व.
उखिता-एकसरा, आगंतुक.
उखिविखी-उहापोह, होयनव्हे.
उगाणा-झाडा, उपदेश.
उजगरा-जागृती.
उजरि-ऋजुता, विस्तार इ. इ.
उजिरिया-उदय, महत्व, उत्कर्ष.
उजिवडे-प्रकाश.
उटकलें-वेगळें झालें.
उठविजसी-उठिवितोस.
उडवा-रचिलेली राशि.
उंडी-ग्रास, बली.
उणखुण-कमी अधीक, कामना.
उणेनि-उण्यानें.
उतान्ही-थान सोडलेलीं बाळें, तृष्णा.
उदलें-उधळे, वर येई.
उद्याणी-मांडणी, सांगण, उद्घाटण.
उदावादा-परिपूर्णत्व.
उधि-निर्गम.
उपखे-कमी होई, खर्च होई, नाश पावे
उपखो-कमी होऊं देणें, खर्च करणें.
उपरतविलें-उफराटें फिरविलें.
उपलवणी-दृढीकरण.
उपलाणें-जिनावेगळें घोडें.
उपेगु-उपयोग.
उफकेन-उपेक्षेनें.
उबडे-पालथें, कललेलें.
उभगु-कंटाळा.
उभजे-त्रासे, कंटाळा करी.
उभडु-लोट, झरा.
उभणें-उभारणें, रचना.
उभलिचा-खोकल्याची ढास.

उभाट-उद्भट, विशाल, मोठे.
उमचला-सुटला.
उमचावेया-उगविण्यास.
उमडे-उमटे.
उमप-अमूप, पुष्कळ.
उमसिजैल-सांगितलें जाईल.
उमरुडूनि-मुरडून.
उमार्णी-मोजी.
उमाणें-माप.
उमाहो-पूर.
उमेठा-मेळावा.
उरिणें-ऋणमुक्तता.
उरोधु-अवरोध,प्रतिबंध,आग्रह,भीड.
उलिंग-चाकऱ्या नोकऱ्या,बिगार, वेठ
उलिंगें-वेठ, काम, बिगार.
उवलें-प्रसन्न, शुद्ध.
उवाय-सुख, आनंद.
उवावो-उत्साह, अवकाश.
उवीलु-अतिक्रांत वेळ, सायंकाळ.
उसटिलें-उच्छिष्ट झालेलें.
उससे-प्रकट होय.

ए.

एकलौते—एक्या लेंकराच्या मायेस.
एकवंके—सारखेपणा.
एकवंकौनिया—समग्र व सरळ करून.
एकावट—एक झालेले.
एकावदी—ऐक्य.
एकाहाथी—एक आहेत.
एकोधिये-एखादे.
एटालें-विटाळीं.

ऐ.

ऐहेरा-अहेर.
ऐहेव-सुवासिनी.

ॐ.

ॐझीलपणें-भार, वजन.
ॐपासिरा-संबंध.
ॐलगणें-आश्रय, सेवा, रक्षण.
ॐवांडैल-लवेल.

क.

कटा रे-हाय रे.
कटले-श्रमी झाले.
कडा-बाजूनें.
कणवा-दयेनें.
कंथा-झोळी.
कदर्थत-कष्टी करीत.
कदरसि-भय घेसि.
कऱ्हेयाचा-उंटाचा.
कलासी-कौशल्य.
कल्हातां-कलत असतां.
कव-कवटाळणें.
कश्मलु-मळ, दोष.
कांटसु-कांटेरी.
कांटियडे-कांट्याची जाळी.

कांडें–भाग, टिपरें.
काणि–सूचना.
कांदे–कंद.
कामठां–कारखाना, टांकसाळ.
काळली–पायरवानें काळी झालेली.
कालाबुला–कासावीस.
कालासे–बांधिला जाई.
कालियाणा–कृष्णसर्प.
कालुग–काळा.
कावडी–कावड.
कावरुखें–क्षणभंगुर, अदृष्टपूर्व.
कांवरूमूल–वायुनिरोधनस्थानविशेष.
कावरें–भ्रांत.
काशि–माजबंधीं, कमरेस.
कुटि–स्थान, कपट, निंदा.
कुड्मल–कळी.
कुबुजे–कुबडे.
कुबोल–अपशब्द.
कुरौंडी–वोवाळणें.
कुसल–गवताच्या अणकुच्या.
कुंसि–कुक्षिंत.
कुहा–विहीर.
कुहिलें–कुजलेलें.
कूटिचें–निंदेचें.
केंकाणें–खोगीर.
केलवलि–प्रौढ झाली.
कैंकटे–कैकाड्यांचा देश.
कोडी–कौतुक, आवड.
कोढी–कुष्टरोगी.
कोंता–शस्त्रविशेष.
कोंपट–झोंपडी.
कोंपटि–लहान झोंपडी, कोंप.
कोंभारा–कोंब.
कोलें–तिलादिकांचीं काष्टें.
क्रांतमति–व्यापकबुद्धि.

ख.

खटेया–वाईटाला.
खडकिलां–खडकाचे कपरे असलेले.
खडाणें–अदृष्ट गाईस.
खडुपाणी–खड्गपाणि.
खणुवाला–गोड, सरळ.
खतैलें–लिप्त
खनुवाले–सरळ
खवणलें–कढ, उत्कंठा.
खांकरूं–फलोन्मुख होऊं, उत्पन्न होऊं, गळा साफ करतां.
खांखरैजति–गळा साफ करतात, उत्पन्न होतात, फलोन्मुख होतात.
खागें–अंत्यस्थल, विषय.
खांची–दमे, कमी होई.
खांडेहूनि–खड्गाहून.
खाताडें–खरकटें.
खिरडें–मागें सरें.
खुडुकै–अडके.
खुरखोडी–लाथाळ गुरूं.

खुरथोडी-दुष्ट गाई.
खुरपें-शस्त्रविशेष.
खुरीं-खुराच्या टाइं.
खेटळी-गर्दीनें जमली.
खेवणें-कोंदणें.
खैवंगी-अंश.
खोंकरपणें-विनाशिता.
खोंचणी-भोसकणें.
खोटी-गोळा.
खोडां-लाकडाचें अडकण.
खोदें-नाशबुद्धीनें.
खोमणें-लवणें, वक्र होणें, हानि.
खोमे-लवे, वक्र होई.
खोलणें-पुढें चालणें, फिरणें.
खोलविजति-सापडविती.

ग.

गंडु-दर्प, गर्व.
गंडी-दगडविशेष.
गदलपणें-केरपणानें.
गरुवा-मोठा.
गव्हरीं-गुहेंत.
गवांदि-अन्नसत्र.
गाडारा-पाया.
गाणांवाणां-गाण्यावाण्यानें.
गादे-पीडा पावे.
गाभागोभा-प्रतिबंध.
गाली-टाकी, सांडी.
गावंधणें-गांवचीं गुरें.
गांवरसेया-गांवांतल्या मोरीचें पाणी.
गावारु-गव्हार, अडाणी.
गुडगा-अवयव विशेष.
गुंडे-दगड.
गुढा-गुंडा, दगड.
गोख-मध्यवर्त्ति लोक.
गोंदली-पिशाची, कैकाडी.
गोधुलुक-गाईच्या पायाची धूळ. सूर्य-अस्तमानसमय.
गोरी-पारधी.
गोरुवें-गुरें.
गोवारी-गुराखी, गुरुसखि.
गोवी-गुंतागुंत.
गोसी-परस्पर आकर्षण, भांडवल.
ग्रामकोल-गावांतील कोल लोक.

घ.

घनावलि-घट्ट झालेली, मेघपंक्ति.
घाइं-घावाचे टाईं.
घामेजे-श्रमी होई.
घुमरी-भरास.
घुमे-घुम् शब्द करणें, हाले.
घुरें-खोटें सोनें.
घेणी-स्वीकार, मान.

च.

चउर-चतुर.
चवलित-बडबडत.

चंक्रमण–सातत्यानें गमन.
चांगावेया–चांगुलपणास.
चाडा–इच्छा, आवड.
चाडैला–आसक्त.
चांथी–बडबड.
चांपडे–फासे.
चिरींव–चिरलेली.
चूकी–चूक, प्रमाद.
चोखटिवां–चांगुलपणास.
चोखेल–उत्तम, स्पष्ट, सस्ता.
चोज–कौतुक.
चोंढि–गर्त्ता.
चौखुरी–बाज.
चौबारा–चवाठ्यावर.

छ.

छांदसत्वें–लडिवाळपणें.

ज.

जचे–पीडे.
जाकलिजत–व्याप्त होत असे.
जाततेन–जन्मल्या.
जानेतानें–तान्हें वासरूं.
जाळ–जाळें.
जाली–दहन करी.
जालेन–झालेल्या.
जावलि–सान्निध्य, सादृश्य.
जीणि–बांधणें, जिंकणें.
जीवितांतु–जीवितांतून.
जुझं–युद्ध.
जुंबाडे–समुदाय.
जुवारुं–द्यूत.
जेविति–जेवण्याची.
जोईस–ज्योतिषी.
जोगावणें–निर्वाह करणें, पोसणें, प्रगटणें, समजावणें.

झ.

झारि–क्षार.
झांसुरे–आळस येई, बोसणे, [illegible] धरी.
झोति–विक्षेप.

ट.

टकुली–आशा, उत्कट इच्छा, हपाप.
टकें–सुटलेलें, सत्यापासून सुटलेलें.
टंवच–दुःख, दुख.
टांची–अल्प, लहान.
टालिये–टाळाला, हाताच्या टाळीला.
टिकलग–शोभिवंत, जडित.
टिटंघर–तिट्यावरचें घर.
टेकें–टेकतो.
टेहणी–निर्बंध.
टोपु–फुगवटा, फुगारा, सूज.

ठ.

ठके–कमी पडे, बंद होई.

ठसेंठोमसें-मोठें घाटें.
ठाणें-स्वरूप, आकार.
ठाणौरियाचें-ठार पडलेल्याचे.
ठांसी-स्वस्थ बससी.
ठिकरियाँ-टुकडे.
ठी-स्थिति.
ठीक-जड, मोत्यांचा झुबका.
ठीकरणें-निश्चय करणें, स्थैर्य करणें.

ड.

डगरु-प्रसिद्धि.
डगलें-स्थूल.
डाउ-प्रसंग.
डाकुलिया-चुटक्या.
डांगुरुटी-डांगोरा.
डाल-शाखा, डाहाळी.
डाली-फुलेंफळें घालावयाची पाटी.
डालुका-लहान डाहाळी.
डाधी-दूर करी, परिहार करी.
डाहारिजे-भागिजे, प्रकाशिजे, प्रसिद्ध करिजे.
डिंडिमा-वाद्य विशेष, गजर.
डुडुल-वोखिटें पाखरूं, घुबड
डैंीड-डांगोरा.
डौरु-थट्टा करी, उपहास करी.

ढ

ढाल-स्वभाव, घर्षण.
ढिवांचे-मुलाम्याचे.
ढूमे-डगर, डोंगर, टेकडी.
ढेंढें-सूप, धेंड, प्रस्थ.
ढेंपुली-ढेंकूळ.
ढोंडी-धोंड, डगर, दगड, आकार.

त.

तडवा-छत, तलवा.
तणाचें-गवताचें, पेंढ्याचें.
तलबुडे-खालचा बुंधा, बुड.
तलहाटीं-अधोभागीं.
तलौटेपण-सपाटपण, नीचपण, नम्रता.
तांडी-कळप.
तांतला-तापलेल्या.
ताला-तळ, खाल, जमिनीची सपाटी.
तिखें-तीक्ष्ण, तिखट, अणकुचीदार.
तीघ-तीन.
तीमाल-भिजवाल.
तुंडिल-दोंद आलेला.
तुलई-गादी.
तूलिये-गादीवर, कापसाच्या गादीवर.
तोंडौता-वाचाळ.
तोयबगें-पाण्याच्या उपाधीनें, देखाव्यानें.
त्राय-रक्षण.
त्राये-सत्ता, रक्षण, ठाव.

थ.

[लपि] थपिं-लपंडाव.
थरुविथरु-चोखटाबिखट.

थलिवं-स्वर्णकारनिर्मित वस्तुविशेष.
थाउं, अ. थाऊँ-बळ, उथळ, आश्रय, प्रांत.
थाथंबूनि-थांबवून, निरसून.
थावें-तळ, ठिकाण.
थेंकुले-ठेंगणें.
थोरांडें-मोठें.

द.

दंदिया-वैरी, द्वंद्व करणारा.
दलवाडें-समुदाय, स्वरूप.
दवडा-पळ, धांव.
दाखठां-उंबरठा.
दाटणी-गर्दी, भरताड.
दाटुगा-दांडगा.
दांग-वन, अरण्य.
दाशिरू-बटिक.
दासट-दाहक, पीडक.
दिये-दिवस.
दीपले-मशाली.
दुकळु-मोडकळलेली स्थिति.
दुमेंळावे-दुःखसमुदाय.
दुवाळि-क्लेश.
दुहवेवारी-वाईट कर्माची.
दुहिलें-दूध काढलें.
दूण-दुप्पट.
दूस-वस्त्र, तंबू, प्रमेय.
देवपैकीं-देवसमुदायांत.
देवलविंसे-पुजाऱ्याचे आंगांत येणें.
देयांगण-निश्चय.
दैवलदैवं-पुजाऱ्याचें ऊर्फ गुरवाचें दैव

ध.

धर्डी-दवडीन, घालवीन.
धाडी-हल्ला, अभिक्रम.
धांडे-हल्ले, अभिक्रम.
धानी-धान्याची रास किंवा ढीग, धान्य ठेवण्याचा ठोकळा, गृह.
धांधा-व्यापार.
धाप-धग, ताप.
धुमाडु-धामधूम, गडबड, आधिक्य, योग.
धारें-धाकटें.
धिटे-स्वैरिणी स्त्रीस.
धुवारी-धूमाची आकुलता.

न

नई-नदी.
नडनाचु-नटाचा नाच.
नाखी-टाकी, प्राप्ति, समुपगम.
नागारी-नाग धरणारे गारुडी.
नागोवा-नागवण.
नाडर-थिल्लर, डबकें.
नावणिगी-यथार्थकथनीं.
निगलें-धुरानें, झांपडेनें.
निगावों-सुटका.
निगुतिया-युक्त्या.
निजगडे-स्वतःचे ठायीं बळकट, आत्मनिष्ठ.
निधनिं-अंतकाळ, मृत्यु.

निधिये-सम तोलांत, भ्रमणांत.
निमांते-लय पावणारे.
निरुते-खरे, निश्चित.
निरुपहितिं-निरुपाधिक.
निर्बुजे-गोंधळानें.
निर्वचु-निराकरण.
निर्वाललेनि-शुद्ध, धूत, निष्कलंक.
निन्ह्रीं-अगदीं, केवळ.
निब्बागु-निराश्रित.
निलेयाचा-इंद्रनीळाचा.
निष्टकी-निश्चित.
निष्टंकिति-निश्चयानें चिकटवितात.
निसले-पाजलें जाई.
निसुगु-निर्लज्ज, ओंगळ.
निस्तरे-तरून जाई.
नुधवी-वर काढीत नाहीं.
नुमचवे-प्रत्युपकार न करवे.
नुरोधी-प्रतिबंध करूं नकोस.
नुसंतितां-उत्पादन केल्यावांचून.
नूकौनियां-पराभव करून, दुःख देऊन.
नेना-नेत नाहीं, जाणत नाहीं.
न्यामक-नियामक.

प.

पडप-प्रतिष्ठा, महत्व.
पडिघांति-मारती, आदळती.
पढिगाइलें-मोजून पाहिलें, धरलें.
पढिये-अति प्रिय.
पढिकर-रोग बरा करणारा वैद्य, साहाय्यक.
परगुणे-पक्वान्न.
परमार-शत्रूंचा उच्छेद करणारे.
परवडि-रीती, प्रकार.
परिवाण-भाषा, शब्द, बोलणें.
परिवरिचें-घरचें, गुप्तस्थानचें.
पन्हिवे-मोरीस.
पलिपे-पेटे.
पवली-महामार्ग, राजमार्ग.
पसाव-प्रसाद, उपकार.
पहुरणीं-ओढाळ, भटकणारी.
पक्षु-आरोप.
पांउखला-लाथेनें.
पाउटी-पाहिरी.
पाउड-पैसासुपारी, दक्षणा.
पाउवा-पादुका.
पांकी-पातळ पदार्थ, पक्व अन्न.
पाखाणी-प्रक्षाळी, धुवून टाकी.
पाखालणियां-धुण्यानें.
पाखाली-प्रक्षाळी, धुई.
पांगुतले-अडकलेले, आच्छादिलेले.
पांगे-अधीनत्वानें.
पांगोरा-सूक्ष्म भाग, अंत.
पांचवेउली-पांच नांग्यांची इंगळी.
पांचिका-हीण सोन्यास.
पांजरा-पंजर, पिंजरा.
पाट-पदवी, आसन, अधिकार.
पाटाचें-अधिकार, आसन, पदवी.
पाढाउ-पढविणारा, मार्गदर्शक, साधक
पाणधी-दोन कुंपणामधील वाट.
पाणवाडा-मोरी.

पाणियड–तळें, जळपात्र.
पाणियांचा–पाण्याचा.
पांति–पावतात.
पातिजों–विश्वास ठेवों.
पापता–पापत्व.
पारकेयां–शत्रूस.
पालति–रक्षण.
पालव–इंद्रियवृत्ति.
पाल्हालें–विस्तारें, गाबाळानें.
पालें–कटकें.
पालौं–विस्तारून.
पावे–पोहोंचे.
पासाव–पासून.
पासिं–जवळ.
पासिवणें–पायमाघार.
पाहिचे–उद्यांचे.
पाहेचा–उद्यांचा.
पिचर्डी–थुकीनें.
पिडि–पाया.
पिंडु–अहंपदविशिष्ट जीव.
पिशित–मांस.
पीसा–वेडा, पिच्छ.
पीसेया–वेड्यास, वेडास.
पुटीं–मूस, पुडा, सुवर्णशोधन.
पुढारलों–पुढें झालों, कबूल झालों, बोलिलों.
पुरवाणिया–सिद्धि.
पूंस–राघूं, पारव्याचा भेद.
पेटी–जोडी.
पेंडवला–बांध.
पेंढी–जुडी.
पेणा–मजल, टप्पा, मुक्काम.
पेंदलीं–वेंटाळें.
पेंधा–गोळा.
पेले–लोटणें, संभाळून धरणें.
पेलेवेलीं–प्रतिदिन वृद्धि.
पैठी–प्रविष्ट.
पैसार–मार्ग, पसारा, विस्तार.
पैसिजे–प्रवेश करी.
पैसें–योगानें, मार्गानें.
पोटलवे–पोटाशीं धरवे, आलिंगवे.
पोटाळूं–पोटाशीं धरूं.
पोफल–प्रतिज्ञा, पैज.
पोतीं–तागाचीं पोतीं.
पोली–आवार, भोंवतालची भिंत.
पौली–महामार्ग, राजमार्ग.
प्रतिमल्ल–शत्रू, सामनेवाला.
प्रतिलपसि–अनुलक्षून बोलतोस.
प्रत्यवावो–दोष.
प्रांगण–ताशे, नगारे.
प्राची–उदय.
प्रायेचा–पूर्वीचा, पूर्ववयाचा.

फ.

फरसालें–भिन्न स्वादें.
फरारी–ध्वज, निशाण.
फाउरी–आभास.
फाडोवाडा–वेगळें करून.
फारां–पुष्कळ.
फारु–पुष्कळ.

फाळी-फाडी, चिरी.
फुंजे-गर्वानें.
फुडी-स्पष्ट, खरी.
फुलिं-फुलांनीं.
फुटौनि-दमून.
फोकरिजे-वाचेनें उच्चारिजे.
फोकिलियां-वाऱ्यानें ओढून नेलेल्या, वाऱ्यानें फुंकून नेलेल्या.
फोडसें-फुरसें.

ब

बगें-देखावा, आकार, मार्ग, संबंध.
बणवे-प्रतीतीस येई.
बडंबा-गडबड, कोलाहल.
बल्बचेन-सैराट उगवणारे गवताच्या.
बहिकरि-बहिष्कार घालून.
बहुचकै-अनेकता.
बहुवसा-फार, पुष्कळ.
बागडी-मर्कटादि नाचविणार.
बागीबल-कंप.
बाधकां-दोषांस.
बांधी-बंधन, नियम, समुदित आकार, दोहीकडील कूप.
बायणी-वायदा.
बायिणियां-वायदे.
बासटु-बहुविध.
बाह्याळी-विस्तार, वेडा.
बाहिरिवाहिरा-परभारें.
बीक-बळ, तेज.
बीजे कीजे-गमन केलें पाहिजे, आलें पाहिजे.
बुकी-मुष्टि, मूठ.
बुडकली-बुडी.
बुडलूं-बुडवूं.
बुडसले-शुष्क काष्ट.
बुबुलें-अवयव विशेष.
बुरी-कूज, रोग विशेष.
बूरु-वेडा.
बेचें-कोंभ.
बेझें-युक्ति.
बेंबल-विव्हल.
बेलें-कुंपणाचा आडा, डेळकें.
बैसणां-बैठक, आसन.
बोकौटी-झोळी.
बोबाणें-हाक मारी.
बोंबांत-हाक मारीत.
बोंबे-आरोळीच्या.
बोल-भाषण,शब्द.
बोहणीए-मोलापैकीं प्रथम, आरंभ, सुरवात.
बोहिरि-वणवा.

भ.

भंगी-रीति, प्रकार.
भराडा-पूजक.
भरोवरी-साधनातिशय.
भवैचिं-भिवयांची, भ्रुकुटीची.
भ्रमक-लोहचुंबक.

भाउरें-भ्रमणारें.
भाखे-भाषेस.
भांगारें-सोनें.
भांजे-भग्न होई.
भाटिं-निकृष्ट जमीनींत, स्तुतिपाठक.
भाटिव-स्तुति, पराक्रम.
भांडुके-भांडखोर.
भाणें-ताट, पात्र.
भादि-भली गाय.
भाली-शस्त्र विशेष.
भिंगारा-भिंगाचें घर, कंदील.
भिंगोरि-भोंवरा.
भीला-पराङ्मुख.
भुररे-वेड, पिसें.
भुररी-वेड, पिसें.
भूवंगीं-सर्पाचे ठाईं.
भोकसा-सगळें चर्म.
भोजे-संतोष, आवड, सोंग, महत्व.

म.

मगे-शोधी.
मटंगणे-स्तोत्र, उपहास.
मढ-मठ.
मणिजु-अंडज.
मदवी-वस्त्र विशेष.
मरमारु-प्राणान्त करणारे.
मरुणारुवाचें-मरणाऱ्याचें.
मवणें-मोजणें.
माघुतखाउमे-मागलेंपुढलें.
मांच-आश्रय, अंतराळीं केलेला मार्ग.
माजिरां-मत्त.
माजिवडा-शिवडा-मध्यें.
मांदिएसी-समुदायास, मंडळीस.
मांदुरी-चाबुकस्वार.
मांदोडा-फळांचा घड, बाहुल्य.
मांघति-रजतात, काढतात.
मालातिलें-अंगीकारिलें, आश्रयिलें.
माल्हांत-अंगीकारीत.
माहेवणी-कुलीन, गर्भार.
मिणधी-कपटी.
मिरवणियां-मिरवणुकी, शोभा.
मीकें-संशयानें.
मीतलें-मिळालें.
मुगुतकीं-मोतीं.
मुगुतिबाला-मुक्ति हीच कोणी मुलगी.
मुदी-मुद्रा.
मुल्हारी-मूळ ऊर्फ आमंत्रण घेऊन जाणारे.
मुसिं-ओठ्यांत, पदरांत.
मुसिले-फसले.
मूंके-मुगवायाचें.
मूग-मौन.
मेचवे-आटोपे, मृदु करवे.
मेचु-प्रीति, आवड.
मेलापकिं-विषयग्राहक, समुदाय.
मेले-लें-योग, संयोग, संयोगानें.
मेलीसी-योगास, संयोगास, एकवटतेस.
मेर-रे-मर्यादा, अवधि (संस्कृत मीर=मर्यादा).

मेहो-मेघ.
मोहर-मार्ग, दिशा.

य.

यंते—येणारें.
यावा—आगमन, प्राप्ति.
युगावृत्ति—कृतयुगादींची आवृत्ति.
येकोल—एक वेळ.

र.

रंधन—पाक.
रयणीं—रात्रीं.
राजवळिं—राजाचें हस्ताक्षर, राजमुद्रा.
राजागर—राजांच्या बागा.
रांधवण—स्वयंपाकांतलें पाणी, अचारीण.
राबाउणें—राबाच्या विना.
राविले—रंगविलें.
रिगिनिगि—प्रवेशनिर्गम.
रोहो—अंकुर, आरंभ, वाढ.

ल.

लंघे—ओलांडणें, उपवास करणें.
लचकणें—तरळणें, चळणें.
लवंघा—लवंग.
लवलवां—अति त्वरेनें.
लाइलें—हकालिलें.
लांकण—बंधन.
लागां—संबंधीं.
लागु—संबंध.
लाडु—बळकट.
लाठी—दांडगी, मोठी.
लाणें—अवधि, शेवट, प्राप्ति, गोळा करणें.
लांब—भातगोट्याचें रोप.
लांबिजे—लांब उभे टांगणें.
लावणी—गणना, नेमावणी.
लांवा—व्याघ्रस्त्री.
लांसे—चिन्ह.
लाहाणा—प्राप्त होणारा.
लाहालाहात—अत्युत्कंठित.
लुंचिति—वपन करिती, काढिती.
लूंति—त्वग्रोग.
लेखे—गणनेस.
लेंडिये—अमंगळ ओहळास.
लेप—चित्र, दोष.
लेवे—लेप.
लेसां—बऱ्या बोलानें.
लेहें—चाटी.
लोटी—ढकलणें, दूर करणें, मारणें.
लोथ—मोट.
लोलौनि—लोळून.
लोंवे—लोंकरी.

व.

वंगु—कलंक.
वचवे—जावे.
वंठाऊं—न्यूनत्व.

वडप—वृष्टि.
वत्सनाग—बचनाग.
वन्हिया—इष्ट.
वरिषा—पाऊसाळा.
वरैतु–भर्ता; नवरा, पति.
वरोसी–नित्यकृत्याची सामग्री.
वलसा–वळण, फेरा, भोवरा.
वलित–छेदनायोग्यता.
वसो–बैल, वसू.
वसोवा–बैलास.
वाउधाण–वादळ.
वाउर–वाईट.
वाउली–पाउलीं.
वाकडिया–पावसाची झड. कडाक्याची थंडी.
वाखाण–व्याख्यान.
वाखाणा–व्याख्यानां.
वागतृता–वक्तृत्व.
वागौरा–वाखदोर.
वाजटा–व्यर्थ.
वाटबंधा–वाटमाऱ्या.
वाटवीजे–मार्ग काढते.
वाडजतन–फार तत्परता.
वाडु–फार.
वाडुवलु–महा भयंकर.
वाणसिये–वेश्येचे.
वाणि–तोटा, कमीपणा, वाचा.
वाति–दिवा.
वाधावा–येतें चिन्ह, पूर्वसूचना, वार्ता.
वानी–कस, मासला.
वायप्रसंगें–अनुद्दिष्ट प्रसंगानें.
वायें–वाहणें, दाखवणें.
वार्तेवरिल–दोरावरील.
वालभ–वात्सल्य.
वाला–वजन विशेष.

वाली–त्यागी, टाकी.
वालें–कृष होई.
वाल्हें दुल्हें–अति प्रीतीचें, अपूर्व.
वावंदणे–दगड, खडक.
वावाटें–ओहोटे.
वासिपैल–वचकेल.
वासिपो–वचकूं, भिऊं.
वास्ति–रहाण्याचें ठिकाण.
वाहाणधर–जोडे उचलणार.
वाहाती–मळलेली.
विकणु–फोल.
विकिरा–विक्री.
विखाभरणें–विषयांचे अलंकार.
विटंकु–मोठे, घनदाट, निबिड.
विटालें–दोष.
विडा–तांबुल.
विडालु–दोष.
विदल–द्विजातीय, डांक.
विंदाण–कौशल्य, कळसूत्र.
विंदाणिये–कुशल.
विधुले–विसकटे, नाश पावे.
विन्यासाते–प्रतिपादनास, निरूपणास.
विपाउ–कादाचित्कत्व.
विभांडी–पराभवी, फोडी,
विभुटणी–वियोग.
विरगति–विरक्ति.
विरंगुला–अडथळा.
विवलतिये–प्रकाशणाऱ्या.
विवसी–डाकीण, भूत.
विशेकु–ज्ञान.
विसंवणें–विश्रांति पावणें.
विहिं–विधींत.
वीति–उत्पन्न करतात, प्रसवतात.
वृत्तिकां–वतनदार.

वेख-वेष.
वेखजें-व्यवहार.
वेखासें-विरुद्ध.
वेगल-भिन्न, निरनिराळे.
वेगु-त्वरा.
वेचिं-खर्चांत, क्षयांत.
वेझ-सुईचा डोळा, भोंक.
वेझिला-वेढिला.
वेंटालु-गोळा.
वेटालों-गळा करतां.
वेंठ-पेठ.
वेठला-वेष्टला.
वेंठावें-वेष्टावें, आच्छादावें.
वेलरिया-वेली.
वेलाउल-लतामंडप, धूर.
वेलांडी-विस्तार.
वेलाभेड-समुद्राच्या लाटांना भिणारा.
वेव्हारु-व्यवहार.
वेव्हारे-व्यापारी.
वोइरणा-आडवेपण.
वोइरिलें-आडवें झालें.
वोइरी-आडवी.
वोउसेयाचेया-व्रत करणाऱ्याच्या.
वोखती-चिंता.
वोज-रीति, चांगुलपण, प्रभा.
वोजावी-रीति दाखवी, शिकवी.
वोडण-ढाल.
वोडौ-आदर.
वोढालाचा-उनाडाचा.
वोढालिवा-चोरी करणाऱ्या.
वोथंबा-गवंड्यांचा लंबक,आश्रयस्तंभ
वोरकली-सोनें कसायाचा पाषाण.
वोरकळू-सोनें कसायाचा पाषाण.
वोरसें-पान्हा, प्रीति.
वोलाटे-ओल्या जमिनी.
वोली-गहाण.
वोवांडे-उलटे, ओलांडे, पडे.
वोवी-बंध.
वोसें-मिथ्यात्व, न्यूनता.
वोह-कांस, आंचळ.
वौसें-व्रत.
व्यंजे-व्यक्त होतें.
व्यामिजे-उद्योगीं लावणें.

श.

शराव-परळ.
शाड्वल-हिरवेंगार.
शालिका-स्थान, भूमि.
शिवमुष्टिगंडु-अभिमानाचा पण, पैज.
शोच्यते-दैन्यास.
शोधारिलीं-शुद्ध केलीं.
श्रीमाटु-संपत्तीचा मद.

स.

सकलव-मिश्रित.
सकु-सत्ता.
सकुडि-सशरीर.
सचकु-संग्रही.
सणाणें-तीक्ष्ण.
सत्राण-बळकट.
सदटे-सदृढ, बळकट.
संदु-छंद.
संदे-छंदानें.
संपजति-संपद्यमान होतात.
सपाई-संपूर्ण.
सपोल-व्यर्थ, निष्फळ.
सबडबुडी-गुडुप.
समूठ-संपूर्ण.

समैक-समयिक.
समोरिला-पुढील.
संमोहरें-प्रत्यक्ष.
सर्वज्ञ-सर्व जाणणारा.
सरांडैल-लिडबिडेल.
सरोभरी-तुलना, साम्य.
सव-शिरकाव.
सवंदणी-परटाचें तादण.
सवले-उद्यां, प्रात:कालीं.
सवांब-सुशोभित.
सविया-स्वत:.
सविवलें-सविस्तर.
साइलेयां-शेजारच्या.
साउमा-प्रत्यक्ष, पुढलें, समोरचें, तेव्हांच.
साचल-चाहूल, जागें.
साजणे-सख्य.
सांजवणी-धार.
साजा-तयार.
साजीव-ताजें, तीक्ष्ण, जिवंत.
साटु-चाबूक, प्रतोद.
साडूल-हिरवें गवत.
व
सार्णे-सहन करणें.
सात-सोशीत.
सातरिया-सप्ताह, सप्तक.
सातवेउली-सात नांग्यांची इंगळी.
सांते-बाजारीं.
सादु-शब्द.
साध-इच्छा.
सांपु-सर्प.
साबलाहुनु-शस्त्राहून, पहारेहून.
सामाये-समावे.
सारकतु-विझालेला कोळसा.
सारिसिं-सारखी.

सारोक-चांगलें.
साळ-कातडें.
सालडें-कातडें.
सालिये-संपन्न.
सावगणी-कापणी.
सांवरे-भरे.
सावा ऊ॰-साहाय्य, साम्य.
सावाय-साहाय्यानें.
सावें-अवघें.
सासन-शासन.
सासान-अंदण.
सासिंनलिया-विस्तारल्यास, धरल्यास.
साहांतिया-सोसणाऱ्या.
सिचडी-कंडू.
सिंतरी-फसवी.
सिंथिति-फेकती, निपजविती, बाहेर काढती.
सिनानीं-निराळीं, भिन्न.
सिनार-निराळें, भिन्न.
सिनीं-वेगळीं, निराळीं.
सियारी-डाकीण.
सिरके-प्रवेश करी.
सिरालें-उसें.
सिरीयाणी-आवड, इच्छा.
सिसार-शिरोरोगी.
सिहवीरें-छावणी.
सीग-अग्रभाग.
सीनसाल-छिन्न साल आहे ज्याची, क्षणभंगुर.
सीनें-वेगळें, निराळें.
सुआरु-पाककर्ता.
सुइजे-घालिजे.
सुजे-सूजे-सुचे.
सुझे-सुचे.

सुणी-झाडणारी, घालवणारी.
सुयाणें-सुकाळ.
सुरंगी-वाट, सुयार.
सुरफुरे-पातळ.
सुरवाडें-सुख, अनुकूल, मर्जी, सुकाळ
सुवर्मा-अत्यंत मार्मिकास.
सुवाण-चंगळ.
सुवायें-चांगल्या वाऱ्यानें.
सुवाळली-चांगली, सुखाची.
सुवे-घाली.
सुहाडा-मनोरमा.
सुहावें-सेवावें.
सुहावेया-प्रापक.
सूटिका-मुक्ति, सोडवण.
सूति-निघतात.
सूतील-घालतील, काढतील.
सूसि-बालिसी.
सेजेयां-शेजारच्या.
सेंदे-करंड्याचे ठाईं.
सेलिला-तरंगला.
सेलिए-उत्तम वाटा.
सेस-नवरानवरीस अक्षता, शेष.
सैघ-अनेक, सर्व.
सोआवें-घालावें, वाढावें.
सोंए-निजे.
सोंकरी-पांखरे हाकीं.
सोंचरा-शस्त्रविशेष.
सोणवी-पृथ्वी.
सोफ-लटकें, फोल.
सोमु-ऊर्मि तरंग.
सोये-आधार, आश्रय.
सोलें-उत्तम सोनें.
सोवता-वरपडा.
सोवतें- सार्थक.
सोहलेया- सुख, चैन, सोहळा.
सौंदणी-परटाचें तादण.
स्फीति-प्रतिष्ठा, मोठेपणा.
स्फीतीचेया-कीर्तीच्या, प्रतिष्ठेच्या.
स्वसणें-श्वास टाकणें.

ह.

हडगीं-हटसाधनें.
हडपु-डबा.
हवावें-शोभा.
हाडाकाइर-हाडें खाणार.
हाणि-तोटा.
हातधरणियां-हात धरण्यानें.
हातवसावें-हातीं धरावें.
हातोफलिया-हां हां ह्मणतां.
हाथि-गज, हस्ती.
हाथैवा-काडवात.
हालाफुलीं-तत्काळ, हां हां ह्मणतां.
हियें-हृदय
हिरतां-हिरोन घेतां.
हिरें-हिरोन घेई.
हीयारी-थंडीच्या दिवसांत.
हुरपतां-धग लागतां, होरपळतां.
हेलासति-तुच्छ मानिती.
होणां- होण्यानें.